

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

**TELEVİZYON, BİLGİSAYAR, KİTAP VE OYUNCAĞIN
ANAOKULU ÇOCUKLARININ YAŞAMINDAKİ
YERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ ÇAKMAK

GAZİANTEP
NİSAN 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

**TELEVİZYON, BİLGİSAYAR, KİTAP VE OYUNCAĞIN
ANAOKULU ÇOCUKLARININ YAŞAMINDAKİ
YERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ ÇAKMAK

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kevser KOÇ

GAZİANTEP
NİSAN 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

**TELEVİZYON, BİLGİSAYAR, KİTAP VE OYUNCAĞIN ANAOKULU
ÇOCUKLARININ YAŞAMINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ**

ALİ ÇAKMAK

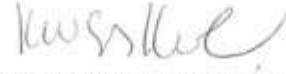
Tez Savunma Tarihi: 03.04.2015
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı:

Doç. Dr. Fatih ÖZMANTAR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylıyorum.

Doç. Dr. M. Fatih ÖZMANTAR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niceliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

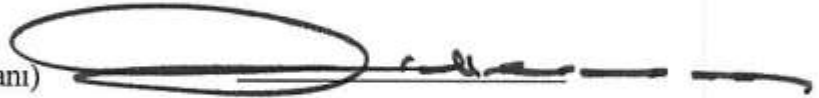

Yrd. Doç. Dr. Kevser KOÇ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niceliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

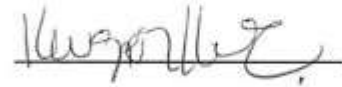
Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Sedat SEVER (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Kevser KOÇ

Doç. Dr. Yılmaz SAĞLAM

Rahmetli ağabeyim Turgay'a

ÖZET

TELEVİZYON, BİLGİSAYAR, KİTAP VE OYUNCAĞIN ANAOKULU ÇOCUKLARININ YAŞAMINDAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

ÇAKMAK, Ali

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kevser KOÇ

Nisan 2015, 105 Sayfa

Bu araştırmanın amacı televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın okul öncesi eğitime devam çocukların yaşamındaki yeri ve önemini ortaya koymaktır. Çalışmaya üç farklı özel okuldan okul öncesi eğitimine devam eden 5-6 yaş aralığında 51 çocuk katılmıştır. Bu çalışmada verilerin toplanması ve analizi için çocukların çizdikleri resimler ve görüşmelerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Yapılan çalışma üç aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci aşamasında çocukların kendilerini televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncaklar ile resmetmesi istenmiştir. İkinci aşamada bu resimler üzerinden çocuklarla görüşmeler yapılmıştır. Üçüncü aşamada ise çocukların televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyarılarından en çok hangisiyle vakit geçirmek istedikleri sorulmuştur. Tüm bu uygulamalar çerçevesinde çocukların çizdikleri resimler ve bu resimler üzerinden yapılan görüşmeler analiz edilmiştir. Çocukların görüşme sorularına verdikleri cevaplar içerik analizi sonucu kategorileştirilmiştir. Bu araştırma, çocukların dünyasında önemli bir yer tutan televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın çocuklar tarafından nasıl algılandıkları, bu uyarılarıyla zamanlarını nerede, ne zaman ve kimlerle geçirdikleri, bu zaman dilimlerinde neler yaptıkları ve kendilerini nasıl hissettikleri hakkında önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuklar televizyonda en çok çizgi film izlemekte, bilgisayarda oyun oynamakta ve en çok hikâye kitabı okumaktadırlar. Çocuklar bilgisayar oyunları, çizgi filmler ve hikâyelerdeki karakterlerin oyuncaklarıyla oynamaktadırlar. Çocuklar bu uyarılarıyla beraberken genel olarak olumlu duygular yaşamaktadırlar ancak kitap ve oyuncakla vakit geçirirken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik daha güçlü ifadeler kullanmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, resim, televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak

ABSTRACT**INVESTIGATING THE PLACE OF TELEVISION, COMPUTER, BOOKS
AND TOYS IN KINDERGARTEN CHILDREN'S LIVES**

ÇAKMAK, Ali

M.E. Thesis, Department Of Elementary Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kevser KOÇ

April 2015, 105 Pages

The purpose of this study is understanding the place and significance of four important stimuli; television, computer, book and toy in lives of children in kindergarten. Fifty-one children between the age of 5 and 6 participated in the study. They were attending three private kindergartens. In the present study, the data obtained from children's drawings and interviews. First, the children were asked to picture themselves while they were with a television, computer, books and toys. Second, they were interviewed to learn about how they spend time with television, computer, books and toys. Last, the children were asked which one of these they would like to spend time with, the most. The pictures that children draw and interviews about these pictures were analyzed. The answers that children gave were categorized by content analysis. The research provided detailed information about how the children perceived televisions, books, computers and toys. Particularly, the questions of how, when, where and with whom the children spend their times when they were with these stimuli and how the children feel themselves at those times were investigated. According to the results, children mostly preferred watching cartoons in TV, playing video games in computers and reading storybooks. Also they preferred playing toys that were characters from cartoons, video games and stories. Most of the time, children had positive feelings when spent time with all of these stimuli. However, children used more powerful expressions about how they felt when they spent time with books and toys.

Keywords: Early childhood, draw, television, computer, book, toy

ÖNSÖZ

Çocukların yaşamında önemli bir yer tutan televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın farklı açılardan incelenerek çocukların dünyasını tanıma ve anlamada önemli katkılar sağlayacağını umduğumuz bu çalışmada, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşıp bu tezin hazırlanmasında yardımını esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Kevser KOÇ' a çok teşekkür ederim. Araştırma sürecinde görüşlerini paylaşıp bana yol gösteren Doç. Dr. Yusuf KOÇ' a teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen anaokullarının yönetici, öğretmen, çocuk ve velilerine çok teşekkür ederim.

Beni büyütüp bugünlere getiren anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nisan 2015
Ali ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.3. ARAŞTIRMA SORULARI	4
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
1.6. TANIMLAR	6
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	7
2.1. ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ	7
2.2. ÇOCUK VE TELEVİZYON.....	8
2.3. ÇOCUK VE BİLGİSAYAR	11
2.4. ÇOCUK VE KİTAP	13
2.5. ÇOCUK VE OYUNCAK.....	17
2.6. BİR DEĞERLENDİRME ARACI OLARAK RESİM.....	19
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	24
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	24
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	25

3.2.1. Çalışma Grubu	25
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	27
3.3.1. Çocukların Çizdikleri Resimler	27
3.3.2. Görüşme.....	28
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI	29
3.4.1. Hazırlık Aşaması.....	30
3.4.2. Resim Çalışması	31
3.4.3. Bireysel Görüşmeler	31
3.4.4. Son Uygulama.....	32
3.5. VERİ ANALİZ YÖNTEMLERİ.....	32
3.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	33
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	37
4.1. BULGULAR.....	37
4.1.1. Çocukların Yaşamında Televizyonun Yerine İlişkin Bulgular	38
4.1.1.1. Çocukların televizyonda ne izlediklerine ilişkin bulgular	38
4.1.1.2. Çocukların televizyonu nerede izlediklerine ilişkin bulgular	39
4.1.1.3. Çocukların televizyonu izlerken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular	40
4.1.1.4. Çocukların televizyonu ne zaman izlediklerine ilişkin bulgular	41
4.1.1.5. Çocukların televizyonu izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular	41
4.1.2. Çocukların Yaşamında Bilgisayarın Yerine İlişkin Bulgular.....	42
4.1.2.1. Çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıklarına ilişkin bulgular	43
4.1.2.2. Çocukların bilgisayarı nerede kullandıklarına ilişkin bulgular	44
4.1.2.3. Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular	45
4.1.2.4. Çocukların bilgisayarı ne zaman kullandıklarına ilişkin bulgular	45
4.1.2.5. Çocukların bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular	46
4.1.3. Çocukların Yaşamında Kitabın Yerine İlişkin Bulgular	47
4.1.3.1. Çocukların ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin bulgular.....	48
4.1.3.2. Çocukların kitaplarını nerede okuduklarına ilişkin bulgular	49
4.1.3.3. Çocukların kitaplarını okurken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular	50
4.1.3.4. Çocukların kitaplarını ne zaman okuduklarına ilişkin bulgular.....	50

4.1.3.5. Çocukların kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular	51
4.1.4. Çocukların Yaşamında Oyuncağın Yerine İlişkin Bulgular.....	52
4.1.4.1. Çocukların hangi oyuncaklarıyla oynadıklarına ilişkin bulgular.....	53
4.1.4.2. Çocukların oyuncaklarını nerede oynadıklarına ilişkin bulgular.....	54
4.1.4.3. Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular	54
4.1.4.4. Çocukların oyuncaklarını ne zaman oynadıklarına ilişkin bulgular	55
4.1.4.5. Çocukların oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular	56
4.1.5. Çocukların En Çok Hangi Uyaran (Televizyon, Bilgisayar, Kitap, Oyuncak) ile Vakit Geçirmek İstediklerine İlişkin Bulgular	57
4.2. TARTIŞMA	58
4.2.1. Çocuk ve Televizyon.....	58
4.2.2. Çocuk ve Bilgisayar	62
4.2.3. Çocuk ve Kitap.....	64
4.2.4. Çocuk ve Oyuncak	67
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
KAYNAKLAR	78
EKLER LİSTESİ.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	105

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan çocuk sayısı	25
Tablo 3.2. Nitel Araştırmanın Özellikleri	34
Tablo 4.1. Televizyon ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı.....	38
Tablo 4.2. Çocukların televizyonda ne izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar	39
Tablo 4.3. Çocukların televizyonu nerede izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar ..	40
Tablo 4.4. Çocukların televizyonu izlerken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar.....	40
Tablo 4.5. Çocukların televizyonu ne zaman izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar	41
Tablo 4.6. Çocukların televizyonu izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar.....	42
Tablo 4.7. Bilgisayar ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı	43
Tablo 4.8. Çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	43
Tablo 4.9. Çocukların bilgisayarı nerede kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	44
Tablo 4.10. Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar.....	45
Tablo 4.11. Çocukların bilgisayarı ne zaman kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	46
Tablo 4.12. Çocukların bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar.....	47
Tablo 4.13. Kitap ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı.....	48
Tablo 4.14. Çocukların ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar	48
Tablo 4.15. Çocukların kitaplarını nerede okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar .	49
Tablo 4.16. Çocukların kitaplarını okurken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar.....	50
Tablo 4.17. Çocukların kitaplarını ne zaman okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar	50
Tablo 4.18. Çocukların kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar.....	51
Tablo 4.19. Oyuncak ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı	52

Tablo 4.20. Çocukların hangi oyuncaklarıyla oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	53
Tablo 4.21. Çocukların oyuncaklarını nerede oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	54
Tablo 4.22. Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar.....	55
Tablo 4.23. Çocukların oyuncaklarını ne zaman oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar	55
Tablo 4.24. Çocukların oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar.....	56
Tablo 4.25. Bütün uyaranlar (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı.....	57
Tablo 4.26. Çocukların en çok hangi uyaran (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istediklerine ilişkin bulgular.....	58

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 5.1. Etkinliklerin yapıldığı yerlerin frekansı	72
Grafik 5.2. Etkinliklerin beraber yapıldığı kişilerin frekansı	73
Grafik 5.3. Etkinliklerin yapıldığı zamanların frekansları	74
Grafik 5.4. Etkinlikleri yaparken çocukların kendilerini nasıl hissettiklerini gösteren frekanslar	75
Grafik 5.5. Çocukların en çok hangi uyararı ile vakit geçirmek istediklerini gösteren frekanslar	76

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

- Şekil 2.1. Antoine de Saint Exupéry'nin Küçük Prens öyküsünden bir resim.....21
Şekil 2.2. Antoine de Saint Exupéry'nin Küçük Prens öyküsünden bir resim.....21

KISALTMALAR

NASA: Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi
RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
akt.: Aktaran
bkz.: Bakınız
Çev.: Çeviren
Ed.: Editör
p.: Page
s.: Sayfa
ss.: Sayfalar
vb.: Ve benzeri
vd.:Ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma ile ilgili problem durumu ele alınmış, araştırmanın amacına, alt sorularına, önemine, sınırlılıklarına ve konuyla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Bireyin tüm hayatını, deneyimleri, yaşadığı çevre ve bu çevre ile iletişimi sonucunda elde ettiği bilgi ve beceriler oluşturur. Son yıllarda gelişen dünya ve beraberinde getirdiği birçok yenilik çocukların hayatlarını çeşitli yönlerde etkilemektedir. Çocuk, doğduğu andan başlayarak çevresindeki uyaranlarla etkileşime girer. Bu etkileşim çocukların hayatlarında birçok uyarının yer almasına neden olmuştur. Çocuğun gelişim sürecinde kendisinden beklenen değişimleri sağlayabilmesi için nitelikli ve çocuğa göre olan uyarıların çocuğun dünyasında yer alması gerekmektedir (Avcı vd., 2008). Uyarının tanımını Sever (2013:42) şu şekilde yapmaktadır:

“Uyarın, kişinin duygu ve düşünce birikimini harekete geçiren, onların devindirilip kullanılmasına olanak sağlayan uyarıcıdır. Kişi, sağlıklı bir gelişim için düzeyine uygun, anlamlandırabileceği; ancak karşılaştığında da duygu ve düşünce etkileşimiyle yeni öğrenmelere olanak yaratabilecek uyarıcılarla buluşturulmalıdır.”

Çocukların duygu ve düşünce dünyasını harekete geçirecek fiziksel, dilsel, toplumsal ve bilişsel gelişimini destekleyecek uyarıcılar, çocuğun bu alanlarda pek çok beceri ve yeterlilik kazanmasına olanak sağlamaktadır (Sever, 2013). Gelişen teknoloji ile birlikte çocukların zamanlarını değerlendirmesi için sunulan etkinlikler ve uyarınlar değişmiş ve gelişmiştir (Yavuzer, 2012). Kitap, gazete, dergi gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini televizyon, radyo, bilgisayar gibi araçlar almaya başlamıştır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007). İçinde bulunduğumuz yaşamı değiştiren ve etkileyen televizyona diğer uyarınlardan daha çok zaman ayrılmakta, çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını televizyon izleyerek

geçirmektedirler (Aral ve Aktaş, 1997; Wartella and Robb, 2011). Televizyon izleyen çocukların diğer etkinliklere daha az zaman ayırdıkları ve daha az kitap okudukları ileri sürülmektedir (Aral ve Aktaş, 1997). Çocukların televizyon izlemeye oyun oynama, kitap okuma ve diğer etkinliklere ayırdıkları zamandan daha fazla zaman ayırmalarında bilinçli bir şekilde televizyon izleme davranışının tam anlamıyla yerleşmemiş olması, ailelerin bu konuda yeterince bilgi sahibi ve yönlendirici olmamaları ve televizyonun daha çekici, eğlendirici olmasının etkili olduğu söylenebilir (Aral ve Aktaş, 1997). Televizyona ayrılan sürenin diğer etkinliklere ayrılan süreden fazla olması, çocukların gelişimini olumsuz yönde etkilemesine, okuma becerilerinin zayıflamasına, iletişim kurma becerilerinin gelişmemesine, okulla ilgili sorumlulukların yerine getirilmemesine, dolayısıyla akademik başarının düşmesine neden olmaktadır (Wright vd., 2001). Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmaya göre günde üç saatten az televizyon izleyen çocukların okuma başarılarının televizyonu daha fazla izleyen çocukların okuma başarısından yüksek olduğu ortaya konulmuştur (U. S. Department of Education, 1998, akt. Akyol, 2012:32). Televizyonun çoğunlukla görsel hafızayı desteklemesi ve dil gelişimini engellemesi gibi özellikleri içinde barındırmasından dolayı çocukların okuma başarısı ile akademik başarısını olumsuz yönde etkilediği vurgulanmaktadır (Yavuzer, 2013:77). Uzun süre televizyon izlemenin olumsuz yanlarından biri de çocukların sosyal çevreleriyle etkileşimlerinde ve oyunlarında zihinsel faaliyetlerini etkin olarak kullanamamalarıdır (Yavuzer, 2013). Televizyon çocuğun ilgisini çeken önemli uyaran haline gelirken sosyal ilişkileri de gittikçe azaltmaktadır (Avcı vd., 2008). Televizyon ve bilgisayar ile çok vakit geçiren çocuk, kitap okuyan ve arkadaşlarıyla oyun oynayan, sosyalleşen çocuk tipinden uzaklaşmaktadır (Cesur ve Paker, 2007). Bununla birlikte televizyonun olumlu özelliklerini de göz ardı etmemek gerekir. Televizyonun eğlendirici ve öğretici niteliklerinin yanında çocukların dil gelişimini desteklemesinde, boş zamanlarını değerlendirmesinde, yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlamasında, dış dünyayı tanınması ve anlamlandırmasında önemli bir payı vardır (Yavuzer, 2013).

Televizyon ile birlikte hızla artan bilgisayara karşı ilgi, çocuğu çevresinden uzaklaştırmakta ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Avcı vd., 2008). Çocukların bilgisayarı kullanma amaçlarından en belirgin olanı bilgisayar oyunlarıdır (Yavuzer, 2011). Yapılan araştırmalarda bilgisayarın daha çok oyun oynamak için kullanıldığı ve bilgisayar başında uzun süre vakit geçirildiği yönündedir (Rideout

vd., 2003). Bilgisayar oyunları, çocuğun belirli bir alanda zamanını geçirdiği bireysel oyundur. Bu sebeple çocuğun hareket etmesini, düşünmesini, yaratmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Yavuzer, 2012:187). Her ne kadar bilgisayar oyunları daha çok olumsuz etkileri ile ön plana çıkarılmışsa da (Anderson and Dill, 2000; Arriaga vd., 2006; Demirer vd., 2011; İşçibaşı, 2011), olumlu etkileri de ihmal edilmemelidir. Çeşitli araştırmalarda bilgisayar oyunlarının çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerine önemli katkıları olduğu vurgulanmaktadır (Barlett vd., 2008; Granic vd., 2014). Ayrıca bilgisayar oyunlarının doğru kullanıldığı takdirde çocukların bilişsel becerilerini artırdığı, düşünmeyi, yaratmayı, algılamayı desteklediği vurgulanmaktadır (Yavuzer, 2012).

Bireyin içinde bulunduğu toplum ve çevresiyle olan ilişkilerini düzenleyen bir başka uyaran da oyuncaklardır. Oyuncaklar, çocuğun yeteneklerini ortaya çıkaran, gelişimlerini destekleyen oyun malzemeleridir (Yavuzer; 2011:235). Oyuncaklar çocukların sosyalleşmesine katkı sağlamakta ve hayal gücü ile özgün düşünme becerilerinin gelişmesini desteklemektedir (Yavuzer, 2011). Okul öncesi dönemde oyuncakların yalnızca oyun ve eğlence aracı olarak görülmesinden çok, çocuklar için birer öğrenme aracı olarak benimsenmesi gerekmektedir (Avcı vd., 2008).

Çocukların oyun gereksinmesine yanıt veren oyuncaklar gibi kitaplar da erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimini destekleyen uyaranların başında gelmektedir. Kitaplar, okul öncesi dönemdeki çocukların görsel, işitsel, dilsel duyularını harekete geçiren ve çocuklara pek çok beceri ve yeterlilik kazandıran araçlardır (Sever, 2012:21). Bu dönemde görme, işitme, dokunma gibi duyu organlarını harekete geçiren kitaplar bir yandan çocukların bilişsel, dilsel ve duyuşsal becerilerine katkı sağlarken diğer yandan da çocukların ilgisini çekmektedir (Sever, 2013). Erken çocukluk döneminde çocuğun yalnızca televizyon programlarına ve bilgisayar oyunlarına maruz bırakılması ya da nitelikli oyuncak ve kitaplarla buluşturulmaması çeşitli sorunlara yol açmaktadır (Avcı vd., 2008). Bu dönemde çocukların ilgi ve yeteneklerini dikkate alan, çeşitli duyuları harekete geçiren, bilişsel, duyuşsal ve dilsel becerileri destekleyen uyaranlar çocukların dünyasında yer almalıdır (Sever, 2013).

Sonuç olarak televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak çocukların dünyasında kaçınılmaz bir şekilde yer almaktadır. Çocukların her bir uyaranla geçirdikleri zamanın niteliği de sürekli tartışılan bir konudur. Çocukların bu

uyaranlarla zamanlarını nasıl, nerede ve kimlerle geçirdiklerini, bu zaman dilimlerinde neler yaptıklarını ve kendilerini nasıl hissettiklerini bilmek onları tanımak adına önemli olacaktır. Bu bağlamda çocukların yaşamında önemli bir yer tutan ve çocuklar üzerinde önemli etkileri olan televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın çok boyutlu (ne, nerede, kim, ne zaman, nasıl) olarak incelenmesi, çocuğun dünyasını tanımak ve anlamak açısından önem taşımaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Nitelikli bir uyarıcı çevre, çocuğun daha iyi konuşabilmesi, düşünebilmesi, hareket edebilmesi gibi pek çok beceri ve yeterlilik kazandırır (Avcı vd., 2008). Çocukların dünyasını daha yakından tanıma ve anlamaya yardımcı olacağı düşünülen bu çalışmanın amacı televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın okul öncesi eğitime devam çocukların yaşamındaki yeri ve önemini ortaya koymaktır. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili çocukların bakış açıları ve onlarla nasıl zaman geçirildiği önemli bir konudur. Bu çalışmada çocukların televizyon izlerken, bilgisayar kullanırken, kitap okurken ve oyuncaklarıyla oynarken neler yaptıkları, kimlerle beraber oldukları, ne zaman ve nerede vakit geçirdikleri ve kendilerini nasıl hissettikleri araştırılmıştır.

1.3. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırmada belirlenen amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1.3.1. Çocukların yaşamında televizyonun yeri nedir?

1.3.1.1. Çocuklar televizyonda ne izliyor?

1.3.1.2. Çocuklar televizyonu nerede izliyor?

1.3.1.3. Çocukların televizyon izlerken ortamını paylaştıkları birileri var mı?

1.3.1.4. Çocuklar televizyonu ne zaman izliyor?

1.3.1.5. Çocuklar televizyon izlerken kendilerini nasıl hissediyor?

1.3.2. Çocukların yaşamında bilgisayarın yeri nedir?

1.3.2.1. Çocuklar bilgisayarını ne amaçla kullanıyor?

1.3.2.2. Çocuklar bilgisayarını nerede kullanıyor?

1.3.2.3. Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını paylaştıkları birileri var mı?

- 1.3.2.4. Çocuklar bilgisayarı ne zaman kullanıyor?
- 1.3.2.5. Çocuklar bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissediyor?
- 1.3.3. Çocukların yaşamında kitabın yeri nedir?
 - 1.3.3.1. Çocuklar ne tür kitaplar okuyor?
 - 1.3.3.2. Çocuklar kitaplarını nerede okuyor?
 - 1.3.3.3. Çocukların kitaplarını okurken ortamını paylaştıkları birileri var mı?
 - 1.3.3.4. Çocuklar kitaplarını ne zaman okuyor?
 - 1.3.3.5. Çocuklar kitap okurken kendilerini nasıl hissediyor?
- 1.3.4. Çocukların yaşamında oyuncağın yeri nedir?
 - 1.3.4.1. Çocuklar ne tür oyuncaklarla oynuyor?
 - 1.3.4.2. Çocuklar oyuncaklarını nerede oynuyor?
 - 1.3.4.3. Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını paylaştıkları birileri var mı?
 - 1.3.4.4. Çocuklar oyuncaklarını ne zaman oynuyor?
 - 1.3.4.5. Çocuklar oyuncaklarıyla oynarken kendilerini nasıl hissediyor?
- 1.3.5. Çocuklar en çok hangi uyarana (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istiyor?

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günlük yaşantımızda önemli yer edinen ve çocuklar üzerinde önemli etkileri olan televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın çocuklar tarafından nasıl algılandıkları, çocukları tanımak ve anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın seçilmesinin nedeni, çocukların modern çağda en çok ilgilendikleri ve yaygın olarak karşı karşıya kaldıkları birer uyarana olmasındadır (Avcı vd., 2008). Değişen ve gelişen dünyada çocukların hayatlarında önemli bir ölçüde yer edinen uyarana karşılaştırmak ve bu uyarana ilişkin çocuğun dünyasındaki yerini açıklamak, çocukları tanıma ve anlama açısından önemlidir.

Konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalar bu uyarana ilişkin çocukların hayatlarındaki yerini anne ve babalar üzerinden toplanılan verilerle açıklamaya çalışırken (Rideout vd., 2003; Skouteris and MacHardy, 2009; Tuğrul, 2002), bu araştırmada doğrudan çocuklardan veri toplanılmıştır. Böylece daha sağlıklı ve geçerli verilere ulaşılmıştır.

Bu araştırma:

- Resim çizme etkinliği kullanılarak ve bu resimler üzerinden görüşmeler yaparak çocuklar hakkında birinci elden veri toplanması açısından önemlidir.
- Çocukların çizdikleri resimler kullanılarak çeşitli uyaranların nasıl algılandığı ve çocukların dünyasında nerede yer aldığını betimlemek açısından önemlidir.
- Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğun çocukların dünyasındaki yerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması bakımından önemlidir.
- Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğun çok boyutlu (kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl) olarak incelenmesi bakımından önemlidir.
- Araştırma ayrıca televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyaranlarının hepsine hayatında yer veren çocukların bu uyaranlarla geçirdikleri zamanın niteliğini değerlendirmek bakımından önemlidir.

Bu çalışmadan elde edilecek sonuçlar, özellikle çocuğun duygu ve düşünce eğitiminde, dolayısıyla bilişsel, dilsel, toplumsal ve kişilik gelişiminde etkili uyaranlar olarak televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğun çocukların yaşamındaki yeri ve önemi hakkında önemli ipuçları verecektir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma:

1. Gaziantep ilinde çalışmaya katılan 51 okul öncesi öğrencisiyle sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları çalışmaya katılan çocukların çizdikleri resimler ve çocuklarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Uyaran: “Uyaran, kişinin duygu ve düşünce birikimini harekete geçiren, onların devindirilip kullanılmasına olanak sağlayan uyarıcıdır (Sever, 2013:42).”

Nitelikli Uyarıcı: Çocukların gelişimini destekleyici, görsel, işitsel, dokunsal, tat ve koku ile ilgili çeşitliliği fark etmesi ve deneyim kazanmasını sağlayan uyaran (Avcı vd., 2008).

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

Çocukların yaşamında televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak önemli bir yer tutar. Bu dört uyaran çocuklara farklı öğrenme ortamları sunar ve farklı deneyimler yaşatır. Bu bölümde çocuğun dünyasında bu dört uyarının yeri ve önemi, Türk ve dünya alanyazınından çalışmalar incelenerek sunulmuştur.

2.1. ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ

“Erken çocukluk dönemi, çocuğun doğumundan sekiz yaşına kadar olan ve okul öncesi yılları içine alan, gelişim açısından kritik yılları kapsayan bir süreçtir (Oktay, 2002:109).” Bu süreçte çevre, çocuğun gelişimi ve başarısı ile geleceğinin şekillendirilmesi için gerekli olan bilgi ve becerileri sunmada önemli bir rol üstlenir (Oktay, 2002; Turaşlı, 2000; Yavuzer, 2012). Yapılan birçok araştırmada zekâ, kişilik ve sosyal gelişim açısından erken çocukluk döneminin önemi vurgulanmaktadır (Bloom, 1964; Piaget, 1951; akt. Yavuzer, 2013:61). Gelişimin tüm alanları açısından erken çocukluk dönemi hızlı ve kritik bir dönemdir (Yavuzer, 2011). Erken gelişim yıllarında fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal ve dilsel gelişim alanlarına katkı sağlayan ve bu gelişim alanlarını destekleyen çevre, çocukların gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Turaşlı, 2000). Bu dönemde çocuğa verilen eğitim, sunulan olanaklar ve nitelikli çevre çocuğun geleceğinin şekillenmesinde etkili olacaktır (Oktay, 2002).

Erken gelişim yıllarında çocuklar merak ederek, keşfederek, sorgulayarak çevresini anlamlandırmaya çalışır (Yavuzer, 2012). Bu dönemde çocuklar kendilerini ifade etmede yetersiz kalmaktadırlar. Bu tür durumlarda oyunlar, oyuncaklar, oyun hamurları, artık materyaller, drama, boya kalemleri ve resimler aracılığıyla çocuklar kendilerini ifade edebilmektedirler (Berkman, 1999). Çocuğun gelişim özelliklerine, ilgilerine ve yaş kriterlerine uygun olarak sağlanacak nitelikli uyarıcılar onların gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir (Avcı vd., 2008). Bununla birlikte

erken çocukluk döneminde sunulan farklı ve nitelikli olanaklar ile deneyimler çocuğun ileriki yaşamı için sağlam bir altyapı oluşturacaktır (Berkman, 1999). Erken çocukluk döneminde sağlıklı bir gelişimin gerçekleşebilmesi, çocuğun ilgi ve yeteneklerine göre hazırlanan nitelikli çevre ve sunulan olumlu etkileşim ortamına bağlıdır (Yavuzer, 2011). Bu dönemde çocuklar için yapılması gereken şey, onların hayatlarında çok renk, şekil, ses, konuşma, hareket ve eylem olanakları sunmaktır. Başka bir deyişle çocuğun birden çok duyu organını harekete geçiren ve deneyimler kazanmasını sağlayan olanaklar yaratmaktır (Healy, 1998). Tüm bu olanaklar zengin ve nitelikli bir uyarıcı çevre ile mümkündür (Avcı vd., 2008). Değişen ve gelişen dünyada çocukların ilgilerini çeken uyarıcılar da çeşitlenmiştir. Önceden sadece zamanını sınırlı sayıda etkinlikle geçiren çocuk, günümüzde televizyon programları, bilgisayarlar, kitaplar ve birbirinden farklı oyuncaklar ile zamanını değerlendirmektedir.

2.2. ÇOCUK VE TELEVİZYON

Çocukların yaşamında önemli bir yer tutan televizyon günümüz dünyasında popüler olan uyaranlardan bir tanesidir (Yavuzer, 2011). Çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon izleyerek geçirmektedirler (Wartella and Robb, 2011). Aral ve Aktaş (1997) çalışmalarında çocukların televizyon ve diğer etkinliklere ayırdıkları süreyi karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda araştırma kapsamına alınan çocukların hafta içi televizyon izleme ve ders çalışmaya, hafta sonu ise televizyon izlemeye daha fazla zaman ayırdıkları, diğer etkinliklere (resim yapma, müzik dinleme, spor yapma gibi) ve kitap okumaya daha az zaman ayırdıkları saptanmış; çocuğun kendini ifade edebildiği, yaratıcı potansiyelini kullanabildiği, dil, sosyal, zihinsel, duygusal, motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirebildiği en uygun fırsat olan oyuna, kitap okumaya, resim yapmaya, müzikle uğraşmaya televizyondan daha az zaman ayrıldığı gözlenmiştir. Çocukların televizyon izlemek için ayırdıkları süre erken çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemine kadar hızlı bir şekilde artarak devam etmektedir (Larson vd., 1989; Bukatko and Daehler, 2004). Bununla birlikte yapılan birçok çalışmada çocukların günde ortalama iki-üç saate yakın televizyon izledikleri saptanmıştır (Bianchi and Robinson, 1997; Gunter vd., 2000; Larson 2004). Yapılan bir çalışmada çocukların 3-4 yaşlarından başlayarak 12-13 yaşlarına kadar günde 1-2 saat televizyon izledikleri bulunmuştur (Akarçalı, 1996).

Televizyonun çocukların dünyasında bu kadar önemli olmasının sebebi nedir? Bu sorunun cevabı pek çok unsur ile ilişkili olabilir. Çocuklar için dikkat çekici ve eğlenceli olması, görsel ve işitsel uyarınları bir arada bulundurması sebebi ile televizyon çocukların dünyasında etkin bir rol oynamaktadır (Akçalı, 2007). Bununla birlikte televizyonlarda yer alan çizgi filmlerin canlı ve parlak yapı özelliklerine sahip olması, içeriğinin hızlı bir şekilde değişmesi, dikkat çekici ses ve görüntüleri içerisinde barındırması sebebiyle televizyon, çocukların dünyasında önemli bir rol oynamaktadır (Balkan, 2011). Çocukların dünyasında etkin bir rol oynayan televizyon, günümüz çocuklarının en çok zaman harcadıkları uyarılardan biridir (Yavuzer, 2011). Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Kamuoyu ve Yayın Araştırmaları Dairesi Başkanlığı tarafından ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre çocukların günde ortalama 3 saat 42 dakika süre ile televizyon izledikleri bulunmuştur (Özdiker, 2002). Yapılan bir araştırmada 3-5 yaşları arasındaki çocukların hem hafta içi hem de hafta sonu günde ortalama 1 saat televizyon izledikleri bulunmuştur (Skouteris and MacHardy, 2009).

Araştırmalar çocukların uzun süreler boyunca televizyon izlemelerinin okuma, iletişim kurma becerilerini olumsuz yönde etkileyeceğini ve akademik başarılarının düşeceğini ortaya çıkarmıştır (Wright vd., 2001). Yapılan birçok araştırmada da uzun süreler boyunca televizyon izleyen çocukların obez olma risklerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Çaplı, 2001; Dennison vd., 2002; Proctor vd., 2003). Peki, çocuklar televizyon izlerken ne öğrenirler?

Çocukların televizyon izlerken ne öğrendiklerine yönelik Bandura'nın "Bobo Doll" deneyi bizlere önemli bilgiler sunmaktadır. Gözlem yoluyla öğrenmenin etkilerini inceleyen Bandura, "Bobo Doll" deneyinde şiddet unsurları içeren film izleyen çocukların izledikleri filmde gösterilen modeli taklit ederek saldırgan davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur (Bandura vd., 1961). Yapılan araştırmalarda şiddet içeren televizyon yayınları ile saldırgan davranışlar arasında olumlu bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır (Canter, 1998:13; Beatty, 2006:6). Bu bağlamda çocuklar televizyonda gördüklerini taklit etme ve model alma eğilimi göstermektedirler. Taklit veya model alma yoluyla çocuklar yeni bir davranışı öğrenebilir ya da var olan davranışı değiştirebilirler. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar çevresinde olup biten her şeyi gözlemleyerek değerleri, duyguları ve davranışları öğrenirler. Bu kurama göre medya, çocukların bir davranışı öğrenmesinde etkili olabilmektedir. Çocuklar medyada gördükleri karakterleri taklit

edebilir, öğrendikleri davranışları sosyal hayatlarında uygulayabilirler (Bandura and Walters, 1963:47). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi yetişkinlerden oldukça farklıdır. Çocuklar yetişkinlere göre daha hassas bir yapıda oldukları için televizyonda gördüğü şiddet unsurları ile özdeşim kurma eğilimi gösterirler. Çocuklar özdeşim kurdukları karakterler ve bu karakterlerin sergilediği davranışlardan etkilenirler (Shaffer, 2009). 0-6 yaş aralığında çocukları olan aileler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre katılımcıların %81'i çocukların televizyonda gördükleri olumlu ve olumsuz davranışları taklit ettiklerini belirtmişlerdir (Rideout vd., 2003:8). Çocuğun televizyonda gördüklerini taklit etmesi birçok araştırma bulgusu ile tutarlılık göstermektedir (Friedrich and Stein, 1973; Coates vd., 1976).

Televizyonun olumlu ya da olumsuz etkileri çocukların maruz kaldıkları içerikle doğrudan ilişkilidir. Televizyonu sıklıkla izleyen çocuklar, kadın ve erkeklere yönelik birçok basmakalıp yargılar öğrenir. Kadınların daha çok duygusal olduklarını, erkeklerin kadınlara oranla daha çok iş hayatında yer aldıklarını çocuklar televizyondan öğrenebilmektedirler (Ateah vd., 2009). Wilson (2008b)'un yaptığı bir araştırmada televizyonda yardımsever davranışları izleyen çocukların yaşamlarında daha yardımsever oldukları ortaya çıkmıştır.

Rice vd. (1990) Susam Sokağı'nı her gün izleyen okul öncesi çocuklarının ilköğretime başladıklarında Susam Sokağı'nı az izleyen çocuklara göre daha fazla kelime hazinesine sahip olduklarını bulmuşlardır. Susam Sokağı ve buna benzer eğitici programları izleyen çocukların ileriki yıllarda akademik başarılarını olumlu etkilediği, daha fazla kitap okuduğu ve daha düşük agresif davranışlar sergiledikleri bulunmuştur (Anderson vd., 2003).

Dikmen (2005) yaptığı çalışmada televizyon reklamlarının çocukların beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda, çocukların günde 2-3 saat kadar televizyon izlediği ve izledikleri yiyecek içecek reklamlarını beğenerek reklamlarda gördükleri besinleri aldıkları saptanmıştır. Reklam, beslenme alışkanlıklarını etkileyen bir unsur olarak bulunmuştur. Özmete (2009) yaptığı araştırmada çocukların televizyon reklamlarından büyük ölçüde etkilendiklerini ve televizyon reklamlarında gördükleri ürünleri satın alma eğilimi gösterdiklerini bulmuştur.

Öztürk ve Bıkmaz (2005) bir popüler kültür ögesi olarak televizyonun ilköğretim 5 ve 7. sınıf öğrencilerinin okula bakış açıları ve okul yaşamları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda, televizyonla insanlara

sunulan popüler kültürün ilköğretim öğrencilerinin okul hayatını hem olumlu hem de olumsuz etkilediği, öğrencilerin genelde popüler olan bilgi yarışmalarından yararlandıkları, yine popüler olan yerli dizileri çok fazla izledikleri için derslerini ve okul arkadaşlıklarını zedelediği ortaya çıkmıştır.

Büyükbaykal (2007) yaptığı çalışmada televizyonun çocuğun toplumsallaşmasına, psikolojisine, beslenme alışkanlıklarına, zihinsel, duygusal, fiziksel gelişimine olan etkilerini araştırmıştır. Bu çalışmada televizyonun toplumun yararına bir kitle iletişim aracı olarak işlevselliğini ve önemini koruyabilmesi için eğitici içerikte programlara yer verilmesi ve çocuklara yönelik nitelikli yayınların gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Doğan ve Göker (2012)'in yaptıkları araştırmada televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, tematik çocuk kanallarının yayıncılık anlayışı, ilköğretim öğrencilerinin tematik çocuk kanallarına bakış açıları, aileden ve çocuk kanallarından beklentileri, çocuk kanallarının yayınlarının çocuklar üzerindeki etkileri üzerinde durmuşlardır. Araştırmanın sonucunda, çocukların büyük bir çoğunluğu günde en az üç saat ve altında televizyon izlemekte ve çocukların televizyon izleme saatleri sabah ve akşam saatlerinde yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda çocukların televizyonda ağırlıklı olarak çizgi film ve çocuk programları izlemeyi tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

2.3. ÇOCUK VE BİLGİSAYAR

Günümüzde televizyon gibi bilgisayarlar da çocukların yaşamında vazgeçilmez uyaranlardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda televizyon ve bilgisayar ile ilgili yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir (Gentile vd., 2011). Tıpkı televizyon gibi bilgisayar başında da uzun süreler boyunca zaman geçirmek, fiziksel olarak çocuğun hareket etmesini ve aktif olmasını engellemektedir (Avcı vd., 2008). Bilgisayar başında uzun süreler vakit geçirmek, radyasyona maruz kalma ve göz sağlığını tehdit etme gibi vücut gelişimini olumsuz yönde etkileyecek tehlikelere neden olabilmektedir (Esgin, 2001). Yapılan bir araştırmaya göre 0-6 yaş arasında çocukları olan aileler, 4-6 yaş grubundaki çocukların %50'sinin bilgisayar başında ortalama bir saat vakit geçirdiklerini ve bir bilgisayar oyunu ile oynadıklarını belirtmişlerdir (Rideout vd., 2003).

Çocukların bilgisayarı kullanma amaçlarından en belirgin olanı bilgisayar oyunlarıdır (Yavuzer, 2011). Bilgisayarlar aracılığıyla oyun oynayan çocuklar,

gerçek dünyadan uzaklaşmakta ve gerçek ile gerçek olmayı ayırt etmekte zorlanmaktadırlar (Yavuzer, 2012). Oyunlarda çeşitli görsel öğelerin olması, sürekli akıcı olayların gerçekleşmesi ve tüm bunların ilgi çekici ses ve efektlerle desteklenmesi, çocukları gerçek dünyadan uzaklaştırıp bilgisayar bağımlısı bireyler haline getirmektedir. Bilgisayar bağımlısı olan çocuklar toplumdan giderek uzaklaşmakta ve başkaları ile iletişim kurmakta zorlanmaktadırlar. Oysa büyüme çağındaki bir çocuğun gelişimi açısından toplumla iletişim ve etkileşim içerisinde olması gerekmektedir (Avcı vd., 2008: 133,135).

Bilgisayar oyunlarında yer alan şiddet öğeleri çocuğun şiddete karşı duyarsızlaşmasına ve bu tür olayların normal olarak algılanmasına neden olabilmektedir (Yavuzer, 2012). Erken çocukluk döneminde gerçek dünya ile sanal dünyanın ayrımını yapamayan çocuk, şiddet sahnelerinin gerçekte de öyle olduğunu düşünerek hareket etmekte ve bu sahneleri günlük yaşamında uygulayabilmektedir (Avcı vd., 2008: 136). Araştırmalar şiddet içerikli bilgisayar oyunları oynama ile çocuklardaki saldırgan davranışlar arasında bir ilişki olduğunu öne sürmektedir (Anderson and Dill, 2000; Arriaga vd., 2006; Wilson, 2008a).

Bilgisayar oyunları, çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır (Granic vd., 2014). Yavuzer (2012: 220) bilgisayarın çocukların el-göz koordinasyonuna olumlu katkılar yapabileceğini belirtmiş olup bilgisayarın aynı zamanda göreceli olarak kolay ve eğlenceli bir öğrenme ortamı sunduğunu da söylemiştir. Barlett vd. (2008) yaptıkları araştırmada bilgisayar oyunlarının bilişsel gelişime olumlu yönde katkı sağladığını ortaya çıkarmışlardır.

Bilgisayarlar çocuklar için farklı öğrenme ortamları yaratmaktadır (Yavuzer, 2012). Çocukların birçok duyu organına hitap eden bilgisayarlar eğitim kurumlarının da programlarına dâhil ettiği uyarıcılar arasındadır. Sığırtmaç vd. (2006) tarafından yapılan bir araştırmada okul öncesi eğitim veren kurumların %61'inde bilgisayar destekli eğitim verildiği bulunmuştur.

İşçibaşı (2011) yaptığı çalışmasında bilgisayar, internet ve video oyunları ile çocukların etkileşime girmesinin olumlu ve olumsuz yanlarını incelemiştir. Bilgisayar, internet ve video oyunlarının çocukların küçük yaşlarda teknoloji ile etkileşime girmesinin zararlarına işaret eden görüşlere karşın, çocukların bu dijital teknolojiye ilgi duyması ve onların bu teknolojiyi kendilerine faydalı haliyle kullanmaları da önemlidir. Ailelerin gerek internet kullanımında, gerek video oyunlarının seçiminde, kontrolü elden bırakmamaları gerekmektedir.

Demirer vd. (2011) yaptıkları araştırmada ilköğretim öğrencilerinin bilgisayar ve internet kullanımları ile kitap okuma alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre bilgisayar ve interneti günde bir saatin üzerinde kullanan öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur.

Tanay (2011:68) yaptığı araştırmada teknolojinin 7-9 yaş grubu çocuk resimlerine etkisini ele almıştır. Araştırma sonucunda; teknolojinin çocuk resimleri üzerinde etkisi olduğu ve teknolojinin çocuk resimlerine olumlu katkı sağladığı bulunmuştur.

2.4. ÇOCUK VE KİTAP

Erken çocukluk yıllarından itibaren iyi nitelikli uyaranlarla etkileşim içinde olan çocuk, ileriki yıllarda toplumun etkin bireyleri haline gelebilmektedir. Kitaplar bu sorumluluğu taşıyan en önemli uyaranlar arasındadır. Bunun sebebi ise kitapların çeşitli hayal öğelerini içinde barındırmasının yanı sıra dünyanın gerçeklerini, hayatları ve olayları yansıtmasıdır (Feyman ve Tuğrul, 2006).

Çocukların eğitiminde ve alışkanlık kazanmasında erken çocukluk yılları önemli bir dönemdir. Bu dönemde kitaplar, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmayı amaçlamaktadır (Sever, 2012). Bununla birlikte kitaplar çocukların toplumsal, bilişsel, dilsel ve kişilik gelişimine çeşitli katkılar sağlamaktadır (Norton, 1999: 4). Nitelikli kitaplar çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmasının yanında çocukların zihinsel gelişimini de desteklemektedir (Baymur ve Demiray, 1961:1). Bu dönemde çocuğun gelişim özelliklerine uygun nitelikli kitaplarla buluşturulması, okuma alışkanlığı kazandırmak açısından önemli bir rol oynamaktadır. Kitapla erken yaşta tanışmak çocuğun kitabı sevmesi ve okumayı alışkanlık haline getirmesi açısından önemlidir (Sever, 2012). Dökmen (1994) konuyla ilgili araştırmasında okuma eğitiminin, okuma-yazma eğitiminden önce başlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar yetişkin bir bireyin okuma alışkanlığı kazanmasının temellerinin ilk çocukluk dönemlerinde, ilk sözcükleri söylemeye başladığı anda atıldığını söylemektedir.

Erken çocukluk döneminde kazanılan okuma alışkanlığı, çocuğun bilişsel gelişimi ile dil gelişimine olumlu yönde katkılar sağlamaktadır (Norton, 1999). Bu dönemde kitaplar, çocuğun duyularını harekete geçiren, yaratıcılığını ve düşünme becerilerini geliştiren bir oyun ve eğlence aracı olarak algılanmalıdır (Sever,

2012:21). Erken çocukluk döneminde yetişkinlerin çabalarıyla çocuğun dünyasında yer edinen kitap bir oyuncaktan farksızdır (Demiray, 1973). Çocuğun oyuncacı yerine koyduğu ilk kitaplar, çocuğun öğrenme sürecinde ve toplumsallaşmasında önemli birer araçtır. Bu durumu Sever (2012:21) şu şekilde açıklamaktadır:

“Okul öncesi dönemde bir yetişkin tarafından okunan, çocuk tarafından da resimlerine bakılan kitaplar, yetişkinle (anne, baba vd.) çocuk arasında fiziksel ve duyuşsal bir yakınlık oluşturur. Çocuk, hem sevdiği bir kimseyle birliktelikten dolayı mutlu olur hem de kitabın kendisine sunduğu dilsel ve görsel olanaklarla yeni yaşantılar edinmeye başlar.”

Erken çocukluk döneminde çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmanın önemli noktası, çocukların kitapları sevmesini sağlamaktır. Bu dönemde sıkı birer gözlemci olan çocukların kitabı sevmeleri ve okuma alışkanlığı kazanmaları için onlara örnek olunmalıdır. Çocukların bu dönemde çevresinde gördüklerini model aldıkları düşünülürse ebeveynlerin evde, eğitimcilerin okulda, özellikle de çocukların görebileceği yerlerde kitap okumaları çocukların kitaba özenmelerini sağlamaktadır. Aileler, kitap okumayı günlük rutin işleri arasına koyarlarsa çocuklarının bu alışkanlığı edinmesi daha kolay olacaktır (Yavuzer, 2012). Erken çocukluk döneminde çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında çocuk ve kitap arasında kurulacak olumlu bağlar da önemlidir. Bu dönemde çocuk ve kitap arasında olumlu bağların kurulması çocuğun ileriki yaşamı için okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmasında önemli bir rol oynayacaktır. Bu nedenle anne ve babalar bilinçli olarak çocukların erken yaşlarda okuma alışkanlıklarını geliştirmeye çalışmalıdırlar (Sever, 2012). Örneğin, anne ve babaların çok erken yaşlarda çocuklarıyla beraber kitap okumaya başlamaları çocukları okumaya teşvik edecektir (Yavuzer, 2013). Erken çocukluk döneminde çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun kitapların seçimi, çocuğun kitaplarla iç içe olması, kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmede etkili olmaktadır (Avcı vd., 2008).

Çocukların gelişim özelliklerine uygun edebi yapıtlarla desteklenen etkinlikler, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmada önemli görevler üstlenir (Kiefer vd., 2007; Temple vd. 2004). Erken çocukluk döneminde, çocukların kitaplardan zevk almalarını ve eğlenmelerini sağlayacak nitelikte etkinlikler yapılmalıdır. Bu dönemde kitaplar ile ilgili yapılan etkinliklerde çocuklar eğlenirken farkında olmadan çeşitli deneyimler kazanmaktadır (Kiefer vd., 2007). Hikâye okuma öncesinde ve sonrasında kitaptaki resimler hakkında konuşmak çocuğun hayal

dünyasını geliştirerek hikâyenin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu tür etkinlikler çocuğun dil gelişimini desteklerken yaratıcı düşünme becerisini de geliştirmektedir. Çocukların kitaptaki bir karakteri zihinlerinde canlandırmaya çalışmaları, onların hayal dünyalarını genişletir ve yaratıcı düşünme becerilerini destekler (Temple vd., 2004). Kitaplar hakkında konuşmak çocuklar ile bir sohbet başlatma aracı olarak görülebilir. Ayrıca kitaplar hakkında çocuklara sorular sormak ve konu hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, çocukların duygularını anlamada bizlere önemli ipuçları sunmaktadır (House and Audrey, 2005:290).

Okul öncesi dönem ile ilgili kitapların en önemli özelliklerinden birisi de kitaplarda yer alan resimlerdir. Resimler, kitaplarda anlatılanları somut bir şekilde göstermeye yarar. Bu dönemde kitapta yer alan görsel öğeler, çocuğu kitaba çeken ve çocuğa kitabı sevdiren en önemli uyarandır (Sever, 2012:167). Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda resimler, çocuğun görsel ve işitsel becerilerini geliştirmesine, hayal kurmasına ve yaratıcı düşünme becerisine katkı sağlamalıdır. Bu dönemdeki çocuk daha çok duyararak ve görerek öğrendiği için hazırlanan kitap resimlerinde bu unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır (Güneş, 2003). Bu dönemde, çocuklar okuma yazma bilmedikleri için kitaplardaki resimlere bakılması ve yazılan metinlerin dinlenilmesi, çocuğun hayal gücü ve yaratıcı düşünme becerisinin gelişimine katkı sağlayacaktır (Tokgöz, 2006). Çocuk kitaplarındaki resimler, sözcüklerin somutlaştırıldığı, olayların daha net anlatıldığı işlevleri yerine getirmektedir. Çocuklar sayfalarını çevirdikleri ve birileri tarafından kendilerine okunan kitaplarda, olayları anlamlandırmakta ve karakterlerle özdeşim kurmaktadır. Bu durum çocuklarda yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Jalango, 2004).

Okuma bilmeyen çocuklara kitaplarda yer alan resimler olayı anlatmalıdır. Çocuk, resimleri takip ederek olayları anlamlandırabilmelidir. Bu yüzden kitaplarda yer alan resimler de en az kurgu kadar önemlidir (Sever, 2012). Bu dönemde çocuklara seslenen kitaplarda yer alan resimlerin yazılı metinle ilişkili olmasına özen gösterilmelidir. Körükçü (2012) araştırmasında okul öncesi eğitime yönelik resimli çocuk kitaplarında bulunması gereken temel özellikleri irdelenmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda yer alan resimlerin büyük bir çoğunluğunun metinle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Tuğrul (2002) 4-10 yaş grubunda çocukları olan ailelerin çocuk kitapları hakkındaki görüşleri ve tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda ailelerin

büyük bir çoğunluğu evlerinde çocuklarına ait bir kütüphane olmadığını belirtmişlerdir. Aileler kitap seçerken okul öncesi dönemde çocuğun yaşına ve anlama kapasitesine uygunluğunu dikkate alırken ilköğretimde kitabın eğitici ve öğretici olmasını önemsediklerini belirtmişlerdir. Ailelerin çocuklarına okul öncesi dönemde resimli kitapları, ilköğretim yıllarında ise ders kitaplarını destekleyen kitaplar almayı tercih ettikleri görülmüştür.

Yılmaz (2004) yaptığı çalışmada öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı ile ilgili inceleme yapmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin bu konuda yeterince duyarlı davranmadıkları, bunun da çocuklarının okuma ve kütüphane alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Kurulgan ve Çekerol (2008) öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları yüksek düzeyde bulunmuştur. Yeterince kitap, dergi vb. okumadığını düşünen öğrenciler, gerekçe olarak zaman bulamama sorununu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca güçlü okuma alışkanlığına sahip öğrencilerin akademik başarıları ve kütüphane kullanma sıklıkları da yüksek çıkmıştır.

Başaran ve Ateş (2009) ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarını incelemişlerdir. Aileleri tarafından hikâye anlatılma sıklığının, öğrencilerin okumaya ilişkin tutumları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu ve okumaya ilişkin olumlu tutum düzeyi ile öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarıları arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin vd. (2009)'nin yaptıkları çalışmada ilköğretim öğrencilerinin okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıklarını kullanma durumları incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre okul kütüphanelerinde ve sınıf kitaplıklarında bulunan kitapların az sayıda olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin ise zaman zaman kütüphanelerden yararlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ülper (2011a) yaptığı çalışmada öğrenci açısından okumaya güdüleyici etmenleri tasvir etmiştir. Elde edilen sonuçta göre öğretmen, aile, arkadaş, kitap, ortam ve etkinlik etmenlerinin öğrencilerde okuma isteği uyandırma açısından belirleyici bir etkisi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca tüm bu etmenlerin en çok ilköğretim birinci kademe öğrencileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ülper (2011b)'in yaptığı diğer bir araştırmada öğrencilerin okumaya isteklendirici etmenlerle karşılaşma durumunu, öğretmen, aile, arkadaş ve kitap boyutları üzerinden incelemiştir. Ortaya çıkan sonuca göre ilköğretim öğrencileri sık sık okumaya güdüleyici etmenlerle karşılaşmaktadırlar. Öğrenciler büyüdükçe okumaya güdüleyici etmenlerle karşılaşma düzeyleri düşmektedir.

Çocuk kitaplarıyla ilgili yapılan araştırmalar daha çok çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarıyla ilgilidir. Bununla birlikte yapılan diğer araştırmalarda çocuk kitapları çeşitli özellikler açısından incelenmiştir (Lüle, 2007; Gönen vd., 2011).

2.5. ÇOCUK VE OYUNCAK

Erken çocukluk döneminde çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun bir fiziksel çevre oluşturmak çocukların kaliteli ve anlamlı öğrenmelerine olanak sağlamaktadır (Hanline, 1999; Jacobs and Crowley, 2007). Nitelikli ve zengin bir fiziksel çevre oluşturmanın en temel özelliklerinden birisi de çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadır. Erken çocukluk döneminde oyun ve oyuncaklar çocuğun ilgisini çeken temel uyaranlar arasındadır (Sevinç, 2004).

Erken çocukluk döneminde oyun çocuğun en temel ihtiyacıdır. Bu dönemde çocuğun beslenme, sevgi, şefkat vb. ihtiyaçları kadar oyuna da ihtiyacı vardır (Yavuzer, 2011). Oyun ve bunun beraberinde hareket, küçük çocukları tanımlamada kullanılan iki unsurdur (Oktay, 2001). Çocuk yürümeye başladıktan sonra çevresini anlamlandırır. Dokunarak, koklayarak, merak ederek etrafındaki nesnelere tanımaya başlar. Böylece çocuk, bir taraftan yürüyerek, koşarak, atlayarak, hareket ederek fiziksel deneyimler kazanırken diğer taraftan da etrafında olup biten her şeyi anlamlandırmaya çalışır (Şen, 2010: 113).

Oyun oynayan çocuk yaşantıya dayalı bir öğrenme ortamında olduğu için pek çok beceri ve deneyim kazanır. Örneğin oyun konuşma, paylaşma, iletişim kurma becerileriyle sosyal gelişimi; yürüme, koşma, atlama, zıplama, top oynama becerileriyle fiziksel gelişimi; planlama, keşfetme, yaratma, bulma, düşünme becerileriyle bilişsel gelişimi; konuşma, dinleme, paylaşma becerileriyle dilsel gelişimi destekler (Adıgüzel, 2010:391). Oyun çocuğa kendini ifade etme, toplumsal değerleri öğrenme, duygu ve düşüncelerini aktarma, cinsiyet rollerini tanımlama, gerçek olanla olmayanı ayırt etme, sosyal ilişkilerini yönetme gibi pek çok beceri ve yeterlilik kazandırır (Yavuzer, 2012:177; Yavuzer, 2011:139). Haz alma, işbirliği,

paylaşım, keşfetme, öğrenme, iletişim ve etkileşim, duygu ve düşüncelerini ifade etme gibi dilsel, fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal beceriler oyun ile birlikte çocuğa farkında olmadan kazandırılabilir (Yalçınkaya, 2002; Yavuzer, 2013:64).

Çocukların gelişimini destekleyecek oyunlar oynamaları için uygun ortamlar yaratılmalıdır. Bu ortamlar çocukların keşfetmelerine olanak tanıyacak, özgür ve rahat biçimde hareket etmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu sayede çocuk, enerjisini boşaltma ve rahatlama imkânı bulur (Sevinç, 2004). Oyun ortamında çocukların zihinsel, bedensel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek oyun malzemeleri bulunmalıdır. Oyuncaklar da çocukların gelişimini destekleyen, doğal yeteneklerini geliştiren oyun malzemeleridir (Yavuzer, 2011). Oyuncak Yavuzer (2011:235) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olan, hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren tüm oyun malzemesi oyuncak olarak tanımlanabilir.”

Erken çocukluk döneminde çocuklar günün büyük bir bölümünü oyuncaklarla oynayarak geçirirler. Oyuncaklar bu dönemde çocuklara öğrenmesi gereken becerileri etkili ve eğlenceli bir şekilde kazandırmaktadır (Avcı vd., 2008: 31). Oyuncakların sadece bir eğlence aracı olarak görülmesinin yanında etkili birer öğrenme aracı olduğu da unutulmamalıdır. Örneğin, oyuncaklar aracılığıyla çocuk hem eğlenir hem de hayal gücü ve özgün düşünme becerilerini geliştirme olanağı bulur (Yavuzer, 2011). Oyuncaklar, çocuklar için ses, renk, sayı, harf, şekil ve boyut gibi kavramları anlamlandırmada yardımcı araçlardır. Bu nedenle gelişimin tüm alanlarını desteklemesi açısından oyuncaklar, her yaştaki çocuk için gereklidir (Yavuzer, 2012:184).

Çocuklar oyuncaklarla oynarken süreci kendileri yönetir. Çocuklar oyuncaklarıyla vakit geçirirken bir ürün ya da sonuç elde etmek için değil yalnızca bu süreçten hoşlandıkları için oynarlar. Oyuncaklar da bu sürecin merkezinde yer alan somut materyallerdir (Trawick-Smith vd., 2014: 41).

Oyuncaklar çocukların gelişimine etki etmesinin yanı sıra ülkelerin geleceğinin şekillenmesinde önemli bir potansiyele sahiptir. Örneğin 1920’li yıllarda ABD’deki çocuklar uzay konulu oyuncaklarla vakit geçirmekteydiler. 1950’li yıllarla gelindiğinde o çocuklar uzay araştırmalarının yapıldığı NASA’da görev almışlardır. Çocuklarının oyunlarına ve oyuncaklarına uzayı hedef olarak koyan bir ülkenin Ay’a

bayrağını dikmesi ve uzaya hükmetmesi hiç de şaşırtıcı olmamalıdır (Akın, 2014:209). Bu bağlamda çocuklara sunulan oyuncaklar ve çocukların hangi oyuncakları ile oynadıkları önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yavuzer (2012:186), oyuncak seçimiyle ilgili ülkemizde yapılan bir araştırmanın sonuçlarını şöyle sıralamıştır:

- Oyuncaklar en çok 4-6 yaş grubundaki okul öncesi çocuklar için satın alınmaktadır.
- En çok tercih edilen oyuncaklar ise oyuncak bebekler ile tekerlekli ve uzaktan kumandalı oyuncaklardır.
- Anne ve babaların büyük bir bölümü çocuklarıyla oyun oynamak için zaman ayırmaktadır.

Erdoğan vd. (2004) altı yaşındaki çocukların oynamak istedikleri yerleri ve kişileri belirlemek amacıyla araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak çocukların çizdikleri resimler kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların genel olarak doğa, park gibi açık alanlarda oynamayı tercih ettikleri, oyun ortamında arkadaşlarının olmasını istedikleri bulunmuştur.

Karaman ve Akyol (2011) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların yaptıkları resimlerde oyuncak çizimlerini incelemişlerdir. Yapılan araştırmanın sonucunda çocukların; en çok oyuncak bebek ve araçları tercih ettikleri, oyuncaklarını evde ya da odalarında oynadıkları, oyuncaklarını oynarken çoğunlukla tek başına oldukları bulunmuştur.

2.6. BİR DEĞERLENDİRME ARACI OLARAK RESİM

Erken gelişim yıllarında çocuk, dünyayı kendi algıladığı şekilde görür ve bunu kendine has biçimde yansıtmaya çalışır. Resim etkinliği de çocuğun dünyayı algılayışını özgün bir biçimde yansıtan ifadelerdir (Yavuzer, 2009). Resimler, çocukların etrafında olup bitenleri nasıl algıladıklarını, kendilerini ve toplum içerisindeki gözlemlerini yansıtan araçlardır (Malchiodi, 2013: 252). Resim yaparken çocuk, resmettiği olgu ve bu olgu üzerinden anlattıklarıyla bize kendi yaşamıyla ilgili önemli bilgiler aktarır (Yavuzer, 2012: 194). Bu nedenle resim ve çocuk, erken çocukluk döneminde birbirini tamamlayan iki önemli unsurdur (Artut, 2002).

Resim, çocukların çoğunlukla sevdiği bir etkinliktir. Çocuklar resim çizme etkinliğini bir oyun olarak görmektedirler (Yavuzer, 2009:23). Ayrıca resim etkinliği okul öncesi dönemde çocuk için kendini ifade etme ve çevresiyle iletişim kurma

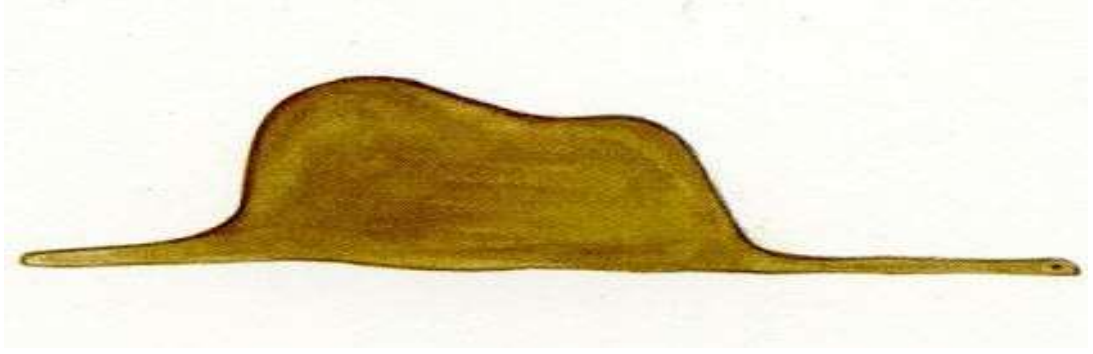
olanağı yaratır (Yaşar ve Aral, 2009:24; Yavuzer, 2012:197). Resimler bize çocukların duygu ve düşüncelerinin yanı sıra, diğer çocuklar ve yetişkinler ile olan ilişkileri hakkında önemli bilgiler sunar (Yavuzer, 2009:11). Kırıçoğlu (2002) yaptığı çalışmada, çocukların çevreyle olan bütün etkileşimlerinin resimlerinde yer aldığını ifade etmiştir. Çizilen resimler çocuğun duygu ve düşünce dünyasını, gelişim özelliklerini, çevresiyle olan etkileşimini, zekâ ve kişilik özelliklerini yansıtır. Bu nedende çizilen resimler çocuğun dünyasını, gelişim özelliklerini tanıma ve anlamada bizlere önemli ipuçları sunar (Yavuzer, 2009).

Resim etkinliği, çocuklar hakkında ayrıntılı bilgi elde etmek, çocuğun duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde algılamak açısından önemli fırsatlar sunar (Malchiodi, 2013). Çocukların çizdikleri resimleri anlatması, resimler yoluyla aktardıkları duygu ve düşüncelerini tam olarak anlamlandırmak açısından önemlidir. Bu nedenle yaptığı resmi anlatan çocuk, duygu ve düşüncelerini hem çizdikleriyle hem de sözcükleriyle aktarma imkânı bulur (Malchiodi, 2013:35, 81). “Kısacası çocuk, resim yoluyla dünyayı bize, kendi açısından ve en kestirme yoldan, özentisiz ve yalın bir anlayışla verir (Yavuzer, 2009:13).”

Çocukların çizdikleri resimler ile çizdikleri resimler üzerinden anlattıkları, onları tanıma ve anlamada bir bütünlük sağlamaktadır (Malchiodi, 2013). Çocukların çizdikleri resimlerin ne ifade ettiğini anlamak için çocuğun resim yapma sürecine dâhil olmak ve çocuklardan yaptıkları resimleri sözel yollarla aktarmalarını sağlamak gerekir. Bu yolla çocuk, duygu ve düşüncelerini kendiliğinden ve rahat bir şekilde ifade etme imkânı bulur (Malchiodi, 2013: 77).

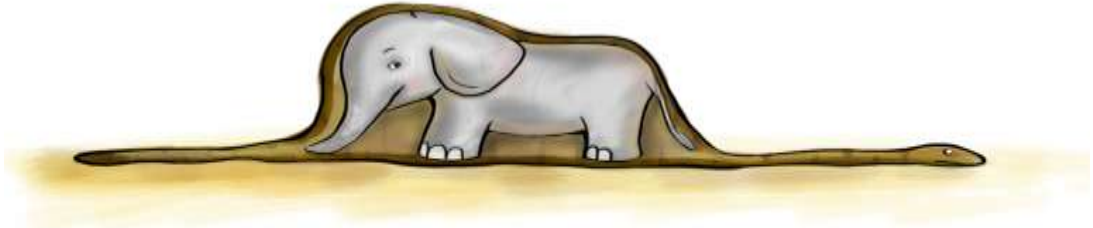
Çocukların çizdikleri bir resim hakkında yorum yapmak resmin farklı ve yanlış yorumlanmasına neden olabilmektedir (Malchiodi, 2013). Çocukların yaptıkları resimlerin yanlış yorumlandığına dair bir örneği Antoine de Saint Exupéry'nin Küçük Prens öyküsünde şu şekilde görmekteyiz (Saint Exupéry, 2011:7, akt. Malchiodi, 2013:73) :

“Tam altı yaşındayken, insan eli değmemiş ormanları anlatan Yaşanmış Öyküler adlı bir kitapta müthiş bir resim görmüştüm. Avını yutan bir boa yılanını resmedilmişti. Kitapta şöyle diyordu: “Boa yılanları avlarını bütün olarak, çiğnemenen yutarlar. Sonra da, yerlerinden kıpırdamazlar ve altı ay süren sindirim boyunca uyurlar.” Bunları okuyunca, balta girmemiş ormanlardaki serüvenler üzerine uzun uzun düşündüm. Sonra da, elime bir boya kalemi alıp ilk resmimi çizmeyi başardım. İşte, I numaralı resmim şöyle bir şeydi:”

Şekil 2.1.Antoine de Saint Exupéry'nin Küçük Prens öyküsünden bir resim. (İzin alınarak basılmıştır.)

“Sanat şaheserimi büyüklere gösterip, resimden korkup korkmadıklarını sordum. “Şapkadan kim korkar?” demesinler mi? Ama, bu bir şapka resmi değildi ki. Bir fili sindirmeye uğraşan bir boa yılanı çizmiştim ben. Bu kez, büyükler de anlayabilsin diye, boa yılanının içini çizdim. Büyüklere her şeyi açıklamak gerekir zaten. 2 numaralı resmim de şöyle bir şey oldu:”

Şekil 2.2.Antoine de Saint Exupéry'nin Küçük Prens öyküsünden bir resim. (İzin alınarak basılmıştır.)

Resim yapmanın çocuklar için ne ifade ettiğini anlamak gerekiyor. Yazar bu öyküsünde boa yılanını anlaşılır kılmak için ikinci bir resim (Şekil 2.2) yaparak ayrıntılar eklese de resme bakanlar farklı yorumlar üretmişlerdir. Bunun üzerine sürekli olarak çizdikleri resimlerde anlaşılmadığını düşünen öykünün kahramanı hiç resim yapmamaya karar verir. Bu örnek çocuk resimlerini tanımada ve anlamada önemli bir duruma işaret etmektedir: Yetişkinler, çocukların resimlerine sadece bakmaktan öte çocuğun gözünden anlamaya çalışmalıdırlar. Çizilen resimler

üzerinden konuşmak çocuğun resim yoluyla aktardıklarının tam olarak anlaşılmasını sağlamaktadır (Malchiodi, 2013:73, 74). Çocuklardan resimlerini anlatmalarını istemek, onları kendi resimleri hakkında düşünmeye ve değerlendirmeye yöneltmek demektir. Bu yolla çocuk bir sonraki aşamalarda ne yapacağı hakkında yeni fikirler geliştirebilir (Yavuzer, 2009:83).

Çocuklar, duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak için sözel iletişimin dışında farklı iletişim yollarını kullanarak kendilerini ifade etmeyi tercih etmektedirler (Malchiodi, 2013). Çocuklarla yalnızca sözlü olarak etkileşim kurmanın iletişimde pek çok kısıtlamaya neden olduğunu savunan araştırmalar yapılmıştır (Axline, 1969; Gil, 1994; Malchiodi 1990). Bu araştırmalarda sözel iletişimin yanında farklı iletişim biçimlerine de yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Okul öncesi dönemi çocuklarının genel özelliklerinden birisi de konuşmayı çok sevmedikleridir. Bu sebeple çocukların çizdikleri resimler üzerinden konuşmak ve onların dünyasını anlamak, çocukları tanımak açısından önemli bir işleve sahiptir (Malchiodi, 2013). Yapılan birçok araştırmada resim çizen çocukların verdikleri bilgiler konuşarak iletişim kuran çocukların verdikleri bilgilerden daha fazla ve ayrıntılı olduğu bulunmuştur. Bu araştırmalarda resim çizen çocuklar, sadece konuşarak iletişim kuran çocuklara oranla ayrıntılı bilgiler vererek daha fazla etkileşim içerisinde olmuşlardır (Butler vd., 1995; Gross and Hayne, 1998). Serin (2003:17) yaptığı çalışmasında çocuk resimlerinin onları tanıma ve anlamada bir araç olduğunu ve kendi başına bir anlam içerdiğini savunmuştur.

Winnicott (1971), resim tekniğini kullanarak çocukları anlama ve onlarla iletişim kurmada önemli çalışmalar yapmıştır. Araştırmacı resim etkinliğini, çocuğun duygu ve düşünceleri hakkında sohbet başlatmak ve çizilen resimler üzerine konuşmak için kullanmıştır. Bu sebeple çocukların dünyasını tanımak ve anlamak adına pek çok araştırmacı da veri toplama aracı olarak resimleri kullanmıştır (Barman, 1997; Clarke vd., 2002; Harrison vd., 2007; Selwyn vd., 2009).

Chafel and Neitzel (2004) yaptıkları bir çalışmada sekiz yaşındaki çocukların yoksulluk hakkındaki düşüncelerini çizim ve kelimeler yoluyla araştırmışlardır. Bu çalışmada çocuklar yoksulluk hakkındaki düşünceleri resmetmişlerdir. Ardından bu resimler üzerinden her bir çocukla tek tek görüşmeler yapılmıştır.

Çiçekler ve Koruklu (2013) yaptıkları araştırmada 4-6 yaş arasındaki çocukların serbest resim çalışmalarını yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik açıdan incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre çocukların çizdikleri resimlerde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış; yaş ve sosyoekonomik değişkenlerin bazı özelliklerine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğın okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşamındaki yeri ve önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın modeli, araştırmanın örnekleme, örneklemin özellikleri, verilerin toplanması, çözümü ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar genel olarak sayısal olmayan verilerin görüşme, gözlem ve belge analizi gibi yöntemlerle toplandığı ve bireylerin doğal ortamlarının yansıtılmaya çalışıldığı çalışmalardır (Şimşek ve Yıldırım, 2011:39). Benzer şekilde bu araştırma, çocukların çizdikleri resimler, resimler üzerinden görüşmeler ve görüşmelerden elde edilen verilerin kategorileştirilmesi esasına dayanmaktadır. Ayrıca araştırma, çocukların doğal ortamları olan sınıflarda gerçekleşmesi ve çocukların yaşadıkları deneyimlere dayanması gibi özellikleri içinde barındırması sebebiyle nitel araştırma süreçlerinin izlendiği model olarak adlandırılmıştır. Yapılan görüşmelerde çocukların araştırma sorularına verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemiyle kategorileştirilmiştir. Bu kategorilerin sunulmasında yüzde ve frekans analizi kullanılmıştır.

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile zamanlarını nasıl geçirdiklerine yönelik çizmiş oldukları resimler ve bu resimler üzerinden görüşmeler yaparak televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğı algılama biçimleri çok boyutlu (ne, nerede, ne zaman, kim, nasıl) bir biçimde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini Gaziantep ilinde eğitim veren üç farklı özel okuldan okul öncesi eğitimine devam eden 51 çocuk oluşturmaktadır. Bu çocukların okullara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan çocuk sayısı

Okullar	Çocuk Sayısı
A Okulu	22
B Okulu	17
C Okulu	12
Toplam	51

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırmaya üç farklı özel okuldan okul öncesi eğitimine devam eden toplam 51 çocuk katılmıştır. Patton (1990)’a göre nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünü belirlemede bir ölçüt yoktur. Örneklem büyüklüğü araştırmanın amacına uygun olarak belirlenebilir. Örneklem grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu yöntemde örneklem grubu oluşturulurken belirli ölçütleri karşılayan durumlar örnekleme dâhil edilir (Şimşek ve Yıldırım, 2011:112). Örneklem grubu oluşturulurken aşağıdaki ölçütler dikkate alınmıştır:

- Çalışma grubunun yaşı 5-6 yaş aralığı ile sınırlandırılmıştır. Çalışma grubuna bir sonraki eğitim- öğretim yılında ilkökul birinci sınıfa kayıt olabilecek özellikte okul öncesi eğitime devam eden çocuklar dâhil edilmiştir.
- Seçilen grupların birbirine yakın sosyoekonomik düzeyleri temsil etmeleri dikkate alınmıştır.
- Çalışma grubunun oluşturulmasında her bir çocuğun araştırmamızda yer alan televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyarılarının tamamına sahip olması ve bu uyarıları aktif olarak kullanması amaçlanmıştır. Bu sebeple dört uyarının tamamına sahip olan çocuklar seçilmiştir.

3.2.1. Çalışma Grubu

Bu bölümde çalışma grubunu oluşturan okullar, çocukların aileleri, televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın okul programındaki yeri hakkında okul yönetimi ve öğretmenlerden alınan bilgiler sunulacaktır.

- Örnekleme oluşturan okullardaki çocuklar drama, canlandırma, hareketli oyunlar oynama, oyuncaklarıyla vakit geçirme, çeşitli sanat etkinlikleri, boyama çalışmaları, bahçede oyun oynama gibi etkinlikler yapmaktadırlar.
- Çocukların ailelerinin büyük bir çoğunluğu lisans mezunudur. Ailelerin sosyoekonomik düzeyleri yüksektir.
- Okullar buldukları konum olarak sosyoekonomik açıdan iyi sayılabilecek yerlerde eğitim vermektedirler. Okulların çeşitli sanat ve spor dallarında, İngilizce, resim ve satranç alanlarında, lego tasarımında ve TÜBİTAK yarışmalarında dereceleri bulunmaktadır. Okullarda okul öncesi eğitime devam eden çocuk sayısı, toplam öğrenci sayısının beşte birini oluşturmaktadır. Bu durum okulların tercih edilme durumunu da açıkça göstermektedir.
- Okullardaki eğitim ortamlarına bakıldığında sınıflarda; etkinlik köşeleri, masal odaları, sadece okul öncesi birimlerine ait kütüphane, oyun odaları ve sinema odaları gibi alternatif birimler bulunmaktadır. Okulların hiçbirinde televizyon bulunmamaktadır. Bunun yerine bilgisayarlar ve akıllı tahta uygulamaları yansıtma aracı olarak okullarda yer almaktadır. Okullarda genel olarak haftada bir saat bilgisayar dersi verilmektedir. Bununla birlikte diğer derslerde bilgisayar bir araç olarak kullanılabilir. Haftanın belirli günlerinde kitap okuma etkinlikleri düzenlenmektedir. Çocuklar kitapları, araştırma yapma, yeni bilgiler edinme, canlandırma ve yarım bırakılan hikâyeyi tamamlama gibi etkinliklerde kullanabilmektedirler.
- Oyunlar ve oyuncaklar okul öncesi dönemdeki çocukların vazgeçilmez unsurlarından biridir. Bu nedenle çalışma grubunu oluşturan okullarda her gün çocukların oyuncak ile vakit geçirmelerine ve oyun oynamalarına olanak sağlanmaktadır. Haftanın belirli günlerinde çocukların evlerinden getirdikleri oyuncaklarıyla oynamaları da eğitim programlarında yer almaktadır.
- Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak çağımızda bu dönemdeki çocukların çoğunun aktif olarak vakit geçirdiği uyaranlardır. Televizyonun okul programlarında yer almaması, bilgisayar ve kitabın haftanın belirli günlerinde okul programına dâhil edilmesi, oyuncakların ise her gün çocukların imkânına sunulması, çocukların ne gibi etkinliklerle vakit geçirdiklerine dair bizlere çeşitli ipuçları vermiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu bölümde veri toplama araçları olarak çocukların çizdikleri resimler ve görüşme tekniği ele alınacaktır.

3.3.1. Çocukların Çizdikleri Resimler

Çocuklar çizdikleri resimler aracılığıyla iç dünyalarını ve duygularını aktarırlar (Yavuzer, 2009). Resim, çocuğun kendi duygu ve düşüncelerinin bir ürünü olduğu için okul öncesi dönemde çok önemlidir. Çocukların çizdikleri resimler üzerinden konuşmak ise onların dünyalarını anlamakta önemli bir yer tutar (Malchiodi, 2013). Resim etkinliği çocuğun kendisini ifade etmesini sağlar. Aynı zamanda çocuklar resmini çizdikleri bir nesneyi daha iyi kavrar ve anlamlandırır (Gallas, 1994). Örneğin Gallas (1994:130)'ın yaptığı araştırmaya katılan çocuklardan biri bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Eğer bir kanadın ne olduğunu ve nasıl yapıldığını bilmiyorsanız onu çizebilirsiniz, böylece onu öğrenirsiniz.”

Bir şeyi çizmek bedensel, görsel ve sözel hafızayı harekete geçiren bir etkinliktir. Çizme eylemi insanların düşüncelerinin, duygularının, davranışlarının ve ilişkilerinin somutlaştığı aktif bir süreçtir. Çocukların kendilerini konuşarak ifade etmeleri ile resim çizerek ifade etmeleri birbirinden farklıdır. Çocuklar resim çizerek, konuşarak olduğundan daha zengin bir şekilde kendilerini ifade edebilirler (Burgess and Hartman, 1993:161).

Çizme eylemi çocuk için bilişsel süreçleri harekete geçiren bir etkinliktir. Bu süreç içerisinde çocuk gözlemleyerek, hayal ederek, hatırlayarak oluşturacağı sanatsal ürünün içeriğini belirler ve bu içeriğe odaklanır. Ardından bu içeriği çizgilerle kâğıda aktarmak için bir yol bulur. Kâğıda döktüğü çizgilerin içeriğine anlam verirken geçmiş deneyimlerinden etkilenir. Ayrıca kültürel faktörler, sanat eğitimi, çocuğun gelişim düzeyi ve bireysel farklılıklar çocuğun resim çizerken yaşadığı sürece etki eden faktörlerdir (Smith and the Drawing Study Group, 1998:15).

Çocuk, resim yapma sürecinde kendini bir oyunun içerisindeymiş gibi hissettiğinden tüm davranışları kendine özgüdür. Bu sebeple resim etkinliği çocuk hakkında önemli bilgiler sunar. Yavuzer (2009:13) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Çocuk, resim yoluyla dünyayı bize, kendi açısından ve en kestirme yoldan, özentisiz ve yalın bir anlayışla verir.”

Çocuk resimleri, çocukların kendilerini ifade etmesinde önemli bir araç olmasından dolayı bu araştırmada önce resim çizdirilmiştir. Daha sonra resimler

üzerinden çocuklarla görüşmeler yapılmış ve araştırma sorularını çocukların daha kolay ve içten cevaplamaları, ayrıntılı bilgi vermeleri hedeflenmiştir. Çizilen resimler çocukların sözleriyle beraber değerlendirilmiş, her iki veri de birbirini destekler nitelikte kullanılmıştır. Bu çalışmada amaç resimler üzerinden psikolojik tahlilde bulunmak değil, hem çocuklar ile daha kolay iletişime geçebilmek ve kendilerini rahat ifade edebilecekleri bir ortam hazırlamak, hem de daha zengin veri elde edebilmektir. Bu bağlamda çizilen resimler görsel olarak açıkça ifade edilen figürler bakımından değerlendirilmiş, araştırma sorularının cevapları aranmıştır. Çocukların çizdikleri resimler üzerinden onlara soru sormak ve resimler hakkında konuşmak araştırmacının çok yönlü bilgi elde etmesine olanak sağlamıştır.

3.3.2. Görüşme

Görüşme, en az iki kişi arasında sözel iletişim yolları kullanılarak araştırma konusu ve soruları hakkında katılımcılardan veri toplanan bir iletişim sürecidir. Bu süreç araştırma konusu hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Akgün vd., 2012: 150). Görüşme yöntemi, katılımcıların duygularına, düşüncelerine, algularına ve bakış açılarındaki benzerlik ve farklılığa ulaşmak için en uygun veri toplama yöntemidir (Patton, 1990). Görüşme tekniği okuma yazma bilmeyenlerden ve özellikle çocuklardan veri toplamak için ideal bir yöntemdir (Karasar, 2003:166).

Bu çalışmada çocuklar ile bireysel görüşme yapılmıştır. Görüşme her bir çocukla tek tek gerçekleşmiş ve verilen cevaplardan diğer bir çocuğun etkilenmemesi sağlanmıştır. Bununla birlikte görüşmeler kendi öğretmenleri tarafından ve doğal ortamları olan okulda yapılmıştır. Çocuklar ile yapılan her bir görüşme ortalama beş dakika sürmüştür. Uygulama dört farklı haftada ve dört farklı kategoride (televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak) gerçekleştiği için çocuklar ile her hafta resim uygulamalarından hemen sonra görüşmeler gerçekleşmiştir. Bunun yapılmasının sebebi ise üzerinden çok zaman geçmeden ve en doğru bir şekilde araştırma sorularının cevaplarına ulaşılmaya çalışılmasıdır. Görüşme verileri analiz edilirken görüşmelerden doğrudan alıntılar ile birlikte verilen cevaplar kategorileştirilmiştir.

Görüşme soruları hazırlanırken araştırma sorularının cevapları bulmak ve birbiriyle karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu sebeple soruların hazırlanması ve görüşme sürecinde yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşmelerde hedef, bireylere benzer sorular sorarak söyledikleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaktır (Brannigan, 1985, akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011:120). Görüşmede çocuklara çizdikleri resimler üzerinden

televizyonda ne izledikleri, bilgisayarda ne yaptıkları, hangi kitabı okudukları ve hangi oyuncağı oynadıkları sorulmuştur. Bununla birlikte çocuklara televizyon bilgisayar, kitap ve oyuncak ile nerede, ne zaman, kimlerle vakit geçirdiği ve kendilerini nasıl hissettikleri sorulmuştur.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme notları, belgeler, çizimler, resimler, tablolar yoluyla veriler toplanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011:41). Araştırmanın verileri 2014 yılının mart ayında toplanmaya başlanmış ve 2014 yılının haziran ayında sona ermiştir. Araştırma öncesinde okul yönetiminden ve araştırmaya katılan çocukların ailelerinden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın amacı ve araştırma süreci hakkında okul yönetimi bilgilendirilmiştir. Uygulamaya katılan okulların, öğretmenlerin ve çocukların isimlerinin araştırmada kesinlikle yer almayacağına dair okul yönetimine bilgi verilmiştir. Ardından araştırmayı uygulayacak öğretmenlere de araştırmanın amacı ve araştırma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Uygulamayı yapacak öğretmenler ile tek tek görüşülmüş ve uygulamanın tüm aşamaları anlatılmıştır. Yapılan ilk uygulamalarda araştırmacıda sınıflarda bulunmuştur. Süreç içerisinde de öğretmenler ile sürekli iletişim kurulmuş ve öğretmenlere her adımda rehberlik yapılmıştır. Öğretmenler ile çocukların genel durumları, okul hakkında bilgiler, ailelerin eğitim seviyeleri, ailelerin sosyoekonomik düzeyleri hakkında görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca çocukların okulda ne tür etkinlikler yaptıkları, televizyon, kitap, bilgisayar ve oyuncağın okul programındaki yeri ve önemi hakkında öğretmenlerden bilgi alınmıştır. Bu bilgiler ayrıntılı olarak çalışma grubu başlığı altında yer almaktadır.

Araştırma, çocukların televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili düşüncelerini resimle ve görüşmeler sırasında sözel olarak ifade ettiği dört farklı uygulama şeklinde gerçekleşmiştir. Uygulamalar çocukların konuya ısındırılmasını amaçlayan hazırlık aşaması ve onu takip eden resim çizme etkinliği ile yapılandırılmış bireysel görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir.

Araştırmada veriler çocukların çizdikleri resimler ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada uygulamaya katılan çocuklardan zamanlarını nasıl geçirdikleriyle ilgili çeşitli uyarıları (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) resmetmeleri istenmiştir. Araştırmada “televizyon”, “kitap”, “bilgisayar” ve “oyuncak” resimlerinin çizdirilmesindeki amaç, çocukların çizdikleri resimler

üzerinden daha rahat konuşmalarını sağlamaktır. Resimleri yapmadan önce çocuklara bazı yönergeler verilerek bu duruma hazır olmaları sağlanmıştır. Televizyon çalışması ele alındığında çocuklara en çok sevdikleri televizyon programı, bu programı neden sevdikleri vb. konular üzerinden sorular yönlendirilmiş ve çocukların bu soruları cevaplamaları istenmiştir. Bütün bu uygulamalar çocukların doğal ortamlarında gerçekleşmiştir. Verilen yönergeler o hafta yapılacak uygulama çerçevesinde haftadan haftaya değişiklik göstermiştir. Her bir uyararla ilgili uygulama farklı haftalarda gerçekleşmiştir. Yapılan uygulamalar okulların öğretim programları çerçevesinde ve çocukların eğitimi aksamayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Her bir okulda toplam dört uygulama yapılmıştır. Araştırma genelinde bütün okullarda toplam on iki uygulama yapılmıştır. Tüm bu uygulamalardan sonra çocuklarla çizdikleri resimler hakkında tek tek görüşülmüş ve araştırma sorularına cevap aranmıştır. Çocuklar ile yapılan görüşmeler ortalama beş dakika sürmüştür. Çocukların verecekleri cevaplardan etkilenmemeleri için her biriyle ayrı ayrı görüşme yapılmıştır. Görüşmeler çocukların araştırma sorularını daha rahat bir şekilde cevaplamalarını sağlamak açısından sınıf öğretmenleri tarafından gerçekleşmiştir. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili çalışmalar tamamlandıktan sonra çocuklarla son bir uygulama daha yapılmıştır. Bu uygulama çocukların televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili çalışmaları ve bu çalışmalardan sonra yapılan görüşmeler tamamlandıktan sonra gerçekleşmiştir. Bu uygulama çerçevesinde çocuklara televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak fotoğraflarının aynı sayfada yer aldığı kâğıtlar dağıtılmıştır. Ardından “Size tek bir şans verilseydi en çok hangisiyle vakit geçirmek isterdiniz?” sorusu yönlendirilmiş ve verdikleri cevapları bu fotoğrafların üzerine işaretlemeleri istenmiştir. Çocukların bu soruya verdikleri cevaplar ile ilgili ayrıntılı bilgi bulgular kısmında yer almaktadır.

Araştırmada bir olguyla ilgili çok yönlü bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerden edinilen bilgiler, çocukların çizdikleri resimler ve bu resimler üzerinden çocuklar ile yapılan görüşmeler çalışmanın üç farklı boyutunu bir arada bulundurmaktadır.

3.4.1. Hazırlık Aşaması

Öğretmenler ile uygulama öncesi, uygulama sırası ve uygulama sonrası yapılacak çalışmalar ile ilgili konuşulmuştur. Her bir okul için ilk uygulama yapılırken araştırmacı da uygulama sınıfında bulunmuştur. Çocuklarla yapılacak olan

uygulamadan önce çeşitli yönergeler verilerek çocukların duruma hazır olmaları sağlanmıştır (bkz., Ek-1, Ek-2, Ek-3, Ek-4). Televizyon ile ilgili uygulama yapılmadan önce en sevdikleri televizyon programlarını, bu programlardaki karakterleri birbirleriyle paylaşmaları sağlanmıştır. Kitap ile ilgili uygulama yapılmadan önce çocuklara en son okudukları (kendilerine okunan veya oynadıkları, vakit geçirdikleri) kitapları, en sevdikleri karakterleri birbirleriyle paylaşmaları istenmiştir. Çocuklara soru sorulurken “Hangi kitabı okuyorsun veya okudun?” gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu uygulamanın nedeni gözlemler ve öğretmenlerle görüşmeler yoluyla elde edilen bilgilere göre okul öncesi çağında olan ve henüz okuma yazma bilmeyen bu çocukların çoğunlukla bir kitapla beraber vakit geçirmeyi “kitap okumak” olarak adlandırmalarıdır. Bilgisayar ile ilgili uygulama yapılmadan önce bilgisayarda ne yaptıkları, en çok hoşlandıkları uygulamalar hakkında konuşulmuştur. Oyuncak ile ilgili uygulama yapılmadan önce oyuncaklarının olup olmadığı, varsa en çok hangi oyuncaklarını oynamaktan hoşlandıkları gibi soruları cevaplamaları ve birbirleriyle paylaşmaları istenmiştir. Tüm bu uygulamalar bittikten sonra eklerde yer alan yönergeler uygulanmıştır. Eklerde yer alan yönergelerin uygulanması ortalama on dakika sürmüştür. Yönergeler verildikten sonra çocuklara resim çizmeleri için uygun ortam hazırlanmıştır. Ardından çocukların resim çalışmaları başlamıştır.

3.4.2. Resim Çalışması

Yönergeler verildikten sonra çocuklara resim çizmeleri için kâğıtlar dağıtılmıştır. Bu kâğıtlara çocukların adı, soyadı ve hangi uygulamanın yapıldığına dair bilgiler yazılmıştır. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak resimleriyle ilgili uygulamalar birbirinden farklı haftalarda gerçekleşmiştir. Sonrasında çocuklar istedikleri boya kalemlerini kullanarak verilen yönergeler doğrultusunda resimlerini çizmişlerdir. Çocukların çizdikleri her bir resim çalışması ortalama 30 dakika sürmüştür. Resim çalışması bittikten sonra uygulamayı yapan öğretmen her bir çocuk ile tek tek bireysel görüşmelere başlamıştır. Bireysel görüşmeler yapılırken çocuklardan öncelikle yaptıkları resimlerden biraz bahsetmeleri istenmiştir. Ardından çocukların çizdikleri resimler üzerinden araştırma sorularına cevap aranmıştır.

3.4.3. Bireysel Görüşmeler

Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili uygulamalar farklı haftalarda gerçekleşmiştir. Bu uygulamalardan sonra araştırmacının hazırladığı yapılandırılmış görüşme soruları (bkz., Ek-5, Ek-6, Ek-7, Ek-8) çocuklara

sorulmuştur. Görüşme soruları çocuklara uygulama üzerinden çok fazla zaman geçmeden sorulmuştur. Bu görüşme soruları sorulmadan önce çocuklardan çizdiği resmi anlatması istenmiş, bu arada resimle ilgili konuşmalar çerçevesinde ilgili uyararla nasıl, nerede, kiminle beraber vakit geçirdiği ve kendisini nasıl hissettiği ile ilgili hazırlanan sorular sorulmuştur. Görüşmelerde verilecek cevaplardan etkilenilmemesi için her bir çocuk ile ayrı ayrı görüşülmüştür. Görüşmede çocukların verdikleri cevaplar olduğu gibi uygulama öğretmeni tarafından soruların altına yazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerin çocukların kendi öğretmenleri tarafından yapılması onların kendilerini daha rahat hissetmesi, samimi cevaplar vermeleri ve daha çok konuşmaları bakımından önemlidir. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili uygulamalar ve çocuklar ile ilgili yapılan görüşmeler bu şekilde tamamlanmıştır.

3.4.4. Son Uygulama

Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili bütün uygulamalar tamamlandıktan sonra son bir çalışma daha yapılmıştır. Bu çalışmanın yapılmasıyla ilgili düşünce uygulama esnasında ortaya çıkmıştır. Son olarak çocuklara televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak fotoğraflarının aynı sayfada bulunduğu kağıtlar (bkz., Ek 9) dağıtılmıştır. Ardından çocuklara, “Size tek bir şans verilseydi en çok hangisiyle vakit geçirmek isterdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri cevapları bu fotoğrafların altına işaretlemeleri istenmiştir. Ardından tüm bu uygulamalar içerik analizi yöntemiyle kategorileştirilmiştir. Kategoriler ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulgular bölümünde yer almaktadır.

3.5. VERİ ANALİZ YÖNTEMLERİ

Bu araştırmada çocukların çizdikleri resimler ve resimler üzerinden yapılan görüşmeler analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken çocukların cevapları tek tek incelenmiş, benzer temaları olan veriler aynı başlık altında kategorileştirilmiştir. Analiz yapılırken resimler ve görüşme raporları incelenmiş, birbirini destekleyen veriler belirlenirken, aynı zamanda farklı bilgiler de birleştirilerek veri tablosuna eklenmiştir. Çocukların her birinin görüşmelerdeki sözel ifadeleri ve çizdikleri resimlerin birbirini destekleyip desteklemediği belirlenmiş, her iki kaynaktan elde edilen veriler birleştirilerek kodlanmıştır. Veriler analiz edilirken içerik analizi tekniği kullanılmış, uzman görüşü alınmış ve kategorileştirilmiştir. Kategoriler analiz edilirken sayısallaştırılmış değerler kullanılarak yüzde (%) ve frekans (f) değerlerine ulaşılmış ve raporlaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, tablolardaki

verilere göre yorumlanarak sunulmuştur. Çizilen resimler hakkında herhangi bir psikolojik tahlilde bulunulmamıştır.

Çocukların çizdikleri resimlerde anlaşılmayan bir durum olduğunda ve resimlerden sonra yapılan görüşmelerin analizinde tereddüde düşüldüğünde, her aşamada çocukların çizdikleri resimlere, çocuklara ve öğretmenlere başvurulmuştur. Bazı durumlarda çocuklarla tekrar görüşmeler yapılarak eksik veya anlaşılmayan veriler netleştirilmiştir.

Çocukların çizdikleri resimler ve görüşme sorularına verdikleri yanıtlar içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, araştırmada elde edilen verilerin belirli bir ilişkiye dayalı kodlamalarla açıklandığı, daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği bir yöntemdir (Akgün vd., 2012:240). Öğrenci resimleri, görüşmeler, konuşmalar ve yazılı dokümanlar içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilebilir (Akgün vd., 2012:241). İçerik analizinde hedeflenen durum, toplanan verilerde birbiriyle ilişkili olan kavramları belirli kurallar çerçevesinde birleştirmek ve kavramlar arasında ilişki kurarak okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlamaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2011:227). Verilerin analizi sürecinde okuyucunun anlayabileceği bir dille, birbirine benzer durumları aynı kod ve kategoride tanımlamak önemlidir (Şimşek ve Yıldırım, 2011:238). Veriler analiz edilirken okuyucunun daha rahat bir şekilde anlayabilmesi için çocukların verdikleri cevaplar belli gruplar içerisinde değerlendirilmiştir. Örneğin çocukların televizyon izlerken, bilgisayar kullanırken, kitap okurken ve oyuncağı ile oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik araştırma sorusu sorulduğunda verdikleri “mutlu, keyifli, eğlenceli, heyecanlı” gibi cevaplar “olumlu duygular” kategorisinde ele alınmıştır. Kategoriler oluşturulurken daha önce taranmış kaynaklar temel alınmış, ancak araştırmacı verileri kendi özgün doğası içinde uzman görüşü olarak gruplamıştır. Kategoriler ve çocukların verdikleri cevapların gruplandırılması hakkında bilgiler, bulgular bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu bölümde araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğine yönelik açıklamalar yer almaktadır. Genel anlamda geçerlik araştırma sonuçlarının doğruluğuyla, güvenilirlik ise araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramları, araştırmacıların yaptıkları gözlemlerle ve görüşme sorularına aldıkları yanıtlarla ilgili olarak kullanılmaktadır (Akgün vd., 2012:168). Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırılan durumun yansız

gözlenmesi anlamına gelmektedir (Kirk and Miller, 1986; akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011:255).

Verilerin kodlanması ve analizi sürecinde araştırmacı uzman görüşüne başvurmuştur. Güvenirliğin sağlanması amacıyla kodlanan veriler uzman görüşü çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Verilerin %20'si ile yapılan karşılaştırmalar göstermiştir ki araştırmacı ve uzman %80 oranında bir görüş birliği içindedirler. Bu değer, yeterli bir güvenilirlik düzeyine işaret etmektedir (Fraenkel and Wallen, 2006).

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında kullanılan çeşitli ortak özellikler bulunmaktadır. Nitel araştırmalarda kullanılan ortak özellikler Tablo 3.2.'de yer almaktadır (McMillan, 2000; Fraenkel and Wallen, 2006; akt. Akgün vd., 2012:235) :

Tablo 3.2. Nitel Araştırmanın Özellikleri

Özellikler	Açıklamalar
Doğal ortam	Çalışmalar olayların gerçekleştiği doğal ortamlarda gözlenir. Olguların, olayların ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamda çalışılır. Yapılan araştırmada veriler çocukların doğal ortamlarında toplanmıştır. Sınıflar çocukların doğal ortamları olduğundan bu araştırmada veriler çocukların buldukları sınıflardan toplanmıştır.
Doğrudan veri toplama	Bir araştırmada veriler doğrudan kaynağından elde edilmeye çalışılır. Bu araştırmada veriler çocukların çizdikleri resimler ve bu resimler üzerinden birebir görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Dolayısıyla araştırmacı verilere doğrudan kaynağından ulaşmıştır.
Zengin betimlemelerin yapılması	Araştırmanın anlaşılmasını sağlayacak detaylı betimlemeler yapılır. Bu araştırmada çalışma grubu detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bununla birlikte verilerin nasıl toplandığı ve nasıl analiz edildiğine dair zengin betimlemeler yapılmıştır. Çocukların verdikleri cevaplar da detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Tablo 3.2 (Devam)

Sürece yönelik	Bir araştırma genel olarak bağlamın ve olayların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanır. Bu çalışmada çocukların verdikleri cevaplardan yola çıkarak nasıl ve neden sorularına cevap aranmıştır. Araştırma genel olarak sürece odaklanarak sonucu etkileyen nedenleri ortaya çıkarmıştır.
Tümevarımcı veri analizi	Araştırmada elde edilen verilerden yola çıkarak ikna edici genellemeler yapılır. Tartışma bölümünde elde edilen veriler doğrultusunda genellemeler yapılmıştır.
Katılımcının bakış açısı (Araştırmacının katılımcı rolü)	Katılımcının araştırmanın sürecini anlamasına ve anlamlandırmasına odaklanır. Bu çalışmada katılımcılar ile sürekli olarak iletişim içerisinde olunmuş ve katılımcıların süreci anlaması için gerekli açıklamalarda bulunulmuştur. Bununla birlikte katılımcıların bakış açıları katılımcıların kelime ve çizimleriyle birlikte rapor edilmiştir.
Araştırma desenlerinde esneklik	Araştırma deseni çalışmanın yapıldığı ortama ve şartlara bağlı olarak gelişir ve değişir. Bu çalışmada çocuklar ile yapılan uygulamalar bittikten sonra farklı araştırma deseni geliştirilmiştir. Örneğin 1.3.5. numaralı araştırma sorusu bütün uygulamalar bittikten sonra araştırma sürecine dâhil edilmiştir. Bu yüzden araştırma deseni çalışma esnasında yavaş yavaş şekillenmiştir.

Yukarıda yer alan maddelerde nitel bir çalışmanın genel özellikleri vurgulanmıştır. Bununla birlikte yapılan araştırma, bu özellikler ile bağdaştırılarak birebir ele alınmıştır.

Araştırmada veriler toplanırken çocukların çizdikleri resimler ve bu resimlerden yola çıkarak görüşmeler yapılmıştır. Görüşmede bir araştırmanın inandırıcılığının başarılabilmesi için aşağıdaki stratejilerin kullanılması önerilmektedir (Lincon and Guba, 1985; akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011:265):

- Araştırmada veriler uzun süreli etkileşim içerisinde ve çeşitli veri toplama araçları ile elde edilmelidir. Bu çalışmada elde edilen veriler uygulama öğretmeni ile sürekli olarak etkileşim içinde toplanmıştır. Bununla birlikte

uygulamalar farklı haftalarda gerçekleştiği için veri toplama süreci uzun bir zamana yayılmıştır. Aynı zamanda resimler ve görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır.

- Araştırmanın bağlamı ve elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirilmeli, karşılaştırılmalı ve yorumlanmalıdır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, çocukların çizdikleri resimler ve görüşmeler sürekli birbiriyle karşılaştırılarak yorumlanmıştır.
- Araştırmacı çeşitli veri toplama araçlarını kullanarak araştırdığı olguya farklı açılardan bakabilmelidir. Bu araştırmada veriler farklı yöntemler ile elde edilmiştir. Öğretmenlerden alınan bilgiler, çocukların çizdikleri resimler ve bu resimler üzerinden yapılan görüşmeler araştırmanın üç farklı boyutunu ortaya koymaktadır.
- Uzman bir kişinin de araştırmayı derinlemesine incelemesi sağlanmalıdır. Farklı bir bakış açısıyla araştırmanın değerlendirilmesine imkân verilmelidir. Bu araştırmada çocukların verdikleri cevapların kodlanmasında ve kategorileştirilmesinde uzman görüşü alınmıştır.
- Araştırma sonunda elde edilen veriler ve sonuçlar katılımcılar ile paylaşılmalı ve katılımcıların görüşleri dikkate alınmalıdır. Araştırmada elde edilen veriler katılımcılar ile paylaşılmış ve tereddüde düşülen yerlerde katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşamındaki yeri ve önemine ilişkin bulgular, veri analizleri, yorumlar ve tartışmaya yer verilmiştir. Bulgular ve tartışmanın sunulmasında araştırmanın amacı doğrultusunda yanıtı aranan soruların sırası izlenmiştir.

4.1. BULGULAR

Bu bölümde çocukların çizdikleri resimler ve bu resimler sonucunda elde edilen veriler sunulmuştur. Bulgular; “Çocukların yaşamında televizyonun yeri”, “Çocukların yaşamında bilgisayarın yeri”, “Çocukların yaşamında kitabın yeri”, “Çocukların yaşamında oyuncağın yeri” ve “Çocuklar en çok hangi uyarana (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istiyor?” adı altında beş ana başlıkta sergilenmiştir. Ardından araştırmada yer alan her bir alt soruya ilişkin bulgular sırasıyla ana başlıklar altında sunulmuştur. Her bir bölümde yer alan uygulamalar farklı haftalarda gerçekleştiği için bazı çocuklar uygulamaya katılamamıştır. Bu bağlamda öncelikle her bir bölümde uygulamaya katılan ve katılmayan çocukların sayısı verilmiştir. Ardından uygulamaya katılan çocukların verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular çocukların verdikleri cevaplar üzerinden sunulmuştur. Çocuklardan bazıları birden fazla cevap verdiklerinde, verilen cevapların frekansı uygulamaya katılan çocukların frekansından yüksek bulunmuştur. Örneğin “Televizyonu izlerken ortamımı paylaştığın birileri var mı?” sorusuna bir çocuk “Bazen tek başıma bazen de kardeşimle izliyorum” cevabını vermiştir. Bu cevap hem “Tek Başına” kategorisinde hem de “Kardeş ve Akran” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple araştırmada yer alan bazı sorulara yönelik toplam cevapların frekansı çocukların frekansından yüksek çıkmıştır.

4.1.1. Çocukların Yaşamında Televizyonun Yerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların yaşamında televizyonun yerine ilişkin veriler sunulmuştur. Çocukların televizyonda ne izledikleri, televizyonu nerede izledikleri, televizyon izlerken ortamını paylaştıkları birilerinin olup olmadığı, televizyonu ne zaman izledikleri ve televizyon izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik sorulara cevap aranmıştır. Ardından yüzde ve frekans bilgileri verilerek elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 4.1. Televizyon ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı

Televizyon	Frekans	Yüzde
Uygulamaya Katılan	47	92,2
Uygulamaya Katılmayan	4	7,8
Toplam	51	100,0

Tablo 4.1’ de görüldüğü gibi televizyon ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı 47 (%92,2)’dir. Araştırmaya katılmayan çocuk sayısı ise 4 (%7,8)’tür. Araştırmada yer alan bulgular verilen cevaplar üzerinden gösterilmiştir. Çocuklardan bazıları sorulan soruya birden fazla cevap vermişlerdir. Bu sebeple verilen cevapların frekansı uygulamaya katılan çocukların frekansından yüksek bulunmuştur. Örneğin “Televizyonu ne zaman izliyorsun?” sorusuna bir çocuk “Akşamları ve hafta sonları izliyorum” cevabını vermiştir. Bu cevap hem “Akşam Saatleri” kategorisinde hem de “Hafta sonu ve tatiller” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple araştırmada yer alan bazı sorulara yönelik toplam cevapların frekansı çocukların frekansından yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmada yer alan veriler çocukların verdikleri toplam cevaplar üzerinden sunulmuştur.

4.1.1.1. Çocukların televizyonda ne izlediklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.1.1. numaralı alt problemi olan “Çocuklar televizyonda ne izliyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.2. Çocukların televizyonda ne izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar televizyonda ne izliyor?	Frekans	Yüzde
Çizgi Film	32	68,1
Film	6	12,8
Haber	3	6,4
Belgesel	3	6,4
Dizi	1	2,1
Maç	1	2,1
Yarışma	1	2,1
Toplam Cevap Sayısı	47	100,0

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 47 çocuğun televizyonda ne izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, çizgi film izleyenlerin sayısı 32 (%68,1), film izleyenlerin sayısı 6 (%12,8), haber izleyenlerin sayısı 3 (%6,4) ve belgesel izleyenlerin sayısı 3 (%6,4)’tür. Dizi, maç ve yarışma programı izlediklerini belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Çizgi film kategorisinde verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “çizgi film” şeklinde cevap verirken bazıları da “Enver Shultime”, “Canım Kardeşim”, “Beyblade”, “Ninja Kaplumbağalar”, “Canavarlar” vb. gibi çeşitli çizgi film isimleri belirtmişlerdir. Film kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “film” şeklinde cevap verirken bazıları da “Karlar Ülkesi”, “Korku filmi” gibi çeşitli cevaplar vermişlerdir. Belgesel kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda iki çocuk “Arka Bahçede Bilim” cevabını verirken bir çocuk “Sayılar ile ilgili bir belgesel” şeklinde cevap vermiştir. Dizi izleyen çocuğun verdiği cevap ise “Arka Sokaklar” şeklinde olmuştur. Yarışma kategorisinde verilen cevap ise “Popstar” şeklindedir. Haberler kategorisinde verilen cevapların hepsi “Haberler” şeklinde yer almaktadır. Maç kategorisinde verilen cevap ise “Maç” şeklinde olmuştur.

4.1.1.2. Çocukların televizyonu nerede izlediklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.1.2. numaralı alt problemi olan “Çocuklar televizyonu nerede izliyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.3. Çocukların televizyonu nerede izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar televizyonu nerede izliyor?	Frekans	Yüzde
Odasında	5	10,6
Evin Diğer Bölümlerinde	39	83,1
Okulda	1	2,1
Arkadaşında	1	2,1
Anneannede	1	2,1
Toplam Cevap Sayısı	47	100,0

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 47 çocuğun televizyonu nerede izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, odasında izleyenlerin sayısı 5 (%10,6), evin diğer bölümlerinde izleyenlerin sayısı 39 (%83,1)'dur. Okulda, arkadaşında ve anneannede televizyon izlediklerini belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Evin diğer bölümlerinde televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, "Oturma Odası", "Salon", "Mutfak", "Balkon" ve "Bahçe" şeklinde yer almaktadır.

4.1.1.3. Çocukların televizyonu izlerken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.1.3. numaralı alt problemi olan "Çocukların televizyon izlerken ortamını paylaştıkları birileri var mı?" sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.4. Çocukların televizyonu izlerken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocukların televizyonu izlerken ortamını paylaştıkları birileri var mı?	Frekans	Yüzde
Kardeş ve Akran	30	50,9
Yetişkin	16	27,1
Tek Başına	13	22,0
Toplam Cevap Sayısı	59	100,0

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 47 çocuğun verdikleri cevap sayısı 59'dur. Araştırmaya katılan çocukların televizyon izlerken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, kardeş ve akranlarıyla izleyenlerin sayısı 30 (%50,9), bir yetişkinle izleyenlerin sayısı 16 (%27,1) ve tek

başına izleyenlerin sayısı ise 13 (%22,0)'tür. Kardeş ve akranlarıyla televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, “Kardeş”, “Ağabey”, “Abla”, “Arkadaş” ve “Kuzen” şeklinde yer almaktadır. Bir yetişkinle televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, “Anne” ve “Baba” şeklindedir.

4.1.1.4. Çocukların televizyonu ne zaman izlediklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.1.4. numaralı alt problemi olan “Çocuklar televizyonu ne zaman izliyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.5. Çocukların televizyonu ne zaman izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar televizyonu ne zaman izliyor?	Frekans	Yüzde
Akşam Saatleri	26	49,0
Gündüz Saatleri	11	20,8
Hafta sonu ve Tatiller	10	18,9
İstediği Zaman	6	11,3
Toplam Cevap Sayısı	53	100,0

Tablo 4.5’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 47 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 53’tür. Araştırmaya katılan çocukların televizyonu ne zaman izlediklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, akşam saatlerinde izleyenlerin sayısı 26 (%49,0), gündüz saatlerinde izleyenlerin sayısı 11 (%20,8), hafta sonu ve tatillerde izleyenlerin sayısı 10 (%18,9) ve istediği zaman televizyon izleyenlerin sayısı ise 6 (%11,3)’dir. Akşam saatlerinde televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, “Akşam”, “Gece”, “Okuldan sonra” şeklinde yer almaktadır. Gündüz saatlerinde televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, “Sabah”, “Öğle” ve “Öğleden sonra” şeklindedir. Hafta sonu ve tatillerde televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar, “Hafta sonu”, “Tatil günlerinde”, “Cumartesi” ve “Pazar” şeklinde yer almaktadır. İstediği zaman televizyon izleyen çocukların verdikleri cevaplar ise “İstediği zaman”, “Sıkıldığı zaman” ve “Her zaman” şeklindedir.

4.1.1.5. Çocukların televizyonu izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.1.5. numaralı alt problemi olan “Çocuklar televizyon izlerken kendilerini nasıl hissediyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.6. Çocukların televizyonu izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar televizyonu izlerken kendilerini nasıl hissediyor?	Frekans	Yüzde
Olumlu Duygular	46	93,9
Olumsuz Duygular	2	4,1
Şaşkın	1	2,0
Toplam Cevap Sayısı	49	100,0

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 47 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 49’dur. Araştırmaya katılan çocukların televizyon izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, olumlu duygular içinde olanların sayısı 46 (%93,9) ve olumsuz duygular içerisinde olanların sayısı 2 (%4,1)’dir. 1 (%2,0) çocuk ise kendisini şaşkın duygu içerisinde değerlendirmektedir. Televizyon izlerken olumlu duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar, “Mutlu”, “İyi”, “Güzel”, “Eğlenceli” ve “Heyecanlı” şeklinde yer almaktadır. Televizyon izlerken olumsuz duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar ise “Üzgün” ve “Sıkıntılı” şeklindedir.

Bu bölümde çocuklar kendilerini televizyon izlerken resmetmişlerdir. Çizdikleri televizyon resimlerinin ardından çocuklarla resimler hakkında konuşulmuştur. Sonrasında televizyonda ne izledikleri, nerede izledikleri, televizyon izlerken yanında birilerinin olup olmadığı, televizyonu ne zaman izledikleri ve televizyon izlerken kendilerini nasıl hissettiklerine dair araştırma soruları yönlendirilmiştir. Çocuklar ile birebir görüşmeler yapılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Verilen cevaplar yukarıda yer alan araştırma sorularının altında sergilenmiştir.

4.1.2. Çocukların Yaşamında Bilgisayarın Yerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların yaşamında bilgisayarın yerine ilişkin veriler sunulmuştur. Çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıkları, bilgisayarı nerede kullandıkları, bilgisayar kullanırken ortamını paylaştıkları birilerinin olup olmadığı, bilgisayarını ne zaman kullandıkları ve bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik sorulara cevap aranmıştır. Ardından yüzde ve frekans bilgileri verilerek elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 4.7. Bilgisayar ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı

Bilgisayar	Frekans	Yüzde
Uygulamaya Katılan	49	96,1
Uygulamaya Katılmayan	2	3,9
Toplam	51	100,0

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi bilgisayar ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı 49 (%96,1)’dur. Araştırmaya katılmayan çocuk sayısı ise 2 (%3,9)’dir. Araştırmada yer alan bulgular verilen cevaplar üzerinden gösterilmiştir. Çocuklardan bazıları sorulan soruya birden fazla cevap vermişlerdir. Bu sebeple verilen cevapların frekansı uygulamaya katılan çocukların frekansından yüksek bulunmuştur. Örneğın “Bilgisayarda ne yapıyorsun?” sorusuna bir çocuk “Bazen oyun oynuyorum bazen de şarkı dinliyorum” cevabını vermiştir. Bu cevap hem “Oyun Oynama” kategorisinde hem de “Müzik Dinleme” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple araştırmada yer alan bazı sorulara yönelik toplam cevapların frekansı çocukların frekansından yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmada yer alan veriler, çocukların verdikleri toplam cevaplar üzerinden sunulmuştur.

4.1.2.1. Çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.2.1. numaralı alt problemi olan “Çocuklar bilgisayarı ne amaçla kullanıyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.8. Çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar bilgisayarı ne amaçla kullanıyor?	Frekans	Yüzde
Oyun Oynama	41	82,0
Film İzleme	4	8,0
Müzik Dinleme	2	4,0
Bilet Alma	1	2,0
Okuma Yapma	1	2,0
Bilgisayar Öğrenme	1	2,0
Toplam Cevap Sayısı	50	100,0

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 49 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 50’dir. Araştırmaya katılan çocukların bilgisayarı ne amaçla kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, oyun oynayanların sayısı 41 (%82,0), film izleyenlerin sayısı 4 (%8,0) ve müzik dinleyenlerin sayısı 2 (%4,0)’dir. Bilet almak, okuma yapmak ve bilgisayar öğrenmek için bilgisayarı kullandığını belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Oyun oynama kategorisinde verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “oyun oynuyorum” şeklinde cevap verirken bazıları da “Angry Birds oynuyorum”, “Barbie oyunu oynuyorum”, “Araba oyunu oynuyorum”, “Çok sevdiğim bir oyun var onu oynuyorum” vb. gibi çeşitli cevaplar vermişlerdir. Film izleme kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “Film izliyorum” şeklinde cevap verirken bazıları da “Balerin filmi izliyorum” gibi ayrıntılı cevaplar vermişlerdir. Müzik dinleme kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda bir çocuk “Şarkı dinliyorum” cevabını verirken diğer çocuk “Bilgisayarda müzik dinliyorum” şeklinde cevap vermiştir. Bilet almak için bilgisayar kullandığını belirten çocuğun verdiği cevap ise “Babamla birlikte İstanbul’a gitmek için bilet alıyoruz” şeklinde olmuştur. Okuma yapma kategorisinde verilen cevap, “İnternette bir şey okuyorum” şeklindedir. Bilgisayar öğrenme kategorisinde verilen cevap ise “Annem bana bilgisayar öğretiyor” şeklindedir.

4.1.2.2. Çocukların bilgisayarı nerede kullandıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmacının 1.3.2.2. numaralı alt problemi olan “Çocuklar bilgisayarı nerede kullanıyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.9. Çocukların bilgisayarı nerede kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar bilgisayarı nerede kullanıyor?	Frekans	Yüzde
Odasında	17	33,3
Evin Diğer Bölümlerinde	28	54,9
İşyerinde	2	3,9
Anneannede	2	3,9
Arkadaşında	1	2,0
Misafirlikte	1	2,0
Toplam Cevap Sayısı	51	100,0

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 49 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 51’dir. Araştırmaya katılan çocukların bilgisayarı nerede

kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, odasında kullananların sayısı 17 (%33,3), evin diğer bölümlerinde kullananların sayısı 28 (%54,9), anne ya da babasının işyerinde kullananların sayısı 2 (%3,9) ve anneanesinde bilgisayarını kullananların sayısı 2 (%3,9)'dir. Arkadaşında ya da misafirlikte bilgisayar kullandıklarını belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Evin diğer bölümlerinde bilgisayar kullanan çocukların verdikleri cevaplar, “Oturma Odası”, “Salon”, “Mutfak”, “Balkon”, “Çalışma Odası” ve “Bahçe” şeklinde yer almaktadır.

4.1.2.3. Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.2.3. numaralı alt problemi olan “Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını paylaştıkları birileri var mı?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.10. Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocukların bilgisayar kullanırken ortamını paylaştıkları birileri var mı?	Frekans	Yüzde
Kardeş ve Akran	22	39,3
Yetişkin	20	35,7
Tek Başına	14	25,0
Toplam Cevap Sayısı	56	100,0

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 49 çocuğun verdikleri cevap sayısı 56’dır. Araştırmaya katılan çocukların bilgisayar kullanırken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, yanında kardeş ve akranları olanların sayısı 22 (%39,3), yanında bir yetişkin olanların sayısı 20 (%35,7) ve tek başına olanların sayısı ise 14 (%25,0)’tür. Bilgisayar ile vakit geçirirken yanında kardeş ve akranları olan çocukların verdikleri cevaplar, “Kardeş”, “Ağabey”, “Abla”, “Arkadaş” ve “Kuzen” şeklindedir. Bilgisayar kullanırken yanında bir yetişkin bulunan çocukların verdikleri cevaplar ise “Anne”, “Baba”, “Anneanne”, “Teyze” ve “Dayı” şeklindedir.

4.1.2.4. Çocukların bilgisayarı ne zaman kullandıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.2.4. numaralı alt problemi olan “Çocuklar bilgisayarı ne zaman kullanıyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.11. Çocukların bilgisayarı ne zaman kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar bilgisayarı ne zaman kullanıyor?	Frekans	Yüzde
Akşam Saatleri	20	35,7
Gündüz Saatleri	14	25,0
Hafta sonu ve Tatiller	10	17,9
İstedığı Zaman	7	12,5
Bilgisayar Günü	2	3,5
Salı	1	1,8
Boş Zaman	1	1,8
Bazen	1	1,8
Toplam Cevap Sayısı	56	100,0

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 49 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 56’dır. Araştırmaya katılan çocukların bilgisayarı ne zaman kullandıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, akşam saatlerinde kullananların sayısı 20 (%35,7), gündüz saatlerinde kullananların sayısı 14 (%25,0), hafta sonu ve tatillerde kullananların sayısı 10 (%17,9), istediği zaman kullananların sayısı 7 (%12,5) ve bilgisayar gününde kullananların sayısı ise 2 (%3,5)’dir. Bazen, salı günü ve boş zamanlarında bilgisayar kullandıklarını belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Akşam saatlerinde bilgisayar kullanan çocukların verdikleri cevaplar, “Akşam”, “Gece”, “Okuldan sonra”, “Yatmadan önce”, “Akşamları okuldan gelince” ve “Saat 8.00’de” şeklinde yer almaktadır. Gündüz saatlerinde bilgisayar kullanan çocukların verdikleri cevaplar, “Sabah”, “Öğle”, “Gündüz” ve “Sabah güneşli günde” şeklindedir. Hafta sonu ve tatillerde bilgisayar kullanan çocukların verdikleri cevaplar, “Hafta sonu”, “Tatil günlerinde”, “Cumartesi”, “Tatilde” ve “Hafta sonu veya okul tatil olunca” şeklinde yer almaktadır. İstedığı zaman bilgisayar kullanan çocukların verdikleri cevaplar, “İstedığı zaman”, “Sıkıldığı zaman”, “Canı istediği zaman” ve “Her zaman” şeklindedir. Bilgisayar gününde bilgisayarlarını kullanan çocukların verdikleri cevap ise “Bilgisayar gününde” şeklinde olmuştur.

4.1.2.5. Çocukların bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.2.5. numaralı alt problemi olan “Çocuklar bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissediyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.12. Çocukların bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissediyor?	Frekans	Yüzde
Olumlu Duygular	45	90,0
Olumsuz Duygular	2	4,0
Şaşkın	1	2,0
Uykulu	1	2,0
Gerçek	1	2,0
Toplam Cevap Sayısı	50	100,0

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 49 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 50’dir. Araştırmaya katılan çocukların bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, olumlu duygular içinde olanların sayısı 45 (%90,0) ve olumsuz duygular içerisinde olanların sayısı 2 (%4,0)’dir. Şaşkın, uykulu ve gerçek gibi hisseden yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Bilgisayar kullanırken olumlu duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar, “Mutlu”, “İyi”, “Güzel”, “Eğlenceli”, “Çok mutlu”, “Heyecanlı” ve “Bilgisayarın içindeymiş gibi” şeklinde yer almaktadır. Bilgisayar kullanırken olumsuz duygular hisseden iki çocuğun verdiği cevap ise “Sinirli” şeklinde olmuştur.

Bu bölümde çocuklar kendilerini bilgisayar kullanırken resmetmişlerdir. Çizdikleri bilgisayar resimlerinin ardından resimler hakkında konuşulmuştur. Sonrasında bilgisayarda ne yaptıkları, bilgisayarı nerede kullandıkları, bilgisayar kullanırken yanında birilerinin olup olmadığı, bilgisayarı ne zaman kullandıkları ve bilgisayar kullanırken kendilerini nasıl hissettiklerine dair araştırma soruları yönlendirilmiştir. Çocuklar ile birebir görüşmeler yapılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Verilen cevaplar yukarıda yer alan araştırma sorularının altında sergilenmiştir.

4.1.3. Çocukların Yaşamında Kitabın Yerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların yaşamında kitabın yerine ilişkin veriler sunulmuştur. Çocukların ne tür kitaplar okudukları, kitaplarını nerede okudukları, kitap okurken ortamını paylaştıkları birilerinin olup olmadığı, kitaplarını ne zaman okudukları ve kitap okurken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik sorulara cevap

aranmıştır. Ardından yüzde ve frekans bilgileri verilerek elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 4.13. Kitap ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı

Kitap	Frekans	Yüzde
Uygulamaya Katılan	46	90,2
Uygulamaya Katılmayan	5	9,8
Toplam	51	100,0

Tablo 4.13'te görüldüğü gibi kitap ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı 46 (%90,2)'dir. Araştırmaya katılmayan çocuk sayısı ise 5 (%9,8)'tir. Araştırmada yer alan bulgular verilen cevaplar üzerinden gösterilmiştir. Çocuklardan bazıları sorulan soruya birden fazla cevap vermişlerdir. Bu sebeple verilen cevapların frekansı uygulamaya katılan çocukların frekansından yüksek bulunmuştur. Örneğin “Kitabını okurken ortamını paylaştığın birileri var mı?” sorusuna bir çocuk “Arada sırada annem oluyor, arada sırada tek başına okuyorum” cevabını vermiştir. Bu cevap hem “Yetişkin” kategorisinde hem de “Tek Başına” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple araştırmada yer alan bazı sorulara yönelik toplam cevapların frekansı çocukların frekansından yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmada yer alan veriler, çocukların verdikleri toplam cevaplar üzerinden sunulmuştur.

4.1.3.1. Çocukların ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.3.1. numaralı alt problemi olan “Çocuklar ne tür kitaplar okuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.14. Çocukların ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar ne tür kitaplar okuyor?	Frekans	Yüzde
Hikâye Kitabı	35	76,1
Bilgi ve Kültür Yayınları	6	13,0
Masal Kitabı	3	6,5
Dua Kitabı	1	2,2
Boyama Kitabı	1	2,2
Toplam Cevap Sayısı	46	100,0

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, hikâye kitabı okuyanların sayısı 35 (%76,1), bilgi ve kültür yayınlarını okuyanların sayısı 6 (%13,0) ve masal kitabı okuyanların sayısı 3 (%6,5)’tür. Dua kitabı ve boyama kitabı okuduklarını söyleyen yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Hikâye kitabı kategorisinde verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “hikâye” şeklinde cevap verirken bazıları da “Küçük fare ile devenin karabulutlar altında kalma hikâyesi”, “Orman Hikâyesi”, “Prenses Hikâyesi”, “Fil Toto”, “Kurt ile Kaplumbağa”, “Ayşegül” vb., gibi çeşitli hikâye isimleri belirtmişlerdir. Bilgi ve kültür yayınları kategorisiyle ilgili verilen cevaplar, “Dinozor kitabı”, “Hayvanat Bahçesi”, “Araştırma kitabı”, “Adamların ne araştırdığını okuyorum” şeklinde yer almaktadır. Masal kitabı kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda iki çocuk “Kırmızı Başlıklı Kız” cevabını verirken bir çocuk “Çizmeli Kedi” şeklinde cevap vermiştir. Dua kitabı okuyan çocuğun verdiği cevap ise “Dua kitabı okuyorum” şeklinde olmuştur. Boyama kitabı kategorisinde verilen cevap ise “Boyama kitabı” şeklinde olmuştur.

4.1.3.2. Çocukların kitaplarını nerede okuduklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.3.2. numaralı alt problemi olan “Çocuklar kitaplarını nerede okuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.15. Çocukların kitaplarını nerede okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar kitaplarını nerede okuyor?	Frekans	Yüzde
Odasında	28	60,8
Evin Diğer Bölümlerinde	17	37,0
Kütüphanede	1	2,2
Toplam Cevap Sayısı	46	100,0

Tablo 4.15’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun kitaplarını nerede okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, odasında kitaplarını okuyanların sayısı 28 (%60,8), evin diğer bölümlerinde kitaplarını okuyanların sayısı 17 (%37,0)’dir. Kütüphanede kitabını okuduğunu belirten yalnızca 1 (%2,2) çocuk bulunmaktadır. Evin diğer bölümlerinde kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Oturma Odası” ve “Bahçe” şeklinde yer almaktadır.

4.1.3.3. Çocukların kitaplarını okurken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.3.3. numaralı alt problemi olan “Çocukların kitaplarını okurken ortamını paylaştıkları birileri var mı?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.16. Çocukların kitaplarını okurken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocukların kitaplarını okurken ortamını paylaştıkları birileri var mı?	Frekans	Yüzde
Yetişkin	31	58,5
Kardeş ve Akran	14	26,4
Tek Başına	8	15,1
Toplam Cevap Sayısı	53	100,0

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 53’tür. Araştırmaya katılan çocukların kitaplarını okurken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, bir yetişkinle kitaplarını okuyanların sayısı 31 (%58,5), kardeş ve akranlarıyla kitaplarını okuyanların sayısı 14 (%26,4) ve tek başına kitaplarını okuyanların sayısı ise 8 (%15,1)’dir. Kardeş ve akranlarıyla birlikte kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Kardeş”, “Ağabey”, “Abla”, “Arkadaş” ve “Kuzen” şeklinde yer almaktadır. Bir yetişkinle birlikte kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Anne”, “Baba”, “Anneanne”, “Teyze”, ve “Dayı” şeklindedir.

4.1.3.4. Çocukların kitaplarını ne zaman okuduklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.3.4. numaralı alt problemi olan “Çocuklar kitaplarını ne zaman okuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.17. Çocukların kitaplarını ne zaman okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar kitaplarını ne zaman okuyor?	Frekans	Yüzde
Akşam Saatleri	33	68,7
Gündüz Saatleri	8	16,7
Hafta sonu ve Tatiller	3	6,3
İstediği Zaman	4	8,3
Toplam Cevap Sayısı	48	100,0

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 48’dir. Araştırmaya katılan çocukların kitaplarını ne zaman okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, akşam saatlerinde kitaplarını okuyanların sayısı 33 (%68,7), gündüz saatlerinde kitaplarını okuyanların sayısı 8 (%16,7), hafta sonu ve tatillerde kitaplarını okuyanların sayısı 3 (%6,3) ve istediği zaman kitaplarını okuyanların sayısı ise 4 (%8,3)’tür. Akşam saatlerinde kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Akşam”, “Gece”, “Okuldan sonra”, “Yatarken” ve “Gece yatmadan önce” şeklinde yer almaktadır. Gündüz saatlerinde kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Sabah”, “Öğle” ve “Öğleden sonra” şeklindedir. Hafta sonu ve tatillerde kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar, “Hafta sonu”, “Tatil günlerinde”, “Cumartesi” ve “Pazar” şeklinde yer almaktadır. İsteddiği zaman kitaplarını okuyan çocukların verdikleri cevaplar ise “İsteddiği zaman”, “Sıkıldığı zaman”, “Canı sıkıldığı zaman” ve “Her zaman” şeklindedir.

4.1.3.5. Çocukların kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.3.5. numaralı alt problemi olan “Çocuklar kitap okurken kendilerini nasıl hissediyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.18. Çocukların kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar kitap okurken kendilerini nasıl hissediyor?	Frekans	Yüzde
Olumlu Duygular	45	97,8
Olumsuz Duygular	1	2,2
Toplam Cevap Sayısı	46	100,0

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, olumlu duygular içinde olanların sayısı 45 (%97,8), olumsuz duygular içerisinde olanların sayısı 1 (%2,2)’dir. Kitaplarını okurken olumlu duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar, “Mutlu”, “İyi”, “Güzel”, “Eğlenceli”, “Keyifli”, “Komik”, “Heyecanlı”, “Hikâyenin içindeymiş gibi” ve “Hayaller kuruyorum” şeklinde yer almaktadır. Kitaplarını okurken olumsuz duygular hisseden çocuğun

verdiği cevap ise “Üzgün” şeklindedir. Bu çocuğa neden üzgün olduğu sorulduğunda, hikâyenin içindeki kahraman öldüğü için üzgün olduğunu belirtmiştir.

Bu bölümde çocuklar kendilerini kitaplarını okurken resmetmişlerdir. Çizdikleri kitap resimlerinin ardından resimler hakkında konuşulmuştur. Sonrasında ne okudukları, kitaplarını nerede okudukları, kitaplarını okurken yanında birilerinin olup olmadığı, kitaplarını ne zaman okudukları ve kitaplarını okurken kendilerini nasıl hissettiklerine dair araştırma soruları yönlendirilmiştir. Çocuklar ile birebir görüşmeler yapılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Verilen cevaplar yukarıda yer alan araştırma sorularının altında sergilenmiştir.

4.1.4. Çocukların Yaşamında Oyuncağın Yerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların yaşamında oyuncanın yerine ilişkin veriler sunulmuştur. Çocukların ne tür oyuncaklarla oynadıkları, oyuncaklarını nerede oynadıkları, oyuncaklarını oynarken ortamını paylaştıkları birilerinin olup olmadığı, oyuncaklarını ne zaman oynadıkları ve oyuncaklarıyla oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine yönelik sorulara cevap aranmıştır. Ardından yüzde ve frekans bilgileri verilerek elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

Tablo 4.19. Oyuncak ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı

Oyuncak	Frekans	Yüzde
Uygulamaya Katılan	46	90,2
Uygulamaya Katılmayan	5	9,8
Toplam	51	100,0

Tablo 4.19’ da görüldüğü gibi oyuncak ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı 46 (%90,2)’dir. Araştırmaya katılmayan çocuk sayısı ise 5 (%9,8)’tir. Araştırmada yer alan bulgular verilen cevaplar üzerinden gösterilmiştir. Çocuklardan bazıları sorulan soruya birden fazla cevap vermişlerdir. Bu sebeple verilen cevapların frekansı uygulamaya katılan çocukların frekansından yüksek bulunmuştur. Örneğin “Hangi oyuncanın ile oynuyorsun?” sorusuna bir çocuk “Barbie ve atımla oynuyorum” cevabını vermiştir. Bu cevap hem “Oyuncak Bebekler” kategorisinde hem de “Oyuncak Hayvanlar” kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu sebeple araştırmada yer alan bazı sorulara yönelik toplam cevapların frekansı çocukların frekansından yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmada yer alan veriler çocukların verdikleri toplam cevaplar üzerinden sunulmuştur.

4.1.4.1. Çocukların hangi oyuncaklarıyla oynadıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.4.1. numaralı alt problemi olan “Çocuklar ne tür oyuncaklarla oynuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.20. Çocukların hangi oyuncaklarıyla oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar ne tür oyuncaklarla oynuyor?	Frekans	Yüzde
Oyuncak Bebekler	15	31,9
Oyuncak Araçlar	14	29,7
Oyuncak Hayvanlar	4	8,5
Oyuncak Kahramanlar	3	6,4
Top	3	6,4
Şato	2	4,3
Bütün Oyuncaklar	2	4,3
Beyblade	2	4,3
Ok	1	2,1
Balon	1	2,1
Toplam Cevap Sayısı	47	100,0

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 47’dir. Araştırmaya katılan çocukların hangi oyuncaklarıyla oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, oyuncak bebeklerle oynayanların sayısı 15 (%31,9), oyuncak araçlarla oynayanların sayısı 14 (%29,7), oyuncak hayvanlarla oynayanların sayısı 4 (%8,5), oyuncak kahramanlarla oynayanların sayısı 3 (%6,4) ve top ile oynayanların sayısı 3 (%6,4)’tür. Beyblade, şato ve bütün oyuncaklarıyla oynadıklarını belirten ikişer çocuk bulunmaktadır. Ok veya balon ile oynadıklarını belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır. Oyuncak bebekler kategorisinde verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “Oyuncak bebeğimle oynuyorum” şeklinde cevap verirken bazıları da “Barbie”, “Furby”, “Barbie gardırobu” vb. gibi çeşitli cevaplar vermişlerdir. Oyuncak araçlar kategorisiyle ilgili verilen cevaplar, “Kamyon”, “Araba”, “Polis arabası”, “Helikopter” ve “Uçak” şeklindedir. Oyuncak hayvanlar kategorisiyle ilgili verilen cevaplar, “Ördek”, “Dinozor”, “Kaplumbağa” ve “At” şeklindedir. Oyuncak kahramanlar kategorisiyle ilgili verilen cevaplar, “Spider-Man”, “Superman” ve “Mansom” şeklindedir. Top kategorisiyle ilgili verilen cevaplarda iki çocuk “Top

oynuyorum” cevabını verirken bir çocuk “Futbol oynuyorum” şeklinde cevap vermiştir. Çocukların verdikleri diğer cevaplar ise kategori isimlerini olduğu gibi yansıtmaktadır.

4.1.4.2. Çocukların oyuncaklarını nerede oynadıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.4.2. numaralı alt problemi olan “Çocuklar oyuncaklarını nerede oynuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.21. Çocukların oyuncaklarını nerede oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar oyuncaklarını nerede oynuyor?	Frekans	Yüzde
Odasında	28	58,3
Evin Diğer Bölümlerinde	16	33,3
Dışarıda	3	6,3
Okulda	1	2,1
Toplam Cevap Sayısı	48	100,0

Tablo 4.21’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 48’dir. Araştırmaya katılan çocukların oyuncaklarını nerede oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, odasında oynayanların sayısı 28 (%58,3), evin diğer bölümlerinde oynayanların sayısı 16 (%33,3), dışarıda oynayanların sayısı 3 (%6,3) ve okulda oyuncaklarını oynayanların sayısı 1 (%2,1)’dir. Odasında kategorisinde verilen cevaplarda çocuklardan bazıları yalnızca “Odamda” şeklinde cevap verirken bazıları da “Yatağımın üstünde” şeklinde ayrıntılı cevaplar vermişlerdir. Evin diğer bölümlerinde oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar, “Oturma Odası”, “Salon”, “Oyun Odası”, “Ev”, “Evin üst katı” ve “Bahçe” şeklinde yer almaktadır. Dışarıda ve okulda oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar ise kategori isimlerini olduğu gibi yansıtmaktadır.

4.1.4.3. Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını kimlerle paylaştığına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.4.3. numaralı alt problemi olan “Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını paylaştıkları birileri var mı?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.22. Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını paylaştıkları birileri var mı?	Frekans	Yüzde
Kardeş ve Akran	28	56,0
Yetişkin	7	14,0
Tek Başına	15	30,0
Toplam Cevap Sayısı	50	100,0

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri cevap sayısı 50’dir. Araştırmaya katılan çocukların oyuncaklarını oynarken ortamını kimlerle paylaştıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, yanında kardeş ve akranları olanların sayısı 28 (%56,0), yanında bir yetişkin olanların sayısı 7 (%14,0) ve tek başına olanların sayısı ise 15 (%30,0)’tir. Oyuncak ile vakit geçirirken yanında kardeş ve akranları olan çocukların verdikleri cevaplar, “Kardeş”, “Ağabey”, “Abla” ve “Arkadaş” şeklindedir. Oyuncaklarını oynarken yanında bir yetişkin bulunan çocukların verdikleri cevaplar ise “Anne” ve “Baba” şeklindedir.

4.1.4.4. Çocukların oyuncaklarını ne zaman oynadıklarına ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.4.4. numaralı alt problemi olan “Çocuklar oyuncaklarını ne zaman oynuyor?” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.23. Çocukların oyuncaklarını ne zaman oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar oyuncaklarını ne zaman oynuyor?	Frekans	Yüzde
Akşam Saatleri	18	34,0
Gündüz Saatleri	15	28,3
Hafta sonu ve Tatiller	13	24,5
İstediği Zaman	6	11,3
Çarşamba	1	1,9
Toplam Cevap Sayısı	53	100,0

Tablo 4.23’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 53’tür. Araştırmaya katılan çocukların oyuncaklarını ne zaman oynadıklarına ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, akşam saatlerinde

oynayanların sayısı 18 (%34,0), gündüz saatlerinde oynayanların sayısı 15 (%28,3), hafta sonu ve tatillerde oynayanların sayısı 13 (%24,5), istediği zaman oynayanların sayısı 6 (%11,3) ve çarşamba günü oyuncaklarını oynayanların sayısı ise 1 (%1,9)'dir. Akşam saatlerinde oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar, "Akşam", "Gece" ve "Okuldan sonra" şeklinde yer almaktadır. Gündüz saatlerinde oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar, "Sabah", "Öğle", "Gündüz" ve "Kahvaltıdan sonra" şeklindedir. Hafta sonu ve tatillerde oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar, "Hafta sonu", "Cumartesi", "Tatilde" ve "Pazar" şeklinde yer almaktadır. İsteddiği zaman oyuncaklarını oynayan çocukların verdikleri cevaplar, "İsteddiği zaman", "Sıkıldığı zaman", "Hep" ve "Her zaman" şeklindedir. Çarşamba günü oyuncaklarını oynayan çocuğun verdiği cevap ise "Çarşamba" şeklinde olmuştur.

4.1.4.5. Çocukların oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin bulgular

Bu bölümde araştırmanın 1.3.4.5. numaralı alt problemi olan "Çocuklar oyuncaklarıyla oynarken kendilerini nasıl hissediyor?" sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4.24. Çocukların oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplar

Çocuklar oyuncaklarıyla oynarken kendilerini nasıl hissediyor?	Frekans	Yüzde
Olumlu Duygular	44	93,6
Olumsuz Duygular	3	6,4
Toplam Cevap Sayısı	47	100,0

Tablo 4.24'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun verdikleri toplam cevap sayısı 47'dir. Araştırmaya katılan çocukların oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, olumlu duygular içinde olanların sayısı 44 (%93,6) ve olumsuz duygular içerisinde olanların sayısı 3 (%6,4)'tür. Oyuncaklarını oynarken olumlu duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar, "Mutlu", "İyi", "Güzel", "Eğlenceli", "Çok mutlu", "Çok iyi", "Sevinçli", "Heyecanlı", "İçindeymiş gibi" ve "Sürekli oynamak istiyorum" şeklinde yer almaktadır. Oyuncaklarını oynarken olumsuz duygular hisseden çocukların verdikleri cevaplar, "Üzgün" ve "Kötü" şeklindedir. Üzgün ve kötü hisseden

çocuklara neden böyle hissettikleri sorulduğunda, kimsenin onlarla oynamak istemediği ve oyun oynarken yanında hiç kimse olmadığı için kötü hissettiklerini ve üzgün olduklarını belirtmişlerdir. İçindeymiş gibi hisseden çocuğun verdiği cevap, “Sanki ben onun içindeyim, o da dışarıda sanki” şeklindedir. Sürekli oynama duygusunu hisseden çocuğun verdiği cevap ise “Çok oynamak istediğimi hissediyorum” şeklindedir.

Bu bölümde çocuklar kendilerini oyuncaklarıyla oynarken resmetmişlerdir. Çizdikleri oyuncak resimlerinin ardından resimler hakkında konuşulmuştur. Sonrasında hangi oyuncaklarıyla oynadıkları, oyuncaklarını nerede oynadıkları, oyuncaklarını oynarken yanında birilerinin olup olmadığı, oyuncaklarını ne zaman oynadıkları ve oyuncaklarını oynarken kendilerini nasıl hissettiklerine dair araştırma soruları yönlendirilmiştir. Çocuklar ile birebir görüşmeler yapılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Verilen cevaplar yukarıda yer alan araştırma sorularının altında sergilenmiştir.

4.1.5. Çocukların En Çok Hangi Uyarın (Televizyon, Bilgisayar, Kitap, Oyuncak) ile Vakit Geçirmek İstediklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların en çok hangi uyarın (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istediklerine ilişkin veriler sunulmuştur. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili uygulamalar bittikten sonra çocuklarla son bir uygulama yapılmıştır. Çocuklara içerisinde televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak fotoğraflarının bulunduğu kâğıtlar dağıtılmıştır. Ardından çocuklara bu uyarılardan en çok hangisiyle vakit geçirmek istediklerine yönelik araştırma sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan çocukların yüzde ve frekans bilgileri verilerek elde edilen sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 4.25. Bütün uyarınlar (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı

Tüm uyarınlar (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak)	Frekans	Yüzde
Uygulamaya Katılan	46	90,2
Uygulamaya Katılmayan	5	9,8
Toplam	51	100,0

Tablo 4.25’ te görüldüğü gibi tüm uyarınlar ile ilgili araştırmaya katılan çocuk sayısı 46 (%90,2)’dir. Araştırmaya katılmayan çocuk sayısı ise 5 (%9,8)’tir.

Araştırmaya katılan çocuklara televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyarılarının fotoğraflarının aynı sayfada bulunduğu kâğıtlar dağıtılmıştır. Ardından çocuklara, “Size tek bir şans verilseydi en çok hangisiyle vakit geçirmek isterdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Verdikleri cevapları bu fotoğrafların altına işaretlemeleri istenmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 4.26. Çocukların en çok hangi uyarı (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istediklerine ilişkin bulgular

Çocuklar en çok hangi uyarı (televizyon, bilgisayar, kitap, oyuncak) ile vakit geçirmek istiyor?	Frekans	Yüzde
Oyuncak	17	37,0
Bilgisayar	15	32,6
Kitap	9	19,6
Televizyon	5	10,8
Toplam Cevap Sayısı	46	100,0

Tablo 4.26’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan 46 çocuğun en çok hangi uyarı ile vakit geçirmek istediklerine ilişkin verdikleri cevaplara bakıldığında, oyuncak ile vakit geçirmek isteyen 17 (%37,0), bilgisayar ile vakit geçirmek isteyen 15 (%32,6), kitap ile vakit geçirmek isteyen 9 (%19,6) ve televizyon ile vakit geçirmek isteyen 5 (%10,8) çocuk bulunmaktadır.

4.2. TARTIŞMA

Yapılan araştırmanın sonunda çocukların çizdikleri resimler üzerinden televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyarıları ile ilgili çok boyutlu bilgiler elde edilmiştir. Çocukların bu uyarılarla zamanlarını nasıl, nerede, kimlerle geçirdikleri, bu zaman dilimlerinde neler yaptıkları ve kendilerini nasıl hissettikleri önemli sorulardır. Bu sorular üzerinden araştırmaya katılan çocukların televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak uyarılarını nasıl algıladıkları tartışılmıştır.

4.2.1. Çocuk ve Televizyon

Bu bölümde araştırmaya katılan çocukların televizyonda ne yaptıkları, televizyonu nerede, ne zaman ve kimlerle izledikleri, televizyon izlerken kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Bu bulgular üzerinden

çocukların televizyon ile ilgili araştırma sorularına verdikleri cevaplar ve literatürdeki benzer çalışmalar karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmanın “çocuk ve televizyon” ile ilgili bölümüne baktığımızda genel olarak şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Araştırmaya katılan çocukların büyük bir çoğunluğu televizyonda en çok çizgi film izlediklerini belirtmişlerdir. Belgesel gibi bilgi içeren yayınları tercih edenlerin sayısı düşük çıkmıştır. Çocuklar televizyonu çoğunlukla evin farklı bölümlerinde izlediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte televizyonu odalarında izlediklerini belirten çocuklar da bulunmaktadır. Televizyonun çocukların odalarına kadar girmiş olması da televizyonun çocukların dünyasında önemli bir yer edindiğinin göstergesi olabilir. Televizyonu izlerken yanlarında bir yetişkinin bulunmadığını belirten çocukların sayısı yüksek çıkmıştır. Uzmanlar küçük yaştaki çocukların televizyonu yalnız seyretmemeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Aktaş, 2005). Çocuklar televizyonu en çok akşam saatlerinde izlediklerini belirtmişlerdir. Çocukların büyük bir çoğunluğu televizyon izlerken olumlu duygular hissettiklerini söylemişlerdir.

Yanlarında bir yetişkin olmadan televizyon izleyen çocuklar, televizyondan gelebilecek tüm uyarıcılara karşı açık ve yalnız bir konumdadır. Televizyonda çocuklar toplumda var olan birçok kalıp yargıları öğrenirler. Dil, din, ırk, mezhep ve çeşitli kültürel önyargıları televizyon sayesinde edinirler. Çocuklar televizyon şovlarında ve filmlerde insanların birbirleriyle nasıl iletişim kurması, nasıl giyinmesi, ne tür ürünleri tüketmesi gerektiğini öğrenirler. Çocuklar televizyonda çevresindeki değişik insanlarla nasıl iletişim kurması gerektiğine ve problemleri nasıl çözeceğine dair mesajlar alır. Bu mesajlar da çoğunlukla birçok anne ve babanın onaylamadığı mesajlardır (Linn and Poussaint, 1999; Sun and Picker, 2001). Çocuklar televizyondan gelen mesajlara karşı açık bir konumda bulunduğu için televizyonda gösterilen olumlu ve olumsuz davranışları gözlemleyerek ya da taklit ederek öğrenebilirler. Bu sebeple de araştırmacılar televizyonun çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisinin bulunduğunu öne sürmüşlerdir. Çocuk uzun bir süre televizyon seyredip bu uyarılara maruz kaldığında, gerçek yaşamdaki uyarıcılara dikkatini verememekte, bu sebeple sosyal ilişkilerinde yeterince başarılı olamamaktadır (Yavuzer, 2013:77). Çocukların uzun süreler boyunca televizyon programlarına maruz kalmalarıyla dil ve bilişsel gelişimin aynı ölçüde zayıflaması, televizyonun olumsuz özellikleri arasında gösterilebilir (Zimmerman vd., 2007). Yine birçok araştırmaya göre olumsuz davranışlar ve şiddet unsurları içeren

televizyon programları izleyen çocukların saldırganlık ve şiddet içeren davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır (Mares vd., 2008; Wilson, 2008a). Tüm bu olumsuz özelliklerinin yanında televizyonun olumlu özelliklerinin de bulunduğunu unutmamak gerekir. Televizyon iyi ve etkili bir biçimde kullanıldığında çocukların dış dünyayı tanıma ve anlamasında önemli bir rol oynamaktadır (Yavuzer, 2012). Bununla birlikte televizyon çocuklar için eğlenceli bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Canter, 1998:6; Yıldız, 2007:122). Televizyonun günümüz dünyasında bu kadar etkili bir uyarıcı olması ve çeşitli etkileri içerisinde barındırması sebebiyle çocukların televizyonda ne seyrettiklerinin bilinmesi onların dünyasını tanımak için bizlere önemli ipuçları sunacaktır.

Bu araştırmada çocuklar televizyonda en çok çizgi film izlediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte çocuklar televizyonda sırasıyla film, haber, belgesel, dizi, maç ve yarışma programlarını izlediklerini söylemişlerdir. Yine yapılan bir araştırmada da çocukların televizyonda en çok çizgi film izlemeyi tercih ettikleri bulunmuştur (Doğan ve Göker, 2012). Cesur ve Paker (2007)'in yaptıkları bir araştırmada çocukların yüzde 90'ı televizyonda en çok çizgi film seyretmekten hoşlandıklarını, yüzde 5'i ise belgesel seyretmekten hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Erdoğan ve Baran (2008) tarafından yapılan bir araştırmada altı yaş çocuklarının televizyonda en çok çizgi film izlemeyi tercih ettikleri bulunmuştur. Özdemir ve Ramazan (2012b:157) tarafından yapılan bir araştırmada da çocukların tümü günde ortalama bir veya iki saat çizgi film programlarını seyrettiği ortaya çıkmıştır. Çizgi filmler görsel özelliklerinden dolayı çocukların en çok izledikleri ve en fazla etkilendikleri televizyon programlarıdır (Can, 1995; Şimşek ve Baran, 2001). Çocukların çizgi filmleri sırasıyla çok sevdiğini, canları sıkıldığı, eğlenceli olduğu ve bir şeyler öğrendiği için izledikleri bulunmuştur (Işıtan vd., 2012). Yine Özakar ve Koçak (2012) okul öncesi dönemdeki çocukların çizgi filmleri komik, güçlü, güzel, hızlı ve iyi oldukları için sevdiğini bulmuşlardır. Çizgi filmler, içerisinde ses ve görüntü efektlerini barındırması, çok sayıda hareket ve hız değişiminin yaşanması ve tüm bunların değişik biçimlerde izleyiciye sunulması gibi sebeplerden dolayı çocuklar tarafından tercih edilmektedir (Brown, 2011). Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda da olumlu ve olumsuz özellikler üzerinde durulmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocuklarla yapılan bir araştırmada çocuklar televizyon izlemeden önce ve sonra gözlenmiştir. Araştırmada yer alan bir grup çocuk şiddet içerikli çizgi film izlerken diğer bir grup ise içinde hiç

şiddet unsurları barındırmayan çizgi filmleri izlemiştir. Şiddet içerikli çizgi filmleri izleyen çocukların diğerlerine göre daha saldırgan oldukları ve kavga ettikleri gözlenmiştir (Koçkar, 2002). Bir başka araştırmaya göre televizyonda yer alan çizgi filmlerin sosyal ve fiziksel açıdan şiddet unsurları içerdiği bulunmuştur (Luther and Legg, 2010).

Bu araştırmada çocukların yalnızca üç tanesi belgesel programlarını izlediklerini söylemişlerdir. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki çocukların büyük bir çoğunluğu televizyonda çizgi film izlemeyi belgesel izlemeye yeğlemektedirler (Doğan ve Göker, 2012). Belgesellerin televizyon yayınlarının içerisinde çok yer bulamaması ve çoğunlukla hiç kimsenin izlemeyeceği saatlerde yayına konulması az tercih edilmesinin sebepleri arasında gösterilebilir (Oktan, 2008).

Bu araştırmada televizyon izlerken yanında bir yetişkinin bulunmadığını belirten çocuk sayısı fazladır. Bu bulgu diğer araştırma bulgularıyla da tutarlıdır. Yapılan bir araştırmaya göre çocukların çizgi filmleri en çok yalnız izledikleri (%35) saptanmıştır. Bu bulguyu sırasıyla “Aileden biriyle izleyen” (%30) ve “Bazen biriyle izleyen” (%26,6) izlemektedir. Çocukların %5’i ise çizgi filmleri aile dışından bir yetişkinle izlediğini belirtirken, %3,4’ü soruyu yanıtızsız bırakmıştır (Işıtan vd., 2012). Araştırmaya katılan çocukların %72,9’u televizyon izlerken ya tek başına olduklarını ya da yanında kardeş veya akranlarından birinin bulunduğunu belirtmektedirler. Yalnızca %27’lik bir kesim yanında bir yetişkinin olduğunu söylemektedir. Çocukların yalnız başına televizyon izlemeleri okul öncesi dönemde sakıncalıdır (Aktaş, 2005). Ailelerin çocuklarıyla birlikte televizyon izlememeleri, televizyonda ne izleyeceklerine dair yönlendirmede bulunmamaları ve çocukları tek başlarına televizyonla karşı karşıya bırakmaları çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasında önemli bir rol oynamaktadır (Samaniego and Pascual, 2007). Arslan vd. (2006) çalışmalarında televizyon izleme süresi ve izlenecek televizyon programlarının seçiminde anne ve babanın rolünün önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Anne ve babanın televizyon izlemedeki rolü, çocukla birlikte televizyon izleme, tartışma-açıklama, kural koyma-sınırlandırma şeklindedir (Bağlı, 2003).

Araştırmaya katılan çocuklar televizyonu en çok akşam saatlerinde ve gündüz saatlerinde izlediklerini söylemişlerdir. Doğan ve Göker (2012) yaptıkları araştırmada da çocukların televizyon izleme saatlerinin sabah ve akşam saatlerinde yoğunlaştığını bulmuşlardır. Akşam saatleri, bütün bireylerin bir arada bulunduğu zamanlardır. Bu araştırmada çocukların büyük bir çoğunluğu akşam saatlerinde

televizyon izlediğini belirtmektedirler. Akşam saatlerinde televizyon izlediğini belirten çocukların yaklaşık olarak yarısı televizyonu tek başına izlediğini söylemektedir. Bu durum aile bireylerinin evde olmalarına rağmen çocuklarını televizyon karşısında tek başlarına bıraktıklarıyla bağdaştırılabilir. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin çalışan anne babalardan oluştuğu düşünülürse akşam eve gelince ve hafta sonlarında günlük bazı ev işlerine odaklanan yetişkinlerin çocukları ihmal ettikleri ve televizyonla baş başa bıraktıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan çocukların %83,1'i televizyonu evin değişik bölümlerinde izlediklerini, % 10,6' sı televizyonu kendi odalarında izlediklerini söylemişlerdir. Yapılan bir araştırmaya göre 2-7 yaş arasındaki çocukların yüzde 32'sinin, 8-13 yaş çocukların yüzde 65'inin, 14-18 yaş arasındaki çocukların yüzde 65'inin kendisine ait bir televizyonu bulunmaktadır (Postman, 1995:138). Odalarında televizyon olan çocukların daha çok televizyon izledikleri ve obez olma risklerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Dennison vd., 2002; Proctor vd., 2003). Televizyonun çocukların odasına kadar girmiş olmasında televizyona erişimin kolay olması ve ucuz bir "çocuk bakıcısı" konumunda bulunması gibi özelliklerinin etkili olduğu söylenebilir. Ancak, sayıları az bile olsa okul öncesi dönemdeki çocukların odalarında televizyonun bulunması anne-babalar ve eğitimciler için bir uyarı niteliğinde olmalıdır. Unutulmamalıdır ki televizyon bir süre sonra çocuğu oyalamaktan çok çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Yavuzer, 2012). Bu nedenle ailelerin bu konu hakkında bilinçli davranmaları gerekmektedir (Kalan, 2010).

Bu araştırmada televizyon izlerken kendilerini mutlu, iyi, güzel, eğlenceli hisseden çocukların sayısı yüksek çıkmıştır. Yapılan bir araştırmada da çocuklar televizyon izlerken kendilerini mutlu hissettiklerini ve hayal kurduklarını belirtmişlerdir (Doğan ve Göker, 2012). Çocukların televizyon izlerken olumlu duygular içerisinde olmaları televizyonun eğlenceli ve dikkat çekici özellikleri içerisinde barındırmasıyla bağdaştırılabilir. Ayrıca olumlu duyguların varlığı çocukların uzun süreler boyunca televizyon izlemesiyle de ilişkilendirilebilir.

4.2.2. Çocuk ve Bilgisayar

Bu bölümde araştırmaya katılan çocukların bilgisayarda ne yaptıkları, bilgisayarlarını nerede, ne zaman ve kimlerle kullandıkları, bilgisayarları ile vakit geçirirken kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Bu

bulgular üzerinden çocukların bilgisayar ile ilgili araştırma sorularına verdikleri cevaplar ve literatürdeki benzer çalışmalar karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmanın “çocuk ve bilgisayar” ile ilgili bölümüne baktığımızda genel olarak şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Araştırmaya katılan çocukların büyük bir çoğunluğu bilgisayarda en çok oyun oynadıklarını söylemişlerdir. Çocuklar bilgisayarı çoğunlukla evin farklı bölümlerinde ve odalarında kullandıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar bilgisayar ile vakit geçirirken çoğunlukla yanlarında kardeş ve akranları ile yetişkinlerin bulduklarını belirtmişlerdir. Çocuklar bilgisayarı en çok akşam saatlerinde kullandıklarını söylemişlerdir. Çocukların büyük bir çoğunluğu bilgisayar ile vakit geçirirken olumlu duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte bilgisayar ile vakit geçirirken bilgisayarın içindeymiş ve gerçekmiş gibi hisseden çocuklar da bulunmaktadır.

Televizyon ile bilgisayar oyunlarını temel alan araştırmalarda elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir (Gentile vd., 2011). Bu bağlamda çocuk ve televizyon ile ilgili yapılan araştırmaların çoğu bilgisayar ile ilgili yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmada çocukların %82’si bilgisayarı oyun oynamak için kullandıklarını söylemişlerdir. Aksaçlıoğlu ve Yılmaz (2007:16)’ın yaptıkları araştırmada da çocukların bilgisayarda en çok oyun oynadıkları saptanmıştır. Dietz (1998), popüler bilgisayar oyunlarının %80’inin şiddet unsurları içerdiğini belirtmiştir. Doğan (2006) yaptığı araştırmada bilgisayar oyunları ile oynayan çocukların bilgisayara karşı bağımlılığının arttığını ve şiddet içeren davranışların oluştuğunu gözlemlemiştir. Şiddet içerikli unsurların olduğu televizyon, internet, video oyunları ve benzeri diğer teknolojilerin çocuklar ve ergenler üzerinde saldırganlığı artırıcı etkileri olduğu savunulmaktadır (Ulusoy, 2008). Swing vd. (2010) yaptıkları bir çalışmada televizyon ve video oyunlarına uzun süre maruz kalan çocukların dikkat problemleri ile karşı karşıya kaldıklarını öne sürmüşlerdir.

Bilgisayar, internet ve video oyunlarının çocukların küçük yaşlarda teknoloji ile etkileşime girmesinin zararlarına işaret eden görüşlere karşın, çocukların bu dijital teknolojiye ilgi duyması ve onların bu teknolojiyi kendilerine faydalı haliyle kullanmaları da önemlidir (Yavuzer, 2012). İşçibaşı (2011) yaptığı araştırmada bilgisayar, internet ve video oyunları ile çocukların etkileşime girmesinin olumlu ve olumsuz yanlarını incelemiştir. Araştırmada ailelerin gerek

internet kullanımında, gerek video oyunlarının seçiminde, kontrolü elden bırakmamaları gerektiği vurgulanmıştır.

Bilgisayar kullanırken tek başına olan ve yanında kardeş ve akranları olduğunu söyleyen çocukların sayısı yanında bir yetişkinin olduğunu söyleyenlere oranla yüksek çıkmıştır. Çocukların bilgisayar kullanırken yanlarında bir yetişkinin bulunmaması bilgisayardan gelebilecek her türlü uyarıcıya karşı yalnız olduklarını göstermektedir. Yanında bir yetişkinin bulunduğunu söyleyen çocukların sayısının az olmasının nedenlerinden biri de tıpkı televizyon gibi bilgisayarın da çocuk bakıcısı olarak kullanıldığının bir göstergesi olabilir.

Bilgisayarın en çok akşam saatlerinde kullanılması da televizyon bulguları ile benzerlik göstermektedir. Akşam saatleri, bütün aile bireylerinin bir arada bulunduğu zaman dilimleridir. Akşam saatlerinde bilgisayar kullanan çocukların fazla çıkması ve yanlarında çoğunlukla bir yetişkinin bulunmaması, aile bireylerinin evde olmalarına rağmen çocuklarını bilgisayar karşısında tek başlarına bıraktıklarıyla bağdaştırılabilir.

Bu araştırmada bilgisayar kullanırken kendilerini mutlu, iyi, güzel, eğlenceli ve bilgisayarın içindeymiş gibi hisseden çocukların sayısı yüksek çıkmıştır. Çocukların bilgisayar kullanırken çoğunlukla olumlu duygular içerisinde olmaları bilgisayarın eğlenceli ve dikkat çekici özellikleri içerisinde barındırmasıyla bağdaştırılabilir. Ayrıca olumlu duyguların varlığı, çocukların oynadıkları bilgisayar oyunlarının ilgi çekici görsel efekt ve seslerle desteklenmesi ve oynadıkları oyunda güzel zaman geçirmeleriyle de ilişkilendirilebilir.

4.2.3. Çocuk ve Kitap

Bu bölümde araştırmaya katılan çocukların ne tür kitaplar okudukları, kitaplarını nerede, ne zaman ve kimlerle okudukları, kitapları ile vakit geçirirken kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Bu bulgular üzerinden çocukların kitap ile ilgili araştırma sorularına verdikleri cevaplar ve literatürdeki benzer çalışmalar karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmanın “çocuk ve kitap” ile ilgili bölümüne baktığımızda genel olarak şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Araştırmaya katılan çocukların büyük bir çoğunluğu en çok hikâye kitabı okuduklarını belirtmişlerdir. Bilgi ve kültür yayınları okuduklarını söyleyenlerin sayısı düşük çıkmıştır. Çocuklar kitaplarını çoğunlukla odalarında okuduklarını ve kitaplarını okurken yanlarında bir yetişkinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Çocuklar kitaplarını en çok akşam saatlerinde okuduklarını

söylemişlerdir. Çocukların büyük bir çoğunluğu kitaplarını okurken olumlu duygular hissettiklerini belirtmişlerdir. Çocuklar kitaplarla olan duygularını belirtirken diğer uyaranlardan farklı olarak daha çok hayal kurduklarını ve farklı duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada çocukların hangi tür kitaplar okuduklarına yönelik verilen cevaplara bakıldığında en çok hikâye kitabının okunduğu ortaya çıkmıştır. Hikâye kitabını okumalarında kolay ulaşılabilir ve erişilebilir olmasının rolü bulunabilir. Yavuzer (2012:193)'in hangi yaşta ne tür kitaplar okuduğuna yönelik yaptığı bir araştırmada altı yaş çocukları en çok hikâye kitaplarını tercih ederken en az bilgi ve kültür yayınlarını tercih ettikleri bulunmuştur. Bilgi ve kültür yayınlarının az tercih edilmesinin sebeplerinden birisi de bu tür kitapların okul ya da ev kütüphanelerinde çok fazla yer bulamaması olabilir. Çalışmaya katılan çocukların özel okullarda eğitim almaları, ailelerinin belirli bir eğitim seviyesinde olmaları ile sosyoekonomik düzeylerinin yüksek olmasına karşın bilgi ve kültür yayınlarını okuyan çocuk sayısının az çıkması da düşündürücüdür. Okul öncesi kurumlarda dil etkinlikleri genellikle hikâye kitapları üzerinden sürdürülmektedir. Oysa kitapların en başat özelliklerinden birisi de bilgi kaynağı olmalarıdır (Sever, 2012). Bu dönemde çocuklara farklı tür ve konularda kitaplar seçilmelidir. Çocuklara seçilecek farklı tür ve konulardaki kitaplar çocukların dünyasında bu kitapların ne işe yaradıklarını tanımalarına olanak sağlayacaktır (Oğuzkan, 1997). Hurlock (1955)'a göre çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında ve kitap seçiminde sosyokültürel koşullar etkili olmaktadır. Nitekim üst sosyoekonomik çevrede yetişen bir çocuğun kitap seçiminde anne, baba ve öğretmen rol oynarken alt sosyoekonomik çevrede yetişen çocuklarda bu durumun etkisi yok denecek kadar azdır (Yavuzer, 2012).

Bu araştırmada çocukların kitaplarını nerede okuduklarına yönelik verdikleri cevaplara bakıldığında, çocuklar kitaplarını en çok odalarında ve evin diğer bölümlerinde okumaktadırlar. Bu durum kitabın evin tüm bölümlerinde etkin bir şekilde kullanıldığıyla bağdaştırılabilir. Yalnızca bir kişi kitabını kütüphanede okuduğunu belirtmiştir. Sadece bir kişinin kitaplarını kütüphanede okuması ve kitabını okumak için burayı tercih etmesi de düşündürücüdür. Bu durum da kütüphanenin çocukların hayatına yeterince giremediğiyle bağdaştırılabilir. Çocukların kitaplarını okumak için kütüphaneyi çok fazla tercih etmemelerinde anne ve babaların bu konuda yeterince duyarlı davranmadıklarının etkisi de olabilir. Yılmaz (2004) yaptığı çalışmada öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma

alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı ile ilgili inceleme yapmıştır. Bu araştırma sonucunda ebeveynlerin bu konuda yeterince duyarlı davranmadıkları, bunun da çocuklarının okuma ve kütüphane alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Bu araştırmada çocuklar kitaplarını en çok bir yetişkinle veya kardeş ve akranlarından biriyle okumaktadırlar. Kitaplarını tek başına okuyan çocukların oranı %15,1'dir. Bu yaştaki çocuklara kitap sevgisini kazandırması açısından çocukların kitap okumaya teşvik edilmesi gerekir. Kitaplarını okurken yanlarında bir yetişkinin bulunması çocuklara kitap sevgisini kazandırmada önemli bir etkidir. Bu araştırmada çocukların kitaplarını okurken yanlarında bir yetişkinin bulunması da ailelerin eğitimi olmalarıyla ya da çocukların okuma ve yazma becerilerini desteklemek istemeleriyle bağdaştırılabilir. Anne ve babalar bilinçli olarak çocukların erken yaşlarda okuma alışkanlıklarını geliştirmeli ve kitap sevgisini çocuklara kazandırmalıdır (Sever, 2012). Yavuzer (2013)'e göre anne ve babaların çok erken yaşlarda çocuklarıyla beraber kitap okumaya başlamaları çocukları okumaya teşvik etmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların kitapları birer oyuncak ve eğlence aracı olarak algılamaları gerekmektedir (Demiray, 1973; Sever, 2012). Kitaplarını tek başına ya da kardeş ve akranlarıyla beraber okuyan çocukların % 41 civarında bulunması ise bu çocukların kitapları bir oyun ve eğlence aracı olarak görmeye başladıkları şeklinde yorumlanabilir. Çocuklar oyuncakları ile vakit geçirirken veya evcilik oynarken kitaplarını oyunun bir parçası olarak görmeleri gerekmektedir (Morrow and Gambrell, 2006). Çocukların kurdukları oyunlarda kitapları aktif olarak kullanmaları hem onların okula hazır bulunuşluklarını desteklemekte hem de kitapları yaşamlarının bir parçası olarak görmelerini sağlamaktadır (Morrow and Gambrell, 2006).

Kitaplarını okumak için en çok akşam saatlerinin söylenmesi ve çocukların kitaplarını okurken genellikle yanında bir yetişkinin bulunması anlamlı bir bulgudur. Çünkü akşam saatleri tüm aile bireylerinin evde buldukları ortak zaman dilimidir. Çocukların yetişkinlerle beraber akşam saatlerinde kitaplarını okumaları, ailelerin ve çocukların kitapları yaşamlarının bir parçası olarak görmeye başladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Çocukların büyük bir çoğunluğu kitaplarını okurken olumlu duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Hikâyelerde mutlu ve eğlenceli konuların işlenmesi çocukların kitaba olan ilgisini artırmakta ve çocuğun eğlenceli zaman

geçirmesine olanak tanımaktadır (Turla ve Tür, 1999). Diğer uyaranlar için verilen cevaplardan farklı olarak hikâyenin içindeymiş gibi hissedenerin yanı sıra yalnızca kitaplarını okurken hayal kurmaları da kitapların çocukların hayal dünyasını geliştirip zenginleştirdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.2.4. Çocuk ve Oyuncak

Bu bölümde araştırmaya katılan çocukların hangi tür oyuncaklar ile oynadıkları, oyuncaklarını nerede, ne zaman ve kimlerle oynadıkları, oyuncakları ile vakit geçirirken kendilerini nasıl hissettikleri ile ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Bu bulgular üzerinden çocukların oyuncak ile ilgili araştırma sorularına verdikleri cevaplar ve literatürdeki benzer çalışmalar karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmanın “çocuk ve oyuncak” ile ilgili bölümüne baktığımızda genel olarak şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Araştırmaya katılan çocukların büyük bir çoğunluğu en çok oyuncak bebekler ve oyuncak araçlar ile oynadıklarını söylemişlerdir. Çocuklar oyuncaklarını çoğunlukla odalarında ve evin farklı bölümlerinde oynadıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar oyuncaklarını en çok kardeş ve akranlarıyla birlikte oynadıklarını söylemişlerdir. Çocuklar oyuncaklarını en çok akşam saatlerinde oynadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların büyük bir çoğunluğu oyuncaklarıyla vakit geçirirken olumlu duygular hissettiklerini söylemişlerdir.

Bu araştırmada çocuklara hangi oyuncak ile oynuyorsun sorusu sorulduğunda en çok oyuncak bebekler ve oyuncak araçlar cevapları verilmiştir. Yapılan bir araştırmada da çocukların en çok tercih ettikleri oyuncakların başında bebekler ve taşıtlar gelmektedir (Özdemir ve Ramazan, 2012a: 5). Karaman ve Akyol (2011:290) yaptıkları çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların genellikle oyuncak bebek ve arabalarıyla oynadıklarını bulmuşlardır. Verilen cevaplar incelendiğinde daha çok popüler kültür etkisi altında kalınan Barbie, Furby, Spiderman, Superman gibi medya ilişkili oyuncak isimleri öne çıkmıştır. Bu oyuncak isimlerinin söylenmesinde medya ile doğrudan ilişkili olması etkili olmuş olabilir. Yapılan araştırmalar televizyon, çizgi film ve bilgisayar oyunlarındaki karakterlerin çocukların oyuncak tercihlerinde etkili olduğunu göstermektedir (Aşçı, 2006; Ülken, 2011; Özdemir ve Ramazan, 2012a). Bunun yanı sıra hiçbir çocuk lego, yap-boz, satranç, eşleştirme oyunları vb. gibi eğitici ve öğretici oyun ve oyuncak isimleri söylememiştir.

Oyuncak bebekler ve oyuncak araçlar, çocuğun hayal gücünü geliştirici ve toplumsal yaşamı düzenleyici özellikleri içinde barındıran, okul öncesi dönemde

önemli bir yer tutan oyuncaklardır (Yavuzer, 2012: 185). Oyuncak bebekler, arabalar ve robotlar çocukların çeşitli beceriler kazanmasını desteklerken tüm gelişim alanlarına katkı sağlamakta sınırlı kalmaktadır. Bunun yanında lego, yapboz, oyun hamuru ve blok gibi materyaller ise çocukların farklı alanlardaki gelişimlerini daha çok desteklemektedir (Kim, 2002). Oyuncakların sadece bir eğlence aracı olduğu yanılsamasından sıyrılıp etkili birer öğrenme aracı olduğunun da kabul edilmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2011).

Medya ilişkili oyuncaklar, cinsiyet rolleri ile ilgili toplumsal önyargıların çocuklara aktarılmasında önemli rol oynamaktadırlar. Örneğin bir oyuncakçı dükkânına girdiğimizde kutuların rengine bakılarak oyuncakın kızlar için mi yoksa erkekler için mi olduğu anlaşılabilir. Oyuncak karakterleriyle birlikte aktarılan önyargılarda erkekler sert ve kırıkcıdır; kızlar ise görsel olarak sevimli, tatlı ve kibardırlar. Bu tür oyuncaklarda erkek figürlerinde vücut kasları, kız figürlerinde ise abartılı vücut hatları ve makyajlar ön plandadır. Oyuncaklarda yer alan bu tür mesajlar da pek çok anne ve babanın onaylamadıkları mesajlardır (Levin, 1998). Bu nedenle ailelerin çocukların oyuncak seçimlerinde daha etkili rehberlik yapmaları ve değişik oyuncaklarla farklı deneyimlere yönlendirmeleri gerekmektedir (Avcı vd., 2008).

Araştırmaya göre çocuklar oyuncaklarını çoğunlukla odalarında ve evin farklı bölümlerinde oynadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmada çocukların oyuncaklarını çoğunlukla evde ve odalarında oynadıkları bulunmuştur (Karaman ve Akyol, 2011:289). Oyuncaklar geleneksel olarak evin dağınık olmamasına özen gösteren anneler tarafından çocuğun varsa kişisel odası ile sınırlandırılır. Araştırmaya katılan çocukların odalarıyla beraber evin diğer bölümlerinde de oyuncaklarıyla vakit geçirmeleri ailelerin bu konuda daha esnek ve çocuğun oyun ihtiyacına daha duyarlı olmaya başladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Oyuncaklarını oynarken yanlarında kardeş veya akranlarından birinin bulunduğunu belirten çocukların sayısı fazla çıkarken yanında bir yetişkinin bulunduğunu söyleyen az sayıda çocuk vardır. Karaman ve Akyol (2011:289) yaptıkları araştırmada çocukların oyuncaklarıyla oynarken yanlarında bir yetişkinin bulunduğunu belirten az sayıda çocuk olduğunu bulmuşlardır. Oyun ve oyuncaklarını arkadaşlarıyla birlikte oynayan çocukların paylaşma, yardımlaşma, iletişim kurma gibi sosyal becerileri gelişmekte, duygu ve düşüncelerini ifade etmesi kolaylaşmaktadır (Avcı vd., 2008). Çocukların oyunlarına katılma, evlerde

çocukların oynayacağı alanların belirlenmesinde yardımcı olma ve çocukların gelişimlerine katkıda bulunacak oyuncakların seçilmesi gibi konularda anne ve babaların rolü önemlidir (Avcı vd., 2008).

Çocukların büyük bir çoğunluğu oyuncaklarıyla oynarken olumlu duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya göre oyuncaklarıyla vakit geçiren çocuklar duygularını belirtirken özellikle niteleme sıfatlarını kullanmışlardır. Çocukların büyük bir bölümü oyuncaklarını oynarken kendini nasıl hissediyorsun sorusuna “Mutlu hissediyorum” yerine “Çok mutlu” cevabını vermişlerdir. “Oyuncakla oynamak beni çok mutlu ediyor”, “Mutlu hissediyorum çünkü çok eğleniyorum” cevaplarında da görüldüğü gibi oyuncaklarıyla vakit geçiren çocuklar çok mutlu, çok eğlenceli gibi cevaplar vererek duygularının derecelerini ve koşullarını belirtirken bunları niteleme sıfatlarını kullanarak ifade etmişlerdir. Oyuncaklarla ilgili duyguların ifadesindeki bu farklılık ve çocukların oyun için hissettikleri güçlü duygular, onların oyuncaklarla oynarken bedensel olarak daha aktif olmaları ve bu eğlenceli deneyime bütün varlıklarıyla katılmaları ile açıklanabilir (Nell vd., 2013).

Çocukların en çok hangi uyararla vakit geçirmek istediklerine yönelik bulgularda araştırmaya katılan 46 çocuktan 17’si oyuncak, 15’i bilgisayar, 9’u kitap ve 5’i televizyonu tercih etmişlerdir. Yapılan bir araştırmada çocukların en çok televizyon izlemeyi tercih ettikleri bulunmuştur. Bunu sırasıyla bilgisayar kullanmak ve kitap okumak izlemiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007:17). Oyuncakların daha çok tercih edilmesinde bu dönemdeki çocukların dünyasında önemli bir yer edinmesiyle bağdaştırılabilir. Bilgisayarın tercih edilmesinde ise içerisinde yer alan görsel efekt ve hareketin olması ile çocuklar için dikkat çekici bir uyarın olması etkili olmuş olabilir.

Bu bölümde televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın çocukların yaşamındaki yeri ve önemi tartışılmış, bu konu ile ilgili çok boyutlu bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler yetişkinler ile çocuk arasındaki kapıları aralamak ve çocukları anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar çocukların televizyonda en çok çizgi film izlediklerini göstermektedir. Bununla birlikte çocukların televizyonu en çok akşam saatlerinde, çoğunlukla evin diğer bölümlerinde (salon, mutfak, oturma odası), daha çok kardeşleri ve akranları ile birlikte izledikleri saptanmıştır. Çocuklar televizyon izlerken iyi, mutlu, güzel gibi olumlu duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgular çocukların bilgisayarda en çok oyun oynadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte çocukların bilgisayarı en çok akşam saatlerinde, çoğunlukla evin diğer bölümlerinde (salon, mutfak, oturma odası), en çok kardeşleri ve akranları ile birlikte kullandıkları saptanmıştır. Çocuklar bilgisayar ile vakit geçirirken iyi, mutlu, güzel, heyecanlı ve bilgisayarın içindeymiş gibi olumlu duygular içerisinde olduklarını söylemişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgular çocukların en çok hikâye kitabı okuduklarını göstermektedir. Çocukların kitaplarını çoğunlukla odalarında, bir yetişkinle birlikte, en çok akşam saatlerinde okudukları saptanmıştır. Çocuklar kitaplarını okurken mutlu, iyi, güzel, eğlenceli, heyecanlı ve hikâyenin içindeymiş gibi olumlu duygular içerisinde olduklarını söylemişlerdir.

Araştırmada elde edilen bulgular çocukların en çok oyuncak bebekler ve oyuncak araçlar ile oynadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte oyuncaklarını en çok akşam saatlerinde, çoğunlukla odalarında ve en çok kardeşleri ve akranları ile birlikte oynadıkları saptanmıştır. Çocuklar oyuncakları ile vakit geçirirken iyi, mutlu, güzel, heyecanlı ve içindeymiş gibi olumlu duygular içerisinde olduklarını belirtmişlerdir.

NE?

Araştırma katılan çocuklardan 32 (%68,1)'si televizyonda çizgi film izlediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte televizyonda film izleyenlerin sayısı 6

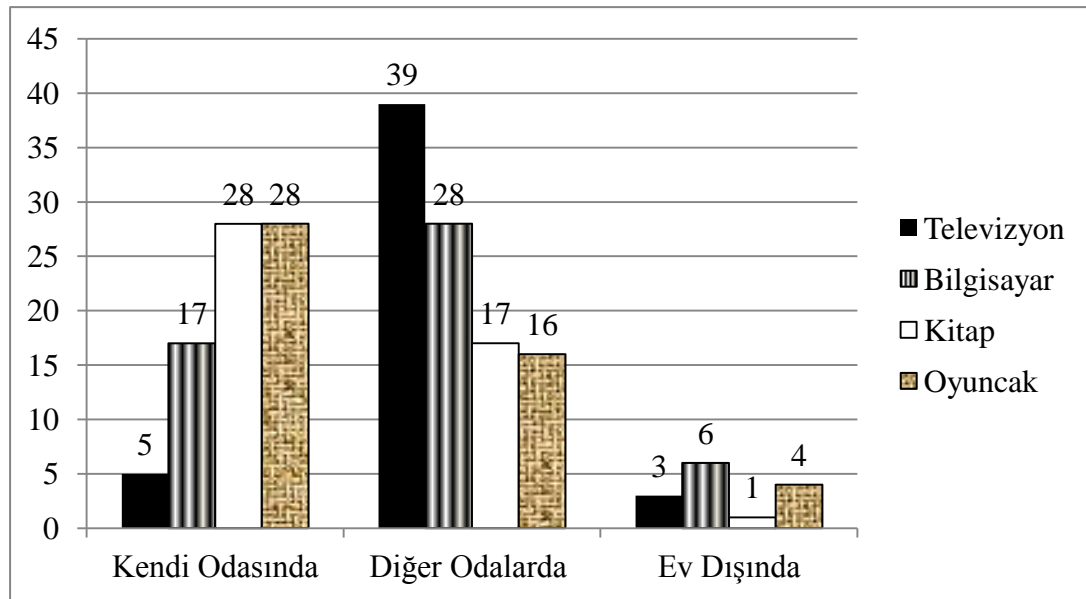
(%12,8), haber izleyenlerin sayısı 3 (%6,4) ve belgesel izleyenlerin sayısı 3 (%6,4)'tür. Dizi, maç ve yarışma programı izlediklerini belirten yalnızca birer çocuk bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan çocuklardan 41 (%82,0)'i bilgisayarı oyun oynamak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte bilgisayarda film izleyenlerin sayısı 4 (%8,0) ve müzik dinleyenlerin sayısı 2 (%4,0)'dir. Bilet almak, okuma yapmak ve bilgisayar öğrenmek için bilgisayarı kullandığını belirten birer çocuk bulunmaktadır. Bilet almak için bilgisayar kullandığını belirten çocuğun verdiği cevap, "Babamla birlikte İstanbul'a gitmek için bilet alıyoruz" şeklinde olmuştur. Bilgisayarı okuma yapmak için kullandığını belirten çocuğun verdiği cevap, "İnternette bir şey okuyorum" şeklindedir. Bilgisayar öğrenmek için bilgisayarı kullandığını söyleyen çocuğun verdiği cevap, "Annem bana bilgisayar öğretiyor" şeklinde olmuştur. Yapılan görüşmelerde bu çocukların anne-babalarına eşlik ettikleri bu işlemleri sahiplendikleri, "babamla bilet alıyoruz", "annem bilgisayarda bana bir şey öğretiyor" şeklindeki bu ifadeleri kullandıkları kaydedilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların ne tür kitaplar okuduklarına ilişkin verdikleri cevaplarda hikâye kitabı okuyanların sayısı 35 (%76,1), bilgi ve kültür yayınlarını okuyanların sayısı 6 (%13,0) ve masal kitabı okuyanların sayısı 3 (%6,5)'tür. Boyama kitabı ve dua kitabı okuduklarını belirten birer çocuk bulunmaktadır. Hikâye kitabı okuyanların verdikleri cevaplar, "Hikâye", "Orman hikâyesi", "Küçük fare ile devenin karabulutlar altında kalma hikâyesi", "Kurt ile Kaplumbağa" şeklindedir. Bilgi ve kültür yayınları ile ilgili verilen cevaplar, "Dinozor kitabı", "Hayvanat Bahçesi", "Araştırma kitabı", "Adamların ne araştırdığını okuyorum" şeklindedir.

Araştırmaya katılan çocukların ne tür oyuncaklar ile oynadıklarına yönelik verdikleri cevaplarda oyuncak bebeklerle oynayanların sayısı 15 (%31,9), oyuncak araçlarla oynayanların sayısı 14 (%29,7), oyuncak hayvanlarla oynayanların sayısı 4 (%8,5), oyuncak kahramanlarla oynayanların sayısı 3 (%6,4) ve top ile oynayanların sayısı 3 (%6,4)'tür. Beyblade, şato ve bütün oyuncaklarıyla oynadıklarını belirten ikişer; ok ve balon ile oynadıklarını belirten birer çocuk bulunmaktadır. Oyuncak bebekler kategorisinde verilen cevaplar, "Barbie", "Furby"; oyuncak araçlar kategorisinde verilen cevaplar, "Kamyon", "Araba", "Helikopter"; oyuncak hayvanlar kategorisinde verilen cevaplar, "Ördek", "Dinozor", "Kaplumbağa", "At" şeklindedir. Oyuncak kahramanlar kategorisinde verilen cevaplar, "Spider-man", "Superman", "Mansom" şeklindedir.

NEREDE?

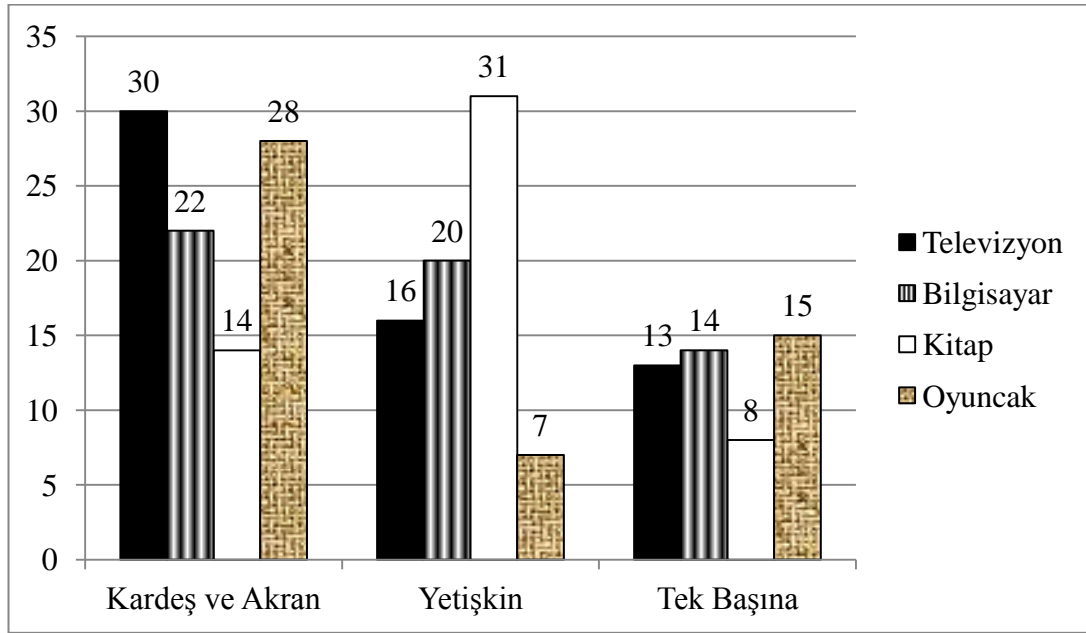

Grafik 5.1. Etkinliklerin yapıldığı yerlerin frekansı

Grafik 5.1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklar televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili etkinlikleri kendi odalarında, evin diğer odalarında ve ev dışında yapmaktadırlar. Çocuklar televizyon izleme, bilgisayar kullanma, kitap okuma ve oyuncaklarıyla oynama etkinliklerini çoğunlukla kendi odalarında ve evin diğer bölümlerinde yapmaktadırlar. Kitap okuma (28 çocuk) ve oyuncak oynama (28 çocuk) etkinlikleri daha çok çocukların kendi odalarında yapılmaktadır. Televizyon izleme (39 çocuk) ve bilgisayar kullanma (28 çocuk) etkinlikleri ise daha çok evin diğer odalarında yapılmaktadır. Evin diğer odaları ise oturma odası, salon, mutfak, balkon, oyun odası ve bahçe şeklindedir.

Çocukların verdikleri cevaplara göre televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak genel olarak ev dışında yapılmamaktadır. 6 çocuk ev dışında bilgisayar kullandıklarını ve 4 çocuk yine ev dışında oyuncak oynadıklarını söylemişlerdir. Bilgisayarı ev dışında kullandıklarını söyleyen çocuklar, anne ve babanın işyerinde, anneannede, arkadaşında ve misafirlikte bilgisayar kullandıklarını belirtmişlerdir. Oyuncaklarını ev dışında oynadıklarını söyleyen çocuklar, dışarıda ve okulda oyuncaklarıyla oynadıklarını belirtmişlerdir. Televizyonu ev dışında izlediğini belirten çocuklar ise okulda, arkadaşında ve anneannede televizyon izlediklerini söylemişlerdir. Sadece 1 çocuk kütüphanede kitap okuduğunu söylemiştir.

KİM?

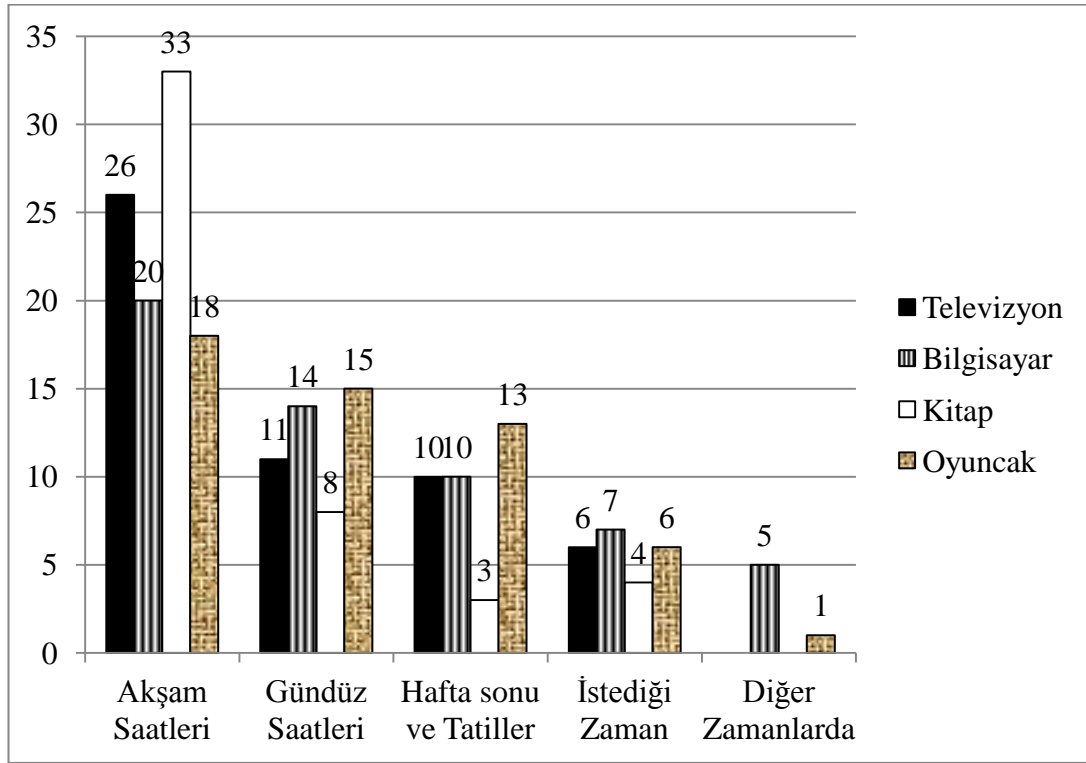

Grafik 5.2. Etkinliklerin beraber yapıldığı kişilerin frekansı

Grafik 5.2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklar televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili etkinlikleri tek başlarına, kardeş ve akranlarıyla ya da yetişkinlerle beraber yapmaktadırlar. Akranlar çoğunlukla arkadaşlar veya kuzenlerdir. Yetişkinler ise anne, baba, anneanne, teyze veya dayı olarak belirtilmiştir.

Grafik incelendiğinde ilk dikkati çeken hususlardan birisi televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili etkinliklerin çoğunlukla kardeş ve akran ya da yetişkinlerle beraber yapıldığıdır. Örneğin, 30 çocuk kardeş ve akranlarıyla televizyon izlediğini, 31 çocuk yetişkinlerle kitap okuduğunu ve yine 28 çocuk kardeş ve akranlarıyla beraber oyuncaklarını oynadıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir nokta da yetişkinlerle oyuncak oynayan çocuk sayısı sadece 7’dir. Diğer taraftan sadece 8 çocuk tek başına kitap okumaktadır ve çoğunlukla yetişkinlerle beraber kitap okumaktadır. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların bilgisayarı çoğunlukla yetişkinlerle (20 çocuk) veya kardeş ve akranlarıyla (22 çocuk) beraber kullandıkları görülmektedir. Sonuç olarak televizyon izleme ve oyuncak oynama çoğunlukla kardeş ve akranlarla, kitap okuma yetişkinlerle ve bilgisayar kullanma etkinlikleri diğerleri kadar olmasa da çoğunlukla yetişkinler ve kardeş ve akranlar ile beraber yapılmaktadır.

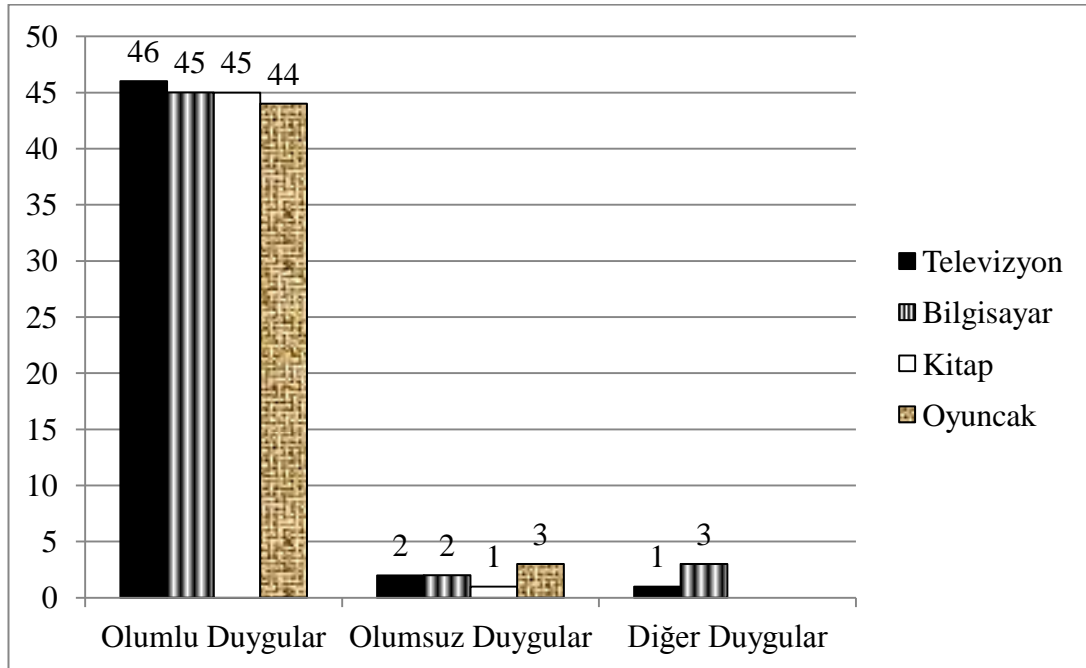
NE ZAMAN?

Grafik 5.3.Etkinliklerin yapıldığı zamanların frekansları

Grafik 5.3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklar televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile ilgili etkinlikleri çoğunlukla akşam saatlerinde yapmaktadırlar. Akşam, gece, okuldan sonra, yatarken ve yatmadan önce şeklinde verilen yanıtlar akşam saatleri olarak kodlanmıştır. Bunun dışında gündüz saatlerinde ve hafta sonları da oyuncaklarıyla oynayan, bilgisayar kullanan ve televizyon izleyen 10'dan fazla çocuk vardır. İstediği zaman bu etkinlikleri yapan çocuk sayısı ise en fazla 7'dir. İstediği zaman, her zaman, sıkıldığı zaman şeklinde verilen yanıtlar istediği zaman kategorisinde kodlanmıştır. Bilgisayar gününde, boş zamanlarda, belirli günlerde ve bazen bilgisayar kullandığını ve oyuncağını oynadığını belirten çocukların yanıtları diğer zamanlarda şeklinde kodlanmıştır. Bunun yanı sıra günün hemen her vaktinde televizyon izleyen ve oyuncak oynayan çocukların olduğu grafikte yer alan bilgilerden anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, çocuklar genellikle akşam saatlerinde televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak etkinliklerini yapmaktadırlar ancak gündüz saatleri ile hafta sonları ve tatillerde de etkinlikler için zaman bulabilmektedirler.

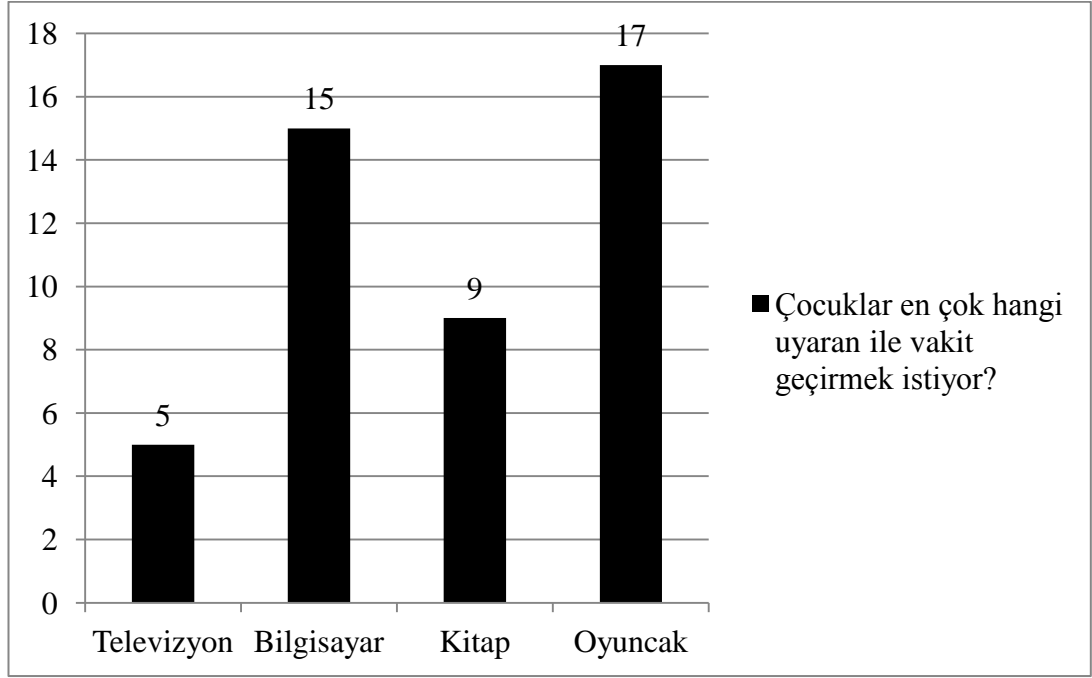
NASIL?

Grafik 5.4. Etkinlikleri yaparken çocukların kendilerini nasıl hissettiklerini gösteren frekanslar

Grafik 5.4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklar televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncak ile vakit geçirirken çoğunlukla olumlu duygular hissettikleri görülmüştür. Çocukların %90'dan fazlasının hayatlarındaki bütün uyarılarla beraberken olumlu duygular yaşadıkları görülmüştür. Olumlu duygular kategorisinde verilen cevaplar mutlu, iyi, güzel, eğlenceli, keyifli, komik, sevinçli, heyecanlı ve içindeymiş gibi ifadelerden oluşmaktadır. Çocukların oyuncaklarıyla beraberken hissettiklerini anlatırken duygularının gücünü belirtmek için vurgu yaptıkları görülmüştür. Çocukların büyük bir bölümü oyuncaklarını oynarken kendini nasıl hissediyorsun sorusuna “Mutlu hissediyorum” yerine “Çok mutlu” cevabını vermişlerdir. “Oyuncakla oynamak beni çok mutlu ediyor”, “Mutlu hissediyorum çünkü çok eğleniyorum” cevaplarında da görüldüğü gibi oyuncaklarıyla vakit geçiren çocuklar çok mutlu, çok eğlenceli gibi cevaplar vererek duygularının derecelerini ve coşkularını belirtirken bunları nitelendirme sıfatlarını kullanarak ifade etmişlerdir. Bazı çocuklar ise etkinlikleri yaparken kendilerini içindeymiş gibi hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu ifade kitapla ilgili duygularını belirtirken daha sık görülmüş, televizyon ile ilgili duygularda ise hiç yer almamıştır.

Olumsuz duygular kategorisinde değerlendirilen cevaplar ise kötü, üzgün ve sıkıntılı şeklindedir.

Grafik 5.5. Çocukların en çok hangi uyaran ile vakit geçirmek istediklerini gösteren frekanslar

Grafik 5.5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların en çok oyuncak ve bilgisayar ile vakit geçirmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmada yer alan, “Size tek bir şans verilseydi en çok hangisiyle vakit geçirmek isterdiniz” sorusuna 46 çocuktan 17’si oyuncak, 15’i bilgisayar, 9’u kitap ve 5’i televizyon ile vakit geçirmek istediklerini belirtmişlerdir. Çocukların oyuncakları ile vakit geçirirken duygularını belirgin bir biçimde ortaya koyan nitelime sıfatlarını kullanmaları ve yapılan son uygulamada da en çok oyuncaklarıyla vakit geçirmek istemeleri bulgularımızı desteklemektedir. Sonuç olarak oyuncaklarla oynamak onların daha mutlu ve coşkulu hissetmelerine neden olmakta ve kendilerine sunulan dört seçenek arasında en çok onu tercih etmektedirler.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar üzerinden anne ve babalara yönelik şu öneriler yapılabilir:

- Nitelikli ve çocuğa göre olan televizyon programları, kitaplar, oyuncaklar ve bilgisayar uygulamaları çocuğun dünyasında yer almalıdır.
- Bilgisayarın sadece oyun ve eğlence aracı olarak kullanılmaması gerektiği ve çocuklara bilgisayarın farklı kullanım alanları olduğu vurgulanmalıdır.

- Televizyonda izlenen program hakkında çocuğun düşünceleri ve yorumları alınmalıdır.
- Televizyon izleme ve bilgisayar kullanma süreleri anne-baba tarafından denetlenmelidir.
- Televizyon ve bilgisayarın çocuk bakıcısı olarak kullanılmasından vazgeçilmelidir.
- Çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun, farklı türlerde kitaplar seçenek olarak sunulmalıdır.
- Çocukların kitapları bir eğlence ve oyun aracı olarak benimsemelerini sağlayacak etkinlikler planlanmalıdır.
- Çocuklar yaş ve anlam evrenlerine uygun, sanatçılar tarafından çocuk gerçekliği dikkate alınarak hazırlanmış kitaplarla buluşturulmalıdır.
- Televizyon izlerken, bilgisayar kullanırken ve kitap okurken çocuklara iyi birer rol model olunmalıdır.
- Medya ilişkili oyuncakların yanında eğitici oyuncaklara da yer verilmelidir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar üzerinden araştırmacılara yönelik şu öneriler yapılabilir:

- Yapılan bu araştırma özel okullar dışındaki diğer okullarda da uygulanabilir.
- Yapılan bu araştırma okul öncesi dışındaki diğer kademelerde de uygulanabilir.
- Okul öncesi kurumlarda hangi tür ve nitelikte kitapların bulunduğuna yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Kardeş ve akranlarıyla birlikte televizyon izleyen çocukların aralarındaki etkileşim incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö. (2010). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. Naturel Yayıncılık, Ankara, ss. 383, 391.
- Akarçalı, S. (1996). Televizyon ve Şiddet. *Yeni Türkiye*, 11:553-560.
- Akçalı, S.İ. (2007). *Medya ve Çocuk*. Ebabil Yayınları, İstanbul.
- Akgün, Ö.E., Büyüköztürk, Ş., Demirel, F., Karadeniz, Ş. ve Kılıç Çakmak, E. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 13. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, ss. 150, 155, 168, 235.
- Akın, S. (2014). *Ay Hırsızı*. 35. Basım, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, ss. 207, 208, 209.
- Aksaçlıoğlu, A.G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 21 (1):3-28.
- Aktaş Y.A. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*, 4 (4):59-66.
- Akyol, H. (2012). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. 12. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, s.32.
- Anderson, C.A. and Dill, K. (2000). Video Games and Aggressive Thoughts, Feelings, and Behavior in the Laboratory and in Life . *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (4): 772-790.
- Anderson, D.R., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L.R., Johnson, J.D., Linz, D., Malamuth, N.M. and Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological Sciences in the Public Interest*, 4:81-110.
- Aral, N. ve Aktaş, Y. (1997). Çocukların Televizyon ve Diğer Etkinliklere Harcadıkları Sürenin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13:99-105.
- Arriaga, P., Esteves, F., Carneiro, P. and Monteiro, M.B. (2006). Violent Computer Games and Their Effects on State Hostility and Physiological Arousal. *Aggressive Behavior*, 32: 358-371.
- Arslan, F., Ünal, A., Güler, H. ve Kardaş, K. (2006). Okul Çağı Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 5 (6):392-401.
- Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Aşçı, E. (2006). *Televizyondaki çizgi ve animasyon karakterlerinin farklı yerleşim yerlerinde yaşayan çocukların tüketici davranışlarına olan etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ateah, C.A., Kail, R.V. and Cavanaugh, J.C. (2009). *Human development: A life-span view*. Second Canadian edition, Nelson, Toronto.

- Avcı, N. , Ersoy, Ö. ve Turla, A. (2008). *Çocuklar İçin Erken Uyarıcı Çevre "Oyuncak, Televizyon, Bilgisayar ve Kitap"*. 3. Baskı, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, ss. 31, 133, 135, 136.
- Axline, V. (1969). *Play therapy*. Ballantine, New York.
- Bağlı, T. (2003). Televizyona Karşı Ana-Baba Aracılığı: Kısıtlayıcı Aracılığın Biçimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13 (1):129-149.
- Balkan, İ.K. (2011). Okul Öncesi Çocuk ve Medya. *Okul Öncesi Çocuk ve...*, Uluğ, M.O. ve Karadeniz, G. (Ed.). Nobel Yayıncılık, Ankara, ss. 165-174.
- Bandura, A., Ross, D. and Ross, S.A. (1961). Transmission of Agression Through Imitation of Aggressive Models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63: 575-582.
- Bandura, A. and Walters, R.H. (1963). *Social Learning and Personality Development*. Holt, Rinehart and Winston, New York, ss. 47.
- Barlett, C.P., Vowels, C.L., Shanteau, J., Crow, J. and Miller, T. (2008). The Effect of Violent and Non-Violent Computer Games on Cognitive Performance. *Computers in Human Behavior*, 21(1): 96-102.
- Barman, C.R. (1997). Students' views of scientists and science: results from a national study. *Science and Children*, 35 (1): 18.
- Başaran, M. ve Ateş, S. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okumaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (1):73-92.
- Baymur, F. ve Demiray, K. (1961). *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.1.
- Beatty, A. (2006). *Studying Media Effects on Children and Youth: Improving Methods and Measures. Workshop Summary*. The National Academies Pres, Washington, p.6.
- Berkman, S. (1999). *7 Çok Geç! Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi Üzerine Düşünceler ve Öneriler*. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (Açev) Yayınları, İstanbul.
- Bianchi, S. and Robinson, J. (1997). What did you do today? Children's use of time, family composition and the acquisition of social capital. *Journal of Marriage and the Family*, 59:332-344.
- Brannigan, G.G. (1985). The research interview. *Effective interviewing*, Tolor, A. (Ed.). Charles C. Thomas Pub, Springfield, IL.
- Brown, A. (2011). Media Use By Children Under Than 2 Years. *Pediatrics*, 128 (5): 1040- 1045.
- Bukatko, D. and Daehler, M.W. (2004). *Child development. A thematic approach*. Fifth Edition, Houghton Mifflin Company, Boston, New York.
- Burgess, A. and Hartman, C. (1993). Children's drawings. *Child Abuse & Neglect*, 17:161-168.
- Butler, S., Gross, J. and Hayne, H. (1995). The effect of drawing on memory performance in young children. *Developmental Psychology*, 31: 597-608.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 28: 31-44.
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine yönelik etkileri*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canter, L. (1998). *Televizyon Bağımlısı Çocuklar*. Gürel, H. (Çev.), HYB Yayıncılık, Ankara, ss. 6, 13.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (19):106-125.

- Chafel, J.A. and Neitzel, C. (2004). Young Children's Ideas About Poverty: Gender, Race, Socioeconomic Status, and Setting Differences. *Social Contexts of Early Education and Reconceptualizing Play(II) Advances in Early Education and Day Care*, 13: 3- 37.
- Clarke, L., Ungerer, J., Chahoud, K., Johnson, S. and Steifel, I. (2002). Attention deficit disorder is associated with attachment insecurity. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7: 179-198.
- Coates, B., Pusser, H.E. and Goodman, I. (1976). The Influence of "Sesame Street" and "Mr. Rogers' Neighborhood" On Children's Social Behavior In the Preschool. *Child Development*, 47: 138-144.
- Çaplı, B. (2001). Televizyon Karşısında Çocuk: Türkiye Örneği. *A. Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildiri Kitabı*, Bekir, O. (Ed.), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, ss.215-228.
- Çiçekler, C.Y. ve Koruklu, N.Ö. (2013). 4-6 Yaş arasındaki çocukların serbest resim çalışmalarındaki resim özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28 (2): 551-563.
- Demiray, K. (1973). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Demirer, V., Yıldız, D.Ç. ve Sünbül, A.M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar ve İnternet Kullanımları ile Kitap Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki: Konya İli Örneği. *İlköğretim Online*, 10 (3): 1028-1036.
- Dennison, B.A., Erb, T.A. and Jenkins, P.L. (2002). Television viewing and television in bedroom associated with overweight risk among low-income preschool children. *Pediatrics*, 109 (6): 1028-1035.
- Dietz, T.L. (1998). An examination of violence and gender role portrayals in video games: implications for gender socialization and aggressive behavior. *Sex Roles*, 38:425 – 442.
- Dikmen, D. (2005). Televizyon Reklamları ve Çocukların Beslenme Alışkanlıkları. *V. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ahioğlu, N. Ve Güney, N. (Ed.), Dipnot Yayınları, Ankara, ss. 221-236.
- Doğan, A. ve Göker, G. (2012). Tematik Televizyon ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. *Milli Eğitim*, 194:5-30.
- Doğan, F.Ö. (2006). Video Games and Children: Violence in Video Games. *New Symposium Journal*, 44 (4): 161- 164.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma Becerisi, İlgisi ve alışkanlığı Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2008). A study of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. *The Social Sciences*, 3 (3): 245-248.
- Erdoğan, S. , Haktanır, G., Köksal Akyol, A. ve Çakır İlhan, A. (2004). "Oyun Oynamak İstedğim Yer"- Altı Yaşındaki Çocukların Resimleri Üzerine Bir İnceleme : Türkiye Örneği. *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı*, Haktanır, G. ve Güler, T. (Ed.), Ya-Pa yayıncılık, Ankara, ss. 285-299,
- Esgin, A. (2001). Sanal Dünya, Çocuk ve Aile. *Çoluk Çocuk*, 9:24-26.
- Feyman, N. ve Tuğrul, B. (2006). "Okul öncesi Çocukları İçin Hazırlanmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Temalar". *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*, Sever, S. (Ed.), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, ss.385-387.

- Fraenkel, J.R. and Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. 6. Baskı, McGraw-Hill International Edition, New York.
- Friedrich, L.K. and Stein, A.H. (1973). Aggressive and Prosocial Behavior of Preschool Children. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 38 (4): 2-31.
- Gallas, K. (1994). *The Languages of Learning: How Children Talk, Write, Dance, Draw, and Sing Their Understanding of the World*. Teachers Collage Press, New York.
- Gentile, D.A., Coyne, S. and Walsh, D.A. (2011). Media violence, physical aggression, and relational aggression in school-age children: A short-term longitudinal study. *Aggressive Behavior*, 37: 193-206.
- Gil, E. (1994). *Play in family therapy*. Guilford Press, New York.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160): 250-265.
- Granic, I., Lobel, A. and Engels, R.C. (2014). The benefits of playing video games. *American Psychologist*, 69 (1): 66-78.
- Gross, J. and Hayne, H. (1998). Drawing facilitates children's verbal reports of emotionally laden events. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 4:163-179.
- Gunter, B., Charlton, T., Coles, D. and Cheltenham, C.P. (2000). The impact of television on children's antisocial behavior in a novice television community. *Child Study Journal*, 30 (2): 65-90.
- Güneş, Z. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Hanline, M. F. (1999). Developing a Preschool Play-Based Curriculum. *International Journal of Disability, Development and Education*, 46 (3):289-305.
- Harrison, L.J., Clarke, L. and Ungerer, J.A. (2007). Children's drawings provide a new perspective on teacher-child relationship quality and school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*, 22:55-71.
- Healy, J. M. (1998). *Çocuğunuzun Gelişen Akl*. Dicleli, A.B. (Çev.), Boyner Holding Yayınları, İstanbul.
- House, C.A. and Audrey C.R. (2005). Preschoolers' Ideas of What Makes a Picture Book Illustration Beautiful. *Early Childhood Education Journal*, 32 (5): 283-290.
- Hurlock, E. (1955). *Child Development*. McGraw Hill Book Co., New York.
- Işıtan, S., Güçhan, S.Ö. ve Avcı, K. (2012). Çocukların Çizgi Film Tercihleri Üzerine Betimsel Bir Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 3. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi."Okul Öncesi Eğitimde Farklı Yaklaşımlar ve Kültürlerarası Bakış"*. <http://egitim.cu.edu.tr/ooek> (12/10/2013).
- İşçibaşı, Y. (2011). Bilgisayar, İnternet ve Video Oyunları Arasında Çocuklar. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(1): 122-130.
- Jacobs, G. and Crowley, K. (2007). *Play, Projects and Preschool Standarts: Nurturing Children's Sense of Wonder and Joy in Learning*. Sage Publications, London.
- Jalango, M.R. (2004). *Young Children and Picture Books*. 2nd ed., NAEYC, Washington D.C.

- Kalan, Ö. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Okulöncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 10 (2): 59-73.
- Karaman, Y. ve Akyol, A.K. (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Yaptıkları Resimlerde Oyuncak Çizimlerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (3): 277-296.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 12. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, s.166.
- Kırıçoğlu, O.T. (2002). *Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak*. 2. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara.
- Kiefer, B. Z. , Hepler, S. and Hickman, J. (2007). *Charlotte Huck's children's literature*. The McGraw- Hill Companies, U.S.
- Kim, M. (2002). Parents' perceptions and behaviors regarding toys for young children's play in Korea. *Education*, 122 (4): 793-807.
- Kirk, J. and Miller, M.L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage, Beverly Hills, CA.
- Koçkar, İ. A. (2002). Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Psikolojik Etkileri. *Çoluk Çocuk Dergisi*, Ağustos, 17:26.
- Körükçü, Ö. (2012). Okulöncesi Eğitime Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Bulunması Gereken Temel Özellikler Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2):243-254.
- Kurulgan, M. ve Çekerol, G.S. (2008). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2): 237-258.
- Larson, R., Kubey, R. and Colletti, J. (1989). Changing Channels, Early adolescent media choices and shifting investments in family and friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(6): 583-599.
- Larson, R.W. (2004). *How U.S Children and adolescents spend time= What it does (and doesn't) tell us about their development*. Child Growth and Development. Annual Editions, The McGraw-Hill Companies, USA.
- Levin, D. E. (1998). *Remote Control Childhood? Combating the Hazards of Media Culture*. National Association for the Education of Young Children, Washington, D.C.
- Lincoln, Y.S. and Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage, Beverly Hills CA.
- Linn, S. and Poussaint, A.F. (1999). Watching Television: What Are Children Learning about Race and Ethnicity?. *Child Care Information Exchange*, 128: 50- 52.
- Luther, C.A. and Legg, J.B. (2010). Gender differences in depictions of social and physical aggression in children's television cartoons in the Us. *Journal of Children and Media*, 4 (2): 191-205.
- Lüle, E. (2007). Yedi Farklı Çocuk Kitabının Çocuk Yazını İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (14):17-30.
- Malchiodi, C. (1990). *Breaking the silence: Art therapy with children from violent homes*. Brunner/Mazel, New York.
- Malchiodi, C.A. (2013). *Çocukların Resimlerini Anlamak*. Yurtbay, T. (Çev.), Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, ss. 35, 73, 74, 77, 81, 252.
- Mares, M.L., Palmer, E. and Sullivan, T. (2008). Prosocial effects of media exposure. In: *The handbook of children, media, and development*, Calvert, S.L. and Wilson, B.J. (Eds.). Blackwell, West Sussex, UK, pp. 268-289.

- Mcmillan, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals for the consumer*. 3. Baskı, Longman, New York.
- Morrow, L.M. and Gambrell, L.B. (2006). *Using Children's Literature in Preschool (Comprehending and Enjoying Books)*. International Reading Association, Inc USA.
- Nell, M. L., Drew, W. F. and Bush, D. E. (2013). *From play to practice: Connecting teachers' play to children's learning*. National Association for the Education of Young Children, Washington D.C.
- Norton, D. E. (1999). *Through the Eyes of a Child: An Introduction to Children's Literature*. Schuster/ A Viacom Company, New Jersey.
- Oğuzkan, A. F. (1997). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. 5. Baskı, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara.
- Oktan, A. (2008). Düşünce mi, Eğlence mi? Türkiye'de Televizyon Belgesellerine Eleştirel Bir Bakış. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5 (3): 196-204.
- Oktay, A. (2001). Okulöncesi Dönem Çocuğunun Gereksinimleri ve Okulöncesi Eğitimin Temel İlkeleri. *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri I*, Ş. Yaşar (Ed.). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*. 3. Baskı, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, s.109.
- Özakar, S. ve Koçak, C. (2012). " Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi". *New/Yeni Symposium Journal*, 50(1): 31-39.
- Özdemir, A.A. ve Ramazan, O. (2012a). Oyunağa Çocuk, Anne ve Öğretmen Bakış Açısı. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 1-16.
- Özdemir, A.A. ve Ramazan, O. (2012b). Çizgi Filmlerin Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkisinin Anne Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35: 157-173.
- Özdiker, C. (2002). Çocuk ve Televizyon. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 7 (16): 20-21.
- Özmete, E. (2009). Parent and adolescent interaction in television advertisements as consumer socialization agents. *Education*, 129 (3): 372-381.
- Öztürk, D.S.G. ve Bıkmaz, F. (2005). Popüler Kültür ve Okul: Ankara ve Bolu İllerinde İlköğretim Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma V. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ahioğlu, N. ve Güney, N. (Ed.), Dipnot Yayınları, Ankara, ss.103-125.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. 2. Baskı, Sage Pub., London.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. İnan, K. (Çev.). İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.138.
- Proctor, M.H., Moore, L.L., Gao, D., Cupples, L.A., Bradlee, M.L., Hood, M.Y. and Ellison, R.C. (2003). Television viewing and change in body fat from preschool to early adolescence: The Framingham Children's Study. *International Journal of Obesity*, 27: 827-833.
- Rice, M.L., Huston, A.C., Truglio, R. and Wright, J.C. (1990). Words from Sesame Street Learning vocabulary while viewing. *Developmental Psychology*, 26 (3): 421-428.
- Rideout, V.J., Vandewater, E.A. and Wartella, E.A. (2003). *Zero to Six: Electronic media in the lives of infants, toddlers and preschoolers*. The Henry J. Kaiser Family Foundation, Washington DC, p.8.
- Saint Exupéry, A. (2011). *Küçük Prens*. Ağırürüyen, S. (Çev.), Mavibulut Yayıncılık, İstanbul, s.7.

- Samaniego, C.M. and Pascual, A.C. (2007). The teaching and learning of values through television. *Review of Education*, 53: 5-2.
- Selwyn, N., Boraschi, D. and Özkula, S.M. (2009). Drawing digital pictures: an investigation of primary pupils' representations of ict and schools. *British Educational Research Journal*, 35 (6):909-928
- Serin, A.Y. (2003). Bir İletişim Aracı Olarak Çocuk Resimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 28:17-23.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve Edebiyat*. 6. Baskı, Tudem Yayınevi, İzmir, ss. 21, 167.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Tudem Yayınevi, İzmir, s.42.
- Sevinç, M. (2004). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun*. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Shaffer, D.R. (2009). *Social and personality development*. 6th ed., Wadsworth, Belmont, CA.
- Sığırtmaç, A.D., Yılmaz, E. ve Solak, N. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Verilen Bilgisayar Destekli Eğitimin Genel Durumu ve Öğretmenlerin Görüşleri. *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Bugünü ve Geleceği Sempozyumu Bildiri Kitabı*, c.II, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, ss.280-290.
- Skouteris, H. and MacHardy, K. (2009). Television viewing habits and time use in Australian preschool children: an exploratory study. *Journal of Children and Media*, 3(1): 80-89.
- Smith, N. and The Drawing Study Group. (1998). *Observation drawing with children: A framework for teachers*. Teachers College Press, New York, p.15.
- Sun, C. and Picker, M. (2001). Mickey Mouse Monopoly: Disney, Childhood and Corporate Power. Documentary available from Media Education Foundation. <http://www.mediaed.org/> (12/12/2014).
- Swing, E.L., Gentile, D.A., Anderson, C.A. and Walsh, D.A. (2010). Television and video game exposure and the development of attention problems. *Journal of Pediatrics*, 126: 214-221.
- Şahin, A., İşcan, A. ve Maden, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2): 183-196.
- Şen, S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Temel Özellikleri ve Gereksinimleri. *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Haktanır, G. (Ed.). 4. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, ss. 79-130.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, ss. 238, 255, 265.
- Şimşek, S. ve Baran, G. (2001). *Televizyon ve Çocuk*. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. YA-PA Yayıncılık, Ankara.
- Tanay, A.D. (2011). *Teknolojinin 7-9 Yaş Grubu Çocuk Resimlerine Etkisi (Erzurum İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s. 68.
- Temple, C., Martinez, M. and Yokota, J. (2004). *Childrens Books in Childrens Hands An Introduction to Their Literature*. 3rd Ed., Pearson Education, Boston.
- Tokgöz, İ. (2006). *Okul öncesi Çocuklarına Yönelik Kitapların Dil Gelişimi ve Anlambilim Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Trawick-Smith, J., Wolff, J., Koschel, M. and Vallarelli, J. (2014). Which Toys Promote High-Quality Play? Reflections on the Five-Year Anniversary of the TIMPANI Study. *The Journal of the National Association for the Education of Young Children*, 69 (2): 40-47.
- Tuğrul, B. (2002). 4-10 Yaş Grubunda Çocukları Olan Ailelerin Çocuk Kitapları Hakkındaki Görüşlerinin ve Tutumlarının İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2 (22):21-30.
- Turaşlı, K.N. (2000). *Okul Öncesi Öğretmenlerin Kişisel Yeterliklerinin Eğitimde Kalite Kapsamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turla, A. ve Tür, G. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. YA-PA Yayıncılık, İstanbul.
- Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- U. S. Department of Education, National Center for Educational Statistics. The Executive Summary of the 1998. National Assessment for Educational Progress Reading Report Card for the Nation (Washington, D, C.: March 1999).
- Ülken, B.F. (2011). Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1): 195-216.
- Ülper, H. (2011a). Öğrenci Açısından Okumaya Güdüleyici Etmenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (2): 941-960.
- Ülper, H. (2011b). Öğrencilerin, Okumaya İsteklendirici Etmenlerle Karşılaşma Durumu: Öğretmen, Aile, Arkadaş ve Kitap Boyutları Üzerinden Bir Araştırma. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30: 221-237.
- Wartella, E. and Robb, M. (2011). Historical and recurring concerns about children's use of the mass media. *The handbook of children, media, and development*, S. L. Calvert, and B. J. Wilson (Ed.). Wiley-Blackwell, UK, ss. 7-26.
- Wilson, B.J. (2008a). Media and Children's Aggression, Fear and Altruism. *The Future of Children*, 18 (1): 87-118.
- Wilson, B.J. (2008b). Media violence and aggression in youth. *The handbook of children, media, and development*, S.L. Calvert and B.J. Wilson (Ed.). Blackwell, West Sussex, UK., ss.237-267.
- Winnicott, D. (1971). *Playing and reality*. Basic Books, New York.
- Wright, J.C., Huston, A.C., Murphy, K.C., St Peters, M., Pinon, M., Scantlin, R. and Kotler, J. (2001). The relations of early television viewing to school readiness and vocabulary of children from low-income families: The early window project. *Child Development*, 72 (5): 1347-1366.
- Yalçınkaya, M. (2002). Dokuz Eylül Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. *Okul Öncesinde Hareket Eğitimi ve Oyun*, Gürşimşek, I. (Ed.). Ya-Pa Yayınları, İstanbul, ss. 7-24.
- Yaşar, C. M. ve Aral, N. (2009). Sanat Ürünü Olarak Çocuk Resimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 34 (365): 24-31.
- Yavuzer, H. (2009). *Resimleriyle Çocuk*. 13. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.11, 13, 23, 83, 87.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuğunuzun İlk Altı Yılı*. 27. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.139, 235.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. 35. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss. 177-220.

- Yavuzer, H. (2013). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. 11. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.64, 77.
- Yıldız, A.S. (2007). Sosyal Öğrenme Teorisi Açısından Medya ve Çocuk Suçluluğu. *IV. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi Bildirileri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.122.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 5(2): 115-136.
- Zimmerman, F.J., Christakis, D.A. and Meltzoff, A.N. (2007). Associations between media viewing and language development in children under age 2 years. *Journal of Pediatrics*, 151: 364-368.

EKLER LİSTESİ

Ek-1. Televizyon resmi için uygulanan yönerge.....	88
Ek-2. Kitap resmi için uygulanan yönerge.....	89
Ek-3. Bilgisayar resmi için uygulanan yönerge	90
Ek-4. Oyuncak resmi için uygulanan yönerge	91
Ek-5. Televizyon resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular.....	92
Ek-6. Kitap resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular	93
Ek-7. Bilgisayar resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular	94
Ek-8. Oyuncak resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular	95
Ek-9. Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncağın aynı sayfada yer aldığı fotoğraflar	96
Ek-10. Televizyon ile ilgili örnek bir resim çalışması	97
Ek-11. Televizyon resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar	98
Ek-12. Oyuncak ile ilgili örnek bir resim çalışması.....	99
Ek-13. Oyuncak resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar	100
Ek-14. Kitap ile ilgili örnek bir resim çalışması	101
Ek-15. Kitap resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar	102
Ek-16. Bilgisayar ile ilgili örnek bir resim çalışması.....	103
Ek-17. Bilgisayar resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar.....	104

Ek-1 Televizyon resmi için uygulanan yönerge

TELEVİZYON RESMİ İÇİN YÖNERGE

Öğrenciler ile birlikte “televizyon” hakkında konuşulur ve öğrencilerin konuya karşı dikkatleri çekilir. Ardından aşağıdaki yönerge öğrencilere uygulanır:

Şimdi hepinizden gözlerinizi kapatmanızı ve benim söylediklerimi dikkatli bir şekilde dinlemenizi istiyorum.

- Televizyon seyrediyor musunuz?
- Televizyonda en çok ne seyrediyorsunuz?
- Televizyonunuzu nerede seyrediyorsunuz?
- Televizyon seyrederken yanınızda birileri oluyor mu?
- Televizyonu ne zaman seyrediyorsunuz?
- Televizyon seyrederken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Gözlerimizi artık açabiliriz. Şimdi televizyon izlediğiniz anı hayal edin. Sizlerle bir resim çalışması yapacağız. Bu resimlerde televizyon izlerken kendinizi ve ne izlediğinizi çizmenizi istiyorum.

Ek-2 Kitap resmi için uygulanan yönerge

KİTAP RESMİ İÇİN YÖNERGE

Öğrenciler ile birlikte “**kitaplar**” hakkında konuşulur ve öğrencilerin konuya karşı dikkatleri çekilir. Ardından aşağıdaki yönerge öğrencilere uygulanır:

Şimdi hepinizden gözlerinizi kapatmanızı ve benim söylediklerimi dikkatli bir şekilde dinlemenizi istiyorum.

- Kitap okuyor musunuz ya da birileri size kitap okuyor mu?
- En çok hangi kitapları okumaktan/dinlemekten hoşlanıyorsunuz?
- Kitaplarınızla nerede zaman geçiriyorsunuz?
- Kitaplarınızla zaman geçirirken yanınızda birileri bulunuyor mu?
- Kitaplarınızla günün hangi zamanında vakit geçiyorsunuz?
- Kitaplarla zaman geçirirken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Gözlerimizi artık açabiliriz. Şimdi kitap okuduğunuz ya da kitaplarla zaman geçirdiğiniz bir anı hayal edin. Sizlerle bir resim çalışması yapacağız. Bu resimlerde sevdiğiniz kitabı okurken ya da zaman geçirirken kendinizi ve kitabınızı çizmenizi istiyorum.

Ek-3 Bilgisayar resmi için uygulanan yönerge

BİLGİSAYAR RESMİ İÇİN YÖNERGE

Öğrenciler ile birlikte “**bilgisayar**” hakkında konuşulur ve öğrencilerin konuya karşı dikkatleri çekilir. Ardından aşağıdaki yönerge öğrencilere uygulanır:

Şimdi hepinizden gözlerinizi kapatmanızı ve benim söylediklerimi dikkatli bir şekilde dinlemenizi istiyorum.

- Bilgisayar kullanıyor musunuz?
- Bilgisayarda en çok ne yapıyorsunuz?
- Bilgisayarı nerede kullanıyorsunuz?
- Bilgisayar ile vakit geçirirken yanınızda birileri bulunuyor mu?
- Bilgisayarı ne zaman kullanıyorsunuz?
- Bilgisayar ile vakit geçirirken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Gözlerimizi artık açabiliriz. Şimdi bilgisayar ile vakit geçirdiğiniz bir anı hayal edin. Sizlerle bir resim çalışması yapacağız. Bu resimlerde bilgisayar kullanırken kendinizi ve bilgisayarınızda ne yaptığınızı çizmenizi istiyorum.

Ek-4 Oyuncak resmi için uygulanan yönerge

OYUNCAK RESMİ İÇİN YÖNERGE

Öğrenciler ile birlikte “oyuncaklar” hakkında konuşulur ve öğrencilerin konuya karşı dikkatleri çekilir. Ardından aşağıdaki yönerge öğrencilere uygulanır:

Şimdi hepinizden gözlerinizi kapatmanızı ve benim söylediklerimi dikkatli bir şekilde dinlemenizi istiyorum.

- Oyuncaklarınız var mı?
- En sevdiğiniz oyuncağınız hangisi?
- Oyuncak oynarken yanınızda kimler bulunuyor?
- Oyuncaklarınızı nerede oynuyorsunuz?
- Oyuncaklarınızı ne zaman oynuyorsunuz?
- Oyuncaklarınızla oynarken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Gözlerimizi artık açabiliriz. Şimdi en sevdiğiniz oyuncağınızı oynadığınız anı hayal edin. Sizlerle bir resim çalışması yapacağız. Bu resimlerde sevdiğiniz oyuncağı oynarken kendinizi ve oyuncağınızı çizmenizi istiyorum.

Ek-5 Televizyon resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular**ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:****YAŞI:****TELEVİZYON RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR**

- Bu resimde televizyonda ne seyrediyorsun?
- Televizyonu nerede seyrediyorsun?
- Televizyon seyrederken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?
- Televizyonu ne zaman seyrediyorsun?
- Televizyon seyrederken kendini nasıl hissediyorsun?

Ek-6 Kitap resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular**ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:****YAŞI:****KİTAP RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR**

- Bu resimde ne okuyorsun ya da ne okuyorsunuz?
- Kitabını nerede okuyorsun?
- Kitabını okurken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?
- Kitabını ne zaman okuyorsun?
- Kitabını okurken kendini nasıl hissediyorsun?

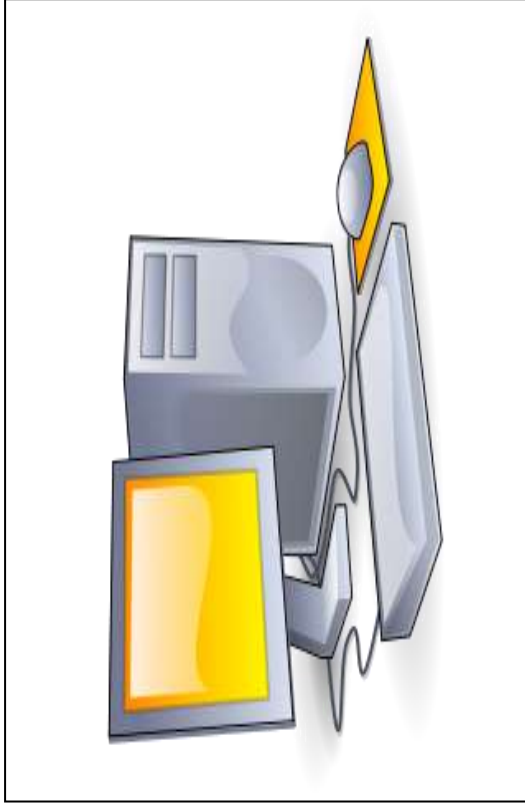
Ek-7 Bilgisayar resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular**ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:****YAŞI:****BİLGİSAYAR RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR**

- Bu resimde bilgisayarda ne yapıyorsun?
- Bilgisayarı nerede kullanıyorsun?
- Bilgisayar ile vakit geçirirken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?
- Bilgisayarı ne zaman kullanıyorsun?
- Bilgisayar ile vakit geçirirken kendini nasıl hissediyorsun?

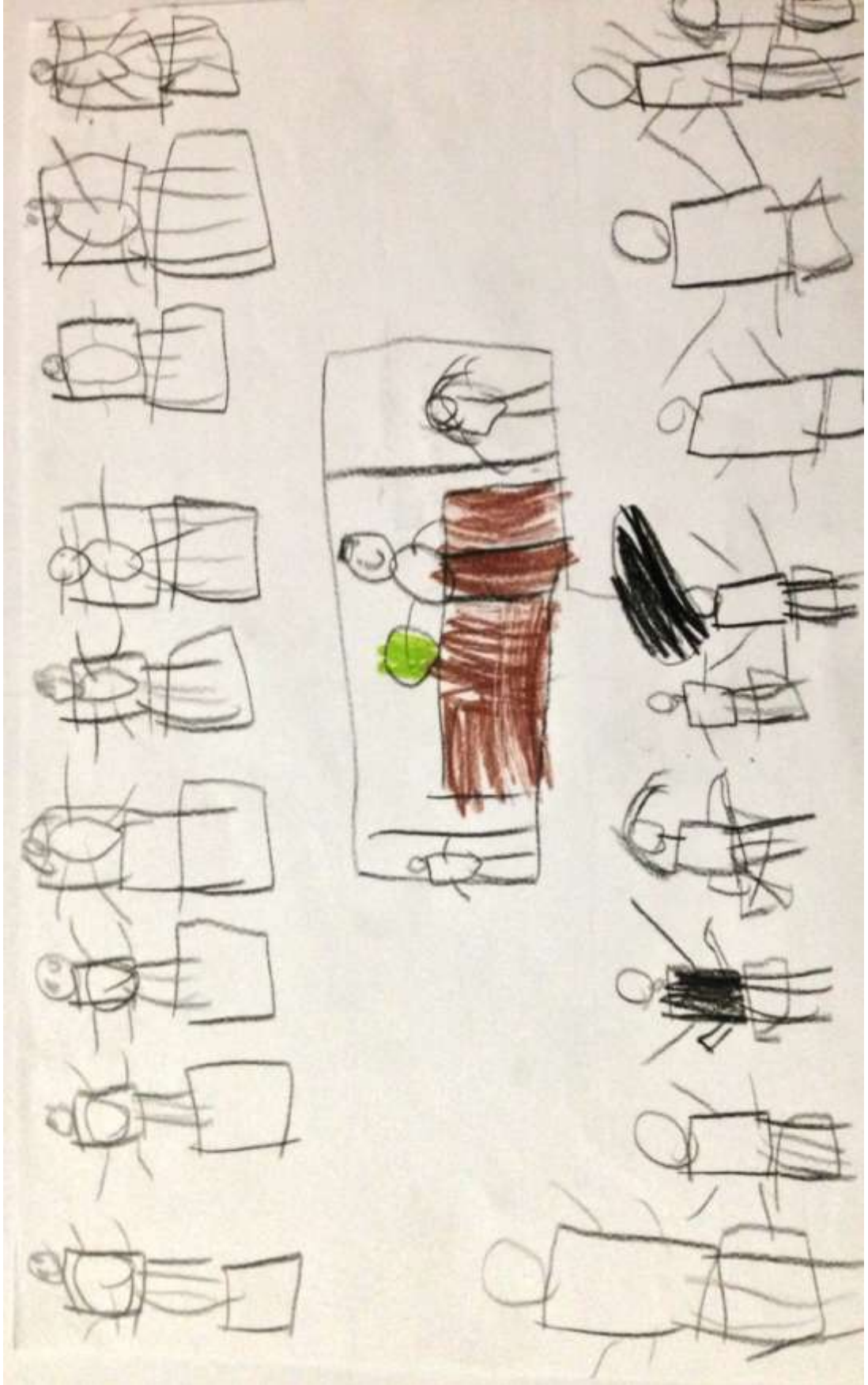
Ek-8 Oyuncak resmi sonrası görüşmede sorulacak sorular**ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:****YAŞI:****OYUNCAK RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR**

- Bu resimde ne ile (hangi oyuncuğun ile) oynuyorsun?
- Oyuncuğunu nerede oynuyorsun?
- Oyuncuğunu oynarken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?
- Oyuncuğunu ne zaman oynuyorsun?
- Oyuncuğun ile oynarken kendini nasıl hissediyorsun?

Ek-9 Televizyon, bilgisayar, kitap ve oyuncuğın aynı sayfada ver aldığı fotoğraflar

Ek-10 Televizyon ile ilgili örnek bir resim çalışması

Ek-11 Televizyon resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar

YAŞI: 6

TELEVİZYON RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR

- Bu resimde televizyonda ne seyrediyorsun?

"Arka bahçede bilim" seyrediyorum

- Televizyonu nerede seyrediyorsun?

Ede, şalonda izliyorum.

- Televizyon seyredirken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?

19 tane arkadaşım var.

- Televizyonu ne zaman seyrediyorsun?

Aksamları izliyorum.

- Televizyon seyredirken kendini nasıl hissediyorsun?

İyi hissediyorum.

Ek-12 Oyuncak ile ilgili örnek bir resim çalışması

Ek-13 Oyuncak resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar

YAŞI: _____

OYUNCAK RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR

- Bu resimde ne ile (hangi oyuncakın ile) oynuyorsun?
Uzaktan kumandalı helikopter
- Oyuncakını nerede oynuyorsun?
Dışarda
- Oyuncakını oynarken ortamını paylaştığın birileri var mı? (Varsa kimler?)
Arkadaşım Cınar var
- Oyuncakını ne zaman oynuyorsun?
Yemekten sonra
- Oyuncakın ile oynarken kendini nasıl hissediyorsun?
Heyecanlı hissediyorum

Ek-14 Kitap ile ilgili örnek bir resim çalışması

Ek-15 Kitap resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:

YAŞI:

KİTAP RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR

- Bu resimde ne okuyorsun ya da ne okuyorsunuz?
Prenses hikayesi
hibare
- Kitabını nerede okuyorsun?
Tek başıma Oturma Odasında
- Kitabını okurken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?
Yok.
- Kitabını ne zaman okuyorsun?
Canım sıkıldığı an okuyorum.
- Kitabını okurken kendini nasıl hissediyorsun?
Çok mutlu hissediyorum. Hikayenin
içinde prenses olduğumu hayal
ediyorum.

Ek-16 Bilgisayar ile ilgili örnek bir resim çalışması

Ek-17 Bilgisayar resmi sonrası görüşme sorularına verilen cevaplar

YAŞI:

BİLGİSAYAR RESMİ SONRASI GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR

- Bu resimde bilgisayarda ne yapıyorsun?

Balerin filmi izliyorum.

- Bilgisayarı nerede kullanıyorsun?

Oturma odasında

- Bilgisayar ile vakit geçirirken ortamını paylaştığın birileri var mı? Varsa kimler?

Var, Babam

- Bilgisayarı ne zaman kullanıyorsun?

Haftasonu veya okul tatil
ölnca.

- Bilgisayar ile vakit geçirirken kendini nasıl hissediyorsun?

Çok mutlu, Çünkü bilg.
kullanmaktan çok hoşlanıyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Ali ÇAKMAK 1988 yılında Afyonkarahisar’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Afyonkarahisar’da tamamladıktan sonra 2011 yılında Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2012 yılında sınıf öğretmeni olarak Şanlıurfa Hamurkesen İlköğretim Okulu’nda göreve başladı. 2013 yılında Gaziantep Üniversitesi İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği bölümünde yüksek lisansa başladı. Araştırmacı 2013 yılından itibaren Gaziantep İli Şehitkâmil İlçesi Dımışkılı İlkokulu’nda görev yapmaktadır.

VITAE

Ali ÇAKMAK was born in Afyonkarahisar in 1988. After completing his primary, secondary and high school education in Afyonkarahisar, he started studying at Ege University in Education Faculty and graduated from the Department of Classroom Teaching in 2011. He started working as a teacher at Hamurkesen Primary School in Şanlıurfa in 2012. In 2013, he began her master's degree in Department of Primary School Teaching in Gaziantep University. Since 2013, the researcher has been working at Dımışkılı Primary School in Şehitkâmil district in Gaziantep.